Íyi ulitane e' wì tkënewa̱mi

Génesis

Si'kuaie yëkkuö i' kiè *Génesis*, e' wà kiane chè, *íyi ulitane e' wì tkënewa̱mi*. Yëkkuö i' blatëule böt tsi̱ní. Et tsi̱ní e' dör capítulo et dö̀ capítulo dabom eyök kí̱ et (1-11). Iët tsi̱ní e' dör capítulo dabom eyök kí̱ böt dö̀ capítulo dabom ske̱yök (12-50). Et tsi̱ní e' tö se' a̱ íyi ko̱s e' wì pakè. Ká̱ jaì ena ká̱ i' e' yöne ke̱we. Ñies ñiwe, nañewe, diwö, si'wö ena bëkwö e' yöne tsa̱we. Es ñies dayë, ká̱ sí, iyiwak, se' wëpa ena alakölpa, e' ko̱s yö' Skëköl tö, e' pakè yëkkuö et tsi̱ní tö. Ñies we̱s s'ditsö tsá̱ e'pa tö ì sulu wamblë' ena ì o̱' Skëköl tö ie'pa tsa̱tkoie inuí̱ yöki̱, e' tso' kitule yëkkuö et tsi̱ní ki̱. Ñies we̱s s'ditsö pone'mi ká̱ wa'ñe se̱nuk ditséwö wa ditséwö wa ena ì kue̱ki̱ s'ttö̀ tso' tai̱ë kua̱'ki̱ kua̱'ki̱, e' ko̱s pakè yëkkuö et tsi̱ní tö.

Yëkkuö iët tsi̱ní tö ikkachè se' a̱ tö we̱s Israel aleripa e'pa dë'bitu̱ wëm eköl kiè Abraham e' wa. Israel aleripa wa Skëköl tö ibikeitsétke ká̱ ulitane wakpa tsa̱tkök inuì̱ yöki̱. A̱s e' wà tkö̀, e' kue̱ki̱ Skëköl tö Abraham klöo̱' iwák a̱. Abraham e̱rblë' Skëköl mik buaë, e' kue̱ki̱ Skëköl tö ittè me' ie' a̱. E' tso' kitule yëkkuö iët tsi̱ní ki̱.

Ttè me' Skëköl tö Abraham a̱, e' ë̀ me'itö Abraham alà Isaac ena Isaac alà Jacob e'pa a̱. Jacob ñe' ë̀ kiè ñies Israel. E' kue̱ki̱ ie' aleripa kièsö Israel aleripa. Yëkkuö iët tsi̱ní ë̀ ki̱ itso' kitule tö we̱s Skëköl tö Abraham, Isaac ena Jacob, e'pa tsa̱tkë'bitu̱ ibolökpa ko̱s yöki̱ a̱s ttè me'itö ie'pa a̱ e' wà tkö̀ wake'.

Skëköl tö íyi ulitane yö'

1 1 Tsa̱we ta̱ ká̱ jaì ena ká̱ i', e'
yö'a̱t Skëköl tö. 2 Mik ie' tö íyi
ulitane tsá̱ yö'mi, eta̱ ká̱ wa'ñe kë̀
ki̱ ì ku̱' yës. Ká̱ sí kë̀ ta̱'. Di' ë̀ me'r
i̱skië̱. Ká̱ dör ttsettseë. Erë Skëköl
Wiköl shkö̀ar di' tsa̱ka̱.
3 Eta̱ Skëköl tö iché: "¡Ká̱ ñinú!"
Eta̱ ká̱ ñine. 4 Ie' tö isué̱ tö ká̱
ñiwe e' dör buaë, e' méa̱titö ñiweie.
Ká̱ ttsettse, e' méa̱titö nañeweie.
5 Ñiwe, e' kiéitö ñiwe. Ká̱ ttsettseë,
e' kiéitö nañewe. Ekkë kanewé̱itö
ká̱ tsa̱we a̱.
6 E' bule es ta̱ ie' tö iché: "¡Iyönú
we̱s ská̱tke̱ kkö̀ dapee es di' shu̱a̱
iblatoie a̱s kë̀ iwöiërwa̱ne ñì a̱!"

7 Eta̱ es iyuéitö di' blatoie. Es di'
a̱te̱ ká̱ jaishe̱t ena ká̱ i' ki̱. 8 Ì yuéitö,
e' kiéitö ka̱költtö. Ekkë kanewé̱itö
eta̱ ká̱ de böt.
9 E' bule es ta̱ ie' iché: “¡Di' a̱te̱ ká̱
i' ki̱, e' e̱' dapa'ú̱ka̱ ek tsi̱ní ème a̱s
íyök poppo döka̱!”
Eta̱ es iyöne. 10 Wé̱ íyök poppo
deka̱, e' kiéitö íyök. Wé̱ di' dapane-
ka̱, e' kiéitö dayë.
Ie' isué̱ tö e' ko̱s dör buaë. 11 E'
ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: “¡Íyök ki̱ íyi
kuá ulitane tskinú! Ka̱kö wör ta̱'
ese, ñies kal ulitane wör ta̱' ese ko̱s
tskinú iwakmik iwakmik.”
Eta̱ es ekkëpa tskine. 12 Es íyök
ki̱ íyi kuá ulitane tskine ka̱kö wör
ta̱' iwakmik iwakmik, ñies kal wör
ta̱' iwakmik iwakmik. Ie' tö isué̱ tö
ekkëpa ko̱s, e' dör buaë. 13 Ekkë
kanewé̱itö eta̱ ká̱ de mañat.
14 E' bule es ta̱ ie' iché: “¡Ì
dalöburta̱' yönú ká̱ jaì a̱! Ekkëpa
dör buaë ká̱ blatoie ñiwe nañe-
we, ñies ikkachoie mik ta̱ diwö de
ka̱wö tköwo̱ie, ñies ká̱ shta̱'wo̱ie
ena duas tköke e' jche̱noie. 15 Ekkë-
pa ko̱s dalöburke tai̱ë ká̱ i' ki̱.”
Eta̱ es iyöne. 16 Es ie' tö ì
dalöburta̱' tai̱ë ese yuéa̱t bök.
Ikibiie dör ká̱ ñiwo̱ie ñiweie. Wé̱ne
dalöbur diöshe̱t e' dör olo'bunoie
nañeweie. 17 Ekkëpa méa̱titö ká̱ jaì
a̱ dalöbunoie ká̱ i' ki̱ 18 ñië nañeë,
ñies ká̱ ñiwe ká̱ nañewe e' blatoie.
Ie' tö isué̱ tö ekkëpa dör buaë.
19 Ekkë kanewé̱itö eta̱ ká̱ de tkël.
20 E' bule es ta̱ ie' tö iché: “¡Iyiwak
se̱rke di' a̱ dayë a̱, e' ko̱s yönú tai̱ë!
¡Ñies dù ulitane yönú a̱s iu̱r ka̱shu̱k a̱!”
21 Eta̱ es iyiwak blubluë se̱rke
dayë a̱, ekkëpa yuéitö. Ñies iyiwak
ko̱s se̱rke di' a̱ ena dayë a̱ ekkëpa
yuéitö iwakmik iwakmik. E' sù̱ dù
ulitane yuéitö, iwakmik iwakmik.
Ie' isué̱ tö ekkëpa ko̱s dör buaë.
22 Eta̱ iyiwak yuéitö e'pa a̱ ie' e̱r
buaë ché ttè i' wa: “a' alönú tai̱ë, di'
ko̱s, dayë ko̱s, e' wà ió̱ka̱ tai̱ë. Ñies
a̱s dù alör tai̱ë ká̱ wa'ñe.”
23 Ekkëpa kanewé̱itö eta̱ ká̱ de
ske̱l.
24 E' bule es ta̱ ie' tö iché:
“¡Iyiwak se̱rke ká̱ sí ki̱, e' ulitane
yönú iwakmik iwakmik! ¡Iyiwak
uru, iyiwak kañiru, iyiwak e̱'
ku̱ke i̱ski̱, ekkë ko̱s yönú iwakmik
iwakmik!”
25 Eta̱ es ie' tö iyiwak ulitane yué
ká̱ sí ki̱ iwakmik iwakmik. Ie' tö
isué̱ tö ekkëpa ko̱s dör buaë.
26 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: “Ditsö
yuö̀sö we̱s se' es a̱s ie'pa tkö̀ka̱sö
ká̱ i' ko̱s wökirie. Nima, dù, iyiwak
uru, iyiwak kañiru, iyiwak e̱' ku̱ke
i̱ski̱, ekkë ko̱s tso' ká̱ i' ki̱, e' a̱tdaë
ie'pa ulà a̱.”

27 Mik Skëköl tö s'ditsö tsá̱ yö',
eta̱ iyuéitö we̱s ie' es;
Ie'pa yuéitö wëm eköl ena ala-
köl eköl.
28 Ie' e̱r buaë ché ie'pa a̱ i' es:
“A' ala'r kó̱ka̱ tai̱ë,
a' alönú tai̱ë ká̱ ulitane ki̱.
Ká̱ i' ko̱s e' kané ú̱ a' tö.
Nima, dù, ena iyiwak ulitane
ekkëpa ko̱s wökir a' dör, e'
wà ú̱.”

29 E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö iché
ie'pa a̱: “Ye' ttö̀ ttsö̀. Íyi kuá ko̱s
wörta̱' ñarta̱', ese méa̱työ a' a̱
ñè. Ñies kalwö ulitane katarta̱'

ku'yarta̱' ese ko̱s méa̱työ a' a̱ katè
ku'yè. 30Erë iyiwak kañiru, iyiwak
uru ena dù, ekkëpa ko̱s a̱ ka̱kö
méa̱työ katè." Eta̱ es ia̱te̱. 31Ie' isué̱
tö ekkë ko̱s dör buaë shu̱te̱. Ekkë
kanewé̱itö eta̱ ká̱ de teröl.

2 1Es ká̱ jaì ena ká̱ i', ñies íyi
ulitane tso' iki̱, e' yöne o̱ne
se̱. 2Ká̱ de kul eta̱ ì ko̱s yö'bitu̱itö
e' yöne o̱ne, e' kue̱ki̱ diwö e' wa
ie' kë̀ kaneblëne. 3E' diwö wa kë̀ ie'
kaneblëneia̱ ká̱ i' yuök e' kue̱ki̱ ie'
iché tö diwö e' dör buaë. Ñies ie'
iché tö semana bit e' diwö bata e'
dör batse'r se' a̱.

Skëköl Jehová tö s'ditsö tsá̱ yué

4I' dör ká̱ jaì ena ká̱ i' tsá̱ yönea̱t,
e' pakè.
Mik Skëköl Jehová tö ká̱ jaì ena ká̱
i' e' yö', 5e' ké̱wö ska' ta̱ ka̱m ie' tö
ka̱li̱ patkö̀ ká̱ i' ki̱, ñies kë̀ yi ku̱' ká̱
kanéu̱k. E' kue̱ki̱ ka̱m kal kuá tskir
ena ka̱m ka̱kö tskir. 6Erë di' tskirke
íyök a̱, e' tö íyök ko̱s nuwe̱ke. 7Eta̱
Skëköl Jehová tö íyök yué s'ditsöie
eköl wák dör wëm. Eta̱ ie' tö iwöiké
iyik a̱ ta̱ iyöne se'ie ttsë'ka.
8E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö ká̱ buaala
yué ekwöki diwö tskirke e' ëka̱,
ká̱ kiè Edén ee̱. Eta̱ wëm yö'itö, e'
méa̱titö ká̱ buaala e' a̱ se̱nuk. 9Ee̱
ie' tö kal ulitane wër bua'buaë,
ñies iwö dör buaë katano ese tské.
Ká̱ buaala e' shu̱sha̱, ie' tö kal tské
bölka. Kal elka dör se̱ne michoë e'
kéli. Kal iëlka e' dör íyi buaë ena
íyi suluë ese jche̱noie e' kéli.
10Edén ká̱ shu̱a̱ di' tskirke etö,
e' tö ká̱ buaala nuwe̱ke. Wé̱ ká̱ e'
kkö̀ döwa̱ ee̱ di' e' ulà jchërke
döka̱ tkëtö. 11Di' ulà etö kiè Pisón.
E' tkökemi ká̱ kiè Havilá, e' ko̱s a̱.
Ká̱ e' ki̱ oro tso'. 12Oro e' dör oro
bua'bua. Ñies kiö̀ masmas bua'bua,
ese tso' ena ák bua'bua kiè ónice
ese tso'. 13Di' ulà ëtö tkökemi ká̱
kiè Cus, e' ko̱s a̱. E' kiè Guihón.
14Iulà ëtö skà mir ká̱ kiè Asiria
diwö tskirke, e' ëka̱. E' kiè Tigris.
Eta̱ di' ulà bataie, e' kiè Éufrates.
15Mik Skëköl Jehová tö wëm tsé̱mi
méa̱t ká̱ buaala a̱te̱ Edén e' shu̱a̱ a̱s
ikaneu̱ìtö, a̱s ikkö'nùitö, 16eta̱ ie' tö
ttè dalöiëno i' mé ia̱: "Ká̱ buaala e'
kéliwö ulitane katèmibö. 17Erë íyi
buaë ena íyi suluë ese jche̱noie e'
kéliwö kë̀ katar. Mik kal e' wö katébö,
eta̱ be' duöwa̱raë. E' kue̱ki̱ kë̀ ikatar."
18E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: "Kë̀
idör bua' wëm a̱ se̱nuk ekörla. Sú̱yö
ie' a̱ wapie yuè eköl iki̱muk buaë."
19Eta̱ iyiwak yö'itö íyök wa ekkë
ko̱s debitu̱ iwa̱ wëm a̱ suè̱ tö i̱ma
ie' tö ikiè meka̱mi. Ta̱ we̱s wëm
tö ikiè méka̱ es ia̱te̱. 20Es wëm tö
iyiwak uru ena iyiwak kañiru, ñies
dù, ekkë ko̱s kiè méka̱. Erë kë̀ ie'
ki̱muk ku̱ne buaë ie' wapieie.
21Eta̱ Skëköl Jehová tö wëm
kapöwé̱wa̱ taie̱, e' dalewa ie'
tö ichane yéttsa̱ etö, e' chkà
wöiéwa̱neitö. 22Ichane e' yuéitö
alakölie ta̱ idebitu̱ iwa̱ wëm a̱.
23Mik wëm tö isué̱, eta̱ ichéitö:
"¡I' je' dör ye' wák dichéwö ena
ye' wák chkà! Alaköl dë'ka̱ wëm
wa, e' kue̱ki̱ ikirdaë alaköl."*
24E' kue̱ki̱ wëpa kë̀ se̱rpaia̱ iyé̱
ena imì e'pa dapömik, ise̱rdawa̱

*2.23 Hebreoie ttè kiane yënuk *wëm* e' dör *ish* ena ttè kiane yënuk *alaköl* e' dör *isha*.

alaköl ta̱. Ie'pa böl se̱rdaë ñita̱, ta̱
imía̱ we̱s wák eköl ë̀ es.
25E' ké̱ska' ta̱ wëm ena alaköl
iëte̱r sume, erë ie'pa kë̀ wa̱ jaë jche̱r.

S'ditsö tö Skëköl ttö̀ dalöse̱wé̱wa̱

3 1Tkabë̀ tso' etö, e' e̱rbikö̀ tai̱ë
s'ki̱tö'wo̱ie iyiwak kañiru yö'
Skëköl Jehová tö, ekkë ko̱s tsa̱ta̱. Ká̱
et ta̱ ie' tö alaköl a̱ ichaké:
—¿Moki̱ Skëköl tö iyë'a̱t a' a̱ tö ká̱
buaë shu̱a̱ kal ulitane tso', e' wö kë̀
katar yës?
2Alaköl tö iiu̱té:
—Au, e' kë̀ dör es. Ie' tö sa' a̱ iché
tö kal ulitane wö katarmi. 3Erë kal
àr ká̱ i' shu̱sha̱ë, e' wö kë̀ katanuk,
kë̀ e' kanuk sa' a̱. E' wamblé sa' tö,
eta̱ sa' duöralur.
4Eta̱ tkabë̀ tö iché alaköl a̱:
—Au, e' dör ka̱che. A' kë̀
duö̀pawa̱. 5Ie' wa̱ ijche̱r buaë tö
mik kalwö e' katéwa a' tö, eta̱ ì dör
buaë, ì dör suluë e' jche̱rdaë a' wa̱
we̱s ie' wák wa̱ ijche̱r es.
6Eta̱ alaköl isué̱ tö kalwö e'
wër buaë katè. Ie' é̱na ikatak íyi
jche̱noie buaë. E' kue̱ki̱ ie' tö kalwö
batsée, katéwaitö. E' ukuöki̱ ta̱ ie'
tö imé iwëm a̱, eta̱ iwëm ikatéwa
ñies. 7E' bet ta̱ ì dör sulu, ì dör
buaë ese a̱ne ie'pa é̱na, eta̱ ie'pa wa̱
ijche̱newa̱ tö ie'pa iëte̱r sume. Eta̱
ie'pa tö kal kiè higuera, e' köyök
yué banoie e' wa ie'pa e̱' patréwa̱.
8Siwa̱' bitsi̱rke tsá̱li̱, eta̱ wëm
ena ilaköl tö Skëköl Jehová shkö-
kedur ká̱ buaë shu̱a̱, e' ttsé. E' yöki̱
ie'pa e̱' blélur kal tso' tai̱ë ese shu̱a̱.
9Erë Skëköl Jehová tö wëm kié
ta̱ ichaké:
—¿Wé̱ be' tso'?
10Wëm tö iiu̱té:
—Ye' tö ittsé tö be' shkökedur ká̱
buaala shu̱a̱. Ye' dur sume, e' kue̱ki̱
ye' suane be' yöki̱. E' kue̱ki̱ ye' e̱'
bléwa̱ be' yöki̱.
11Eta̱ Skëköl tö ie' a̱ iché:
—¿Yi be' a̱ iché tö be' dur sume?
Ichö́ ña tö kalwö yë'yö be' a̱ tö kë̀
ikatar ¿e' katébö?
12Ie' tö iiu̱té:
—Be' tö ye' a̱ alaköl me', ye'
wapieie, e' tö ye' a̱ kalwö mé katè.
E' katéwayö.
13Eta̱ Skëköl Jehová tö alaköl a̱
ichaké:
—¿Iö́k bö iwamblé?
Ie' tö iiu̱té:
—Tkabë̀ tö ye' ki̱téka̱, e' kue̱ki̱ ye'
tö kalwö e' katéwa.
14Eta̱ Skëköl Jehová tö tkabë̀ a̱
iché:
—Ì wamblé be' tö, e' kue̱ki̱ ye' tö
be' a̱ ichè tö iyiwak ko̱s shu̱a̱ be' ë̀
weirdaë michoë. Ke̱kraë be' shkö-
raë e̱' ku̱ule be' batsi̱' ki̱ ta̱ be' kkö̀
a̱ ká̱ po mirawa̱. 15Be' ena alaköl
meraa̱työ ñì bolökie. Be' aleripa
ko̱s ena alaköl aleripa ko̱s, e'pa a̱te̱
ñì bolökie ñies. Alaköl aleri eköl tö
be' wökir shka̱'we̱raë ena be' tö ie'
klö̀ kaniñak shka̱'we̱raë.
16E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché alaköl a̱:
—Mik be' alà ku̱rketke eta̱ be'
weirdaë sia̱rë, idalë'r tai̱ë e' ttse-
raëbö. Erë be' ki̱ be' wëm kiardaë
ena ie' döraë be' wökirie.*

*3.16 *Mik be' alà ku̱rketke...ie' döraë be' wökirie:* Ñies ttè e' mane'wë̀misö i' es: *Be' é̱na e̱' alakka̱ be' wëm ki̱, erë ie' e̱' alöraka̱ be' ki̱.*

17E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché wëm a̱:
—Be' tö be' alaköl ttö̀ iu̱té, kalwö
yë'yö be' a̱ tö kë̀ ikatar, e' wà
katébö. E' kue̱ki̱ be' weirdaë ñies.
Be' kue̱ki̱ íyök sulu'we̱rawa̱yö. Be'
kaneblöraë darërëë be' chkè yuloie.
18Íyök ki̱ dika'chka ena ka̱kö sulusi,
alördaë. Ñies kalwö kañiru katera-
bö. 19Be' ka̱wöta̱ kaneblök darërëë
chkoie dö̀ mik be' duowa̱, mía̱ne
íyökie we̱s be' dör kuaë es eta̱. Be'
yöne íyök wa, e' kue̱ki̱ be' dörane
íyökie.
20Wëm tsá̱ yöne, e' kiè Adán. Ila-
köl dör se' mì tsá̱. E' kue̱ki̱ Adán tö
ikiè méka̱ Eva.*
21Eta̱ Skëköl tö datsi' yué ie'pa a̱
iyiwak kkuölit wa, ta̱ ie'pa paiéitö.
22Eta̱ ie' tö iché: "I̱'ñe ì dör buaë
ena ì dör suluë, e' jche̱r ditsö wa̱
we̱s se' wa̱ ijche̱r es. E' kue̱ki̱ dö'
ie'pa mi', se̱ne michoë e' kéli wöba-
tsök katè ta̱ ise̱r michorak."
23E' kue̱ki̱ ie' tö wëm ena ilaköl
yéttsa̱ ká̱ buaala tso' Edén e' a̱, ta̱
ipatkémiitö íyök wakanéu̱k. Íyök
wa wëm yöne e' ki̱ ipatkémi kane-
blök. 24Ie' tö itrë'wé̱shka, e' ukuöki̱
ta̱ ì ttsë'ka pik ta̱' tso' ká̱ jaì a̱ kiè
kérub, e'pa tuléwa̱itö ká̱ buaala
e' ñalé̱ ska' diwö tskirke e' ëka̱
ikkö'nuk. Ñies tabè wöñarke dalö-
löë ratkear siwa̱' ki̱, e' méa̱titö a̱s kë̀
yi döwa̱ia̱ se̱ne michoë kéli ska'.

Caín tö iël kiè Abel, e' ttéwa̱

4 1Eta̱ Adán se̱né Eva ta̱. Eva
duneka̱ ta̱ ilà ku̱ne wëm. Ikiè
méka̱itö Caín.* Mik alà ku̱ne, eta̱
Eva tö iché: "Jehová tö ye' ki̱mé, e'
kue̱ki̱ ye' alà ku̱ne eköl wëm." 2E'
ukuöki̱ ta̱ ilà skà ku̱ne ek, e' kiè
Abel, Caín ël tsirla. Abel tö obeja
alöwe̱ke. Caín tö dalì kuatkeke.
3Ká̱ et ta̱, Caín wa̱ idali wöne,
ese kak mí mè Jehová a̱ idalöioie.
4Eta̱ Abel wa̱ ie' icha mí ñies. Ie'
obeja tsá̱ bua'bua, ese kak mí ie' wa̱
mè Jehová a̱. Abel ena ì méitö e'
wër buaë Jehová wa. 5Erë ie' kë̀ wa̱
Caín ena ì méitö e' su̱ne es, e' kue̱ki̱
Caín uluneka̱ tai̱ë, iwö yée suluë.
6E' kue̱ki̱ Jehová tö Caín a̱ ichaké:
"¿Iö́k be' ulune wö yée sulu? 7Be' tö
ì bua' ú̱pa, e̱'ma be' ja̱ñuke tsuleë.
Erë ì sulu wamblébö, e' kue̱ki̱ ì
sulu e̱' métër bër be' panuk namuie
e̱' aloka̱ be' ki̱. Erë be' ké e̱' alökka̱
iki̱."
8Ká̱ et ta̱, Caín tö iël Abel kiémi
kañika̱. Mik ie'pa demi kañika̱,
eta̱ ee̱ Caín ñippéka̱ iël ta̱ eta̱ iël
ttéwa̱itö. 9E' ukuöki̱ ta̱ bet, Jehová
tö Caín a̱ ichaké:
—¿Wé̱ be' ël Abel?
Caín tö iiu̱té:
—Ye' kë̀ wa̱ ijche̱r. Ye' kë̀ dör ie'
kkö'nukwak.
10Skëköl tö ie' a̱ iché:
—¿Iö́k bö iwamblé es? Be' ël
ttéwa̱bö, e' pë̃ tëne tai̱ë íyök ki̱, e'
nui̱ tso' be' ki̱. E' ki̱ ye' ka̱wöta̱ be'
we'ikök. 11E' kue̱ki̱ be' weirdaë
íyök ki̱ wé̱ be' tö be' ël pë̃ tkö'wé̱, e'
ki̱ be' yerattsa̱yö. 12Be' kaneblö̀mi
tai̱ë, erë kë̀ wà wörpa buaë. Be'
ka̱wöta̱ shkök ká̱ wa'ñe, kë̀ a̱ e̱no
ta̱' yës.

---

*3.20 *Eva:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ttsë'ka.*

*4.1 *Caín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' ulà a̱ ide.*

13 Eta̲ ie' tö Jehová iu̲té:
—E' darërë ye' a̲. Kë̀ ye' a̲
idalë'ttsënuk. 14 I̲'ñe be' tö ye'
u̲yéttsa̲ ká̲ i' ki̲, e' ukuöki̲ ta̲ ye'
ka̲wöta̲ shkök ká̲ wa'ñe ka̲mië, kë̀ a̲
e̲no ta̲'. Be' kë̀ ku̲'ia̲ ye' ta̲, e' kue̲ki̲
yi ye' kué̲wa̲, ese tö ye' tterawa̲.
15 Erë Jehová tö iiu̲té:
—Yi be' ttéwa̲, ese ki̲ weirdaë
sia̲rë tai̲ë iskéie.
Eta̲ Skëköl tö iwakyuée iwà
kkachoie a̲s yi tö ikué̲wa̲, ese kë̀ tö
ittö̀wa̲. 16 Eta̲ Caín e̲' yéttsa̲ Jehová
wörki̲ ta̲ imía̲ ká̲ kiè Nod ee̲, ká̲ e'
a̲te̲ Edén diwö tskirke e' kke̲.
17 Eta̲ Caín se̲né ilaköl ta̲. Idune-
ka̲ ta̲ ilà ku̲ne wák dör wëm, e' kiè
Enoc. E' ukuöki̲ ta̲ Caín tö ká̲ yué
et, kiè méka̲itö ilà kiè wa Enoc.
18 Enoc dör Irad yë́. Irad dör Mehu-
jael yë́. Mehujael dör Metusael yë́.
Metusael dör Lámec yë́.
19 Eta̲ Lámec se̲néwa̲ alakölpa böl
ta̲. Eköl kiè Adá, eköl kiè Silá. 20 Eta̲
Adá dë' alàë kiè Jabal. E' aleripa
dör iyiwak alöu̲kwakpa e' se̲rke
úla yöule datsi'tak wa ese a̲. 21 Ie'
ël kiè Jubal. E' aleripa dör ma'ma
kicha ta̲' guitarra sù̲ ena ma'ma
pulë sù̲ ese bla'u̲kwakpa. 22 Silá dë'
alàë ñies kiè Tubal-Caín. E' aleripa
dör tabechka kiè bronce ena hierro
ese stë́. E' kutà kiè Naamá.
23 Ká̲ et ta̲ Lámec tö iché ilaköl-
pa a̲:
"A Adá, a Silá, ye' ttö̀ ttsö́:
Wëm eköl duladula tö ye' shka̲o̲',
e' kue̲ki̲ ye' tö ikötwa̲.
24 Yi tö Caín ttéwa̲, e' tö iské
tue̲raë sia̲rë,
erë yi tö ye' ttéwa̲, e' tö iské ki̲
tue̲raë jaishe̲t shu̲te̲."
25 Adán alà skà kéka̲ne ilaköl ta̲
wák wëm. Eva tö iché: "Skëköl tö
ye' a̲ alà ské mé eköl, Caín tö Abel
kötwa̲, e' skéie." E' kue̲ki̲ ie' tö ikiè
méka̲ Set.*
26 Ñies Set de alàë wák wëm
kiè méka̲itö Enós. E' ké̲wö ska' ta̲
s'ditsö tö Skëköl a̲ íyi tsá̲ ki'mi ena
idalöië'mi ikiè Jehová e' wa.

Adán aleripa

5 1-2 Mik Skëköl tö s'ditsö tsá̲
yö', eta̲ iyuéitö we̲s ie' wák es.
Ie'pa yuéitö wëm ena alaköl. Ie' e̲r
buaë ché ie'pa a̲. Ie' tö ie'pa yué, e'
diwö shà̲ ta̲ ikiè méka̲itö s'ditsö. I'
dör Adán aleripa e'pa kiè.
3 Mik Adán ki̲ duas de cien eyök
ki̲ dabom mañayök (130), eta̲ ie'
alà ku̲ne eköl, e' dör we̲s ie' wák es,
ikiè méka̲itö Set. 4 E' ukuöki̲ ta̲ ie'
ki̲ se̲neia̲ duas cien paryök (800).
E' shu̲a̲ ie' ala'r ki̲ ku̲ne wëpa ena
alakölpa. 5 Es ie' ki̲ duas deka̲ se̲raa̲
cien su̲li̲yök ki̲ dabom mañayök
(930) eta̲ ie' blënewa̲.
6 Mik Set ki̲ duas de cien eyök ki̲
ske̲l (105), eta̲ ie' alà wëm kiè Enós,
e' ku̲ne. 7 E' ukuöki̲ ta̲ ie' ki̲ se̲neia̲
duas cien kuryök ki̲ kul (807). E'
shu̲a̲ ie' ala'r ki̲ ku̲ne wëpa ena
alakölpa. 8 Es ie' ki̲ duas deka̲ se̲raa̲
cien su̲li̲yök ki̲ dabom eyök ki̲ bök
(912) ta̲ iblënewa̲.
9 Mik Enós ki̲ duas de dabom
su̲li̲yök (90), eta̲ ie' alà wëm kiè
Cainán, e' ku̲ne. 10 E' ukuöki̲ ta̲
ie' ki̲ se̲neia̲ duas cien paryök ki̲

---

*4.25 *Set:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ie' tö imé.*

dabom eyök ki̱ ske̱l (815). E' shu̱a̱
ie' ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena alaköl-
pa. 11 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien
su̱li̱yök ki̱ ske̱l (905) ta̱ iblënewa̱.
12 Mik Cainán ki̱ duas de dabom
kuryök (70), eta̱ ie' alà wëm kiè
Mahalalel, e' ku̱ne. 13 E' ukuöki̱
ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien paryök
ki̱ dabom tkëyök (840). E' shu̱a̱ ie'
ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena alakölpa.
14 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien
su̱li̱yök ki̱ dabop (910) ta̱ iblënewa̱.
15 Mik Mahalalel ki̱ duas de
dabom teryök ki̱ ske̱l (65), eta̱ ie'
alà wëm kiè Jéred, e' ku̱ne. 16 E'
ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien
paryök ki̱ dabom mañayök (830).
E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena
alakölpa. 17 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱
cien paryök ki̱ dabom su̱li̱yök ki̱
ske̱l (895) ta̱ iblënewa̱.
18 Mik Jéred ki̱ duas de cien
eyök ki̱ dabom teryök ki̱ bök (162),
eta̱ ie' alà wëm kiè Enoc, e' ku̱ne.
19 E' ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas
cien paryök (800). E' shu̱a̱ ie' ala'r
kí̱ ku̱ne wëpa ena alakölpa. 20 Es
ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien su̱li̱yök
ki̱ dabom teryök ki̱ bök (962) ta̱
iblënewa̱.
21 Mik Enoc ki̱ duas de dabom
teryök ki̱ ske̱l (65), eta̱ ie' alà wëm
kiè Matusalén, e' ku̱ne. 22 Ie' tö
Skëköl ttö̀ ë̀ dalöieke. Matusalén
ku̱ne, eta̱ ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien
mañayök (300). E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱
ku̱ne wëpa ena alakölpa. 23 Es ie'
ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien mañayök
ki̱ dabom teryök ki̱ ske̱l (365). 24 Ie'
se̱ne' buaë Skëköl ta̱, e' kue̱ki̱ ká̱ et
ta̱ Skëköl wa̱ ie' mítse̱r ttsë'ka, e'
kue̱ki̱ kë̀ ie' ku̱'ia̱.
25 Mik Matusalén ki̱ duas de cien
eyök ki̱ dabom paryök ki̱ kul (187),
eta̱ ie' alà wëm kiè Lámec, e' ku̱ne.
26 E' ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas
cien kuryök ki̱ dabom paryök ki̱
bök (782). E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱ ku̱ne
wëpa ena alakölpa. 27 Es ie' ki̱ duas
deka̱ se̱raa̱ cien su̱li̱yök ki̱ dabom
teryök ki̱ su̱li̱tu (969) ta̱ iblënewa̱.
28 Mik Lámec ki̱ duas de cien eyök
ki̱ dabom paryök ki̱ bök (182), eta̱
ie' alà ku̱ne wëm. 29 E' kiè mékaitö
Noé.* Mik ie' tö ilà kiè méka̱, eta̱ ie'
tö iché: "Jehová tö íyök suluo̱'wa̱. E'
kue̱ki̱ se' ka̱wöta̱ kaneblök darë-
rë ikuatkoie; erë alà i' tö se' keraë
e̱nuk." 30 Noé ku̱ne, e' itöki̱ Lámec
kí̱ se̱neia̱ duas cien ske̱yök ki̱ dabom
su̱li̱yök ki̱ ske̱l (595). E' shu̱a̱ ila'r ki̱
ku̱ne wëpa alakölpa; 31 Es ie' ki̱ duas
deka̱ se̱raa̱ cien kuryök ki̱ dabom
kuryök ki̱ kul (777) ta̱ iblënewa̱.
32 Noé ki̱ duas de cien ske̱yök, e'
itöki̱ ila'r ku̱ne mañal. Ikibi kiè Sem.
Ishu̱ ḗk kiè Cam. Ibata ḗk kiè Jafet.

S'ditsö ì sulu ë̀ wambleke ke̱kraë

6 1-2 Mik s'ditsö alönémi taië
ká̱ i' ki̱, eta̱ Skëköl ala'r*

---

* 5.29 *Noé:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *e̱nuk*.

* 6.1 *Skëköl ala'r:* Kë̀ s'wa̱ ijche̱r moki̱ tö yi chéitö es. We̱lepa tö ibikeitsë̀ tö e' dör Skëköl biyöchökwakpaie ö aknamaie erë Jesús tö iché tö esepa kë̀ a̱ se̱nukwa̱ s'ditsö ta̱ (Marcos 12.25). We̱lepa skà tö ibikeitsë̀ tö e' dör s'ditsö wé̱sele se̱r suluë. Ì wamblekerakitö ese kë̀ wër buaë Skëköl wa, e' ë̀ jche̱r se' wa̱.

tö isué̱ tö s'ditsö alà busipa dör
bua'buaala. E' kue̱ki̱ ie'pa tö busipa
wa ie'pa wöbatse ese tsé̱lur. 3Erë
Jehová tö iché: “Ditsö dör duöta̱'wa̱
ese wakpa. I̱'ñe ta̱ ye' kë̀ tö ka̱wö
mepaia̱ ditsö a̱ se̱no ká̱ tai̱ë. Es
ise̱rdaë duas cien eyök ki̱ dabom
böyök (120), ekkë ulat.”
4Mik Skëköl ala'r bak se̱nuk
s'ditsö alà busipa ta̱ alà koka̱ ie'pa
ta̱, eta̱ e' ké̱ska' ta̱ wëpa blubluë,
ka̱kke̱ë, esepa we̱lepa bak ká̱ i' ki̱.
Ñies e' ukuöki̱ wëpa esepa bakia̱.
E'pa dör pë' darërë kkeauleka̱ tai̱ë
ia̱'chki ta̱ ese.
5Jehová tö isué̱ tö s'ditsö tö ì
sulu è wambleke tai̱ë shu̱te̱. Ì suluë
è bikeitseke ie'pa tö ke̱kraë. 6E'
kue̱ki̱ Skëköl e̱r a̱ idalënene tai̱ë.
Ie' tö ibikeitsé: “Kë̀ yö ditsö yuö́pa.”
7Eta̱ ie' iché: “Ditsö yö' ye' tö ká̱ i'
ki̱, sú̱yö e'pa e̱wè̱wa. Ñies iyiwak
ko̱s se̱rke ká̱ sí ki̱, e' e̱we̱rawayö.
¿Ìie ye' tö ie'pa yö'?” 8Erë wëm tso'
eköl kiè Noé, e' sue̱ke Jehová tö e̱r
bua' wa.

Noé tö kanò bërie yué

9Ttè ikkë dör Noé pakè.
Noé dör wëm yësyësë Skëköl
wörki̱. Ke̱kraë ie' tö Skëköl ttö̀
dalöieke buaë. Ie' eköl è se̱rke we̱s
Skëköl ki̱ ikiane es. 10Ie' ala'r dör
mañal wëpa kiè Sem, Cam, ena
Jafet.
11Skëköl wörki̱ s'ditsö tso' e̱'
wamblök sulu ème, ñippök tai̱ë
shu̱te̱. 12Ie' tö isué̱ tö tai̱ë íyi suluë
è tso' íyök ki̱. 13E' kue̱ki̱ ie' tö
Noé a̱ iché: “Ye' tö ibikeitsétke tö
ditsö ko̱s tso' ká̱ i' ki̱ e' e̱we̱rawayö
se̱. Ie'pa ñippöke tai̱ë shu̱te̱ ká̱ i'
ki̱. E' kue̱ki̱ ye' tö ditsö ko̱s tso'
ká̱ i' ki̱ e' e̱we̱rawa se̱raa̱ di' tai̱ë
wa. 14E' kue̱ki̱ kanò yuő́ etö bërie
kal bua'bua ese wa, e' shu̱ blató́.
Kanò wöa̱r tso' ipamik, e' wötő́
kiöchka dalolo bötsböts ese wa
u'rki̱ ena ishu̱a a̱s di' kë̀ tkö̀wa̱ia̱.
15Kanò yuő́ batsí̱ metro döka̱ cien
eyök kí̱ dabom mañayök kí̱ ske̱l
(135 metros) ekkë. Ñies isho̱ló̱ yuő́
metro döka̱ dabom böyök ki̱ böt
ki̱ sha̱böts (22,5 metros) ekkë. E' sù̱
ispé yuő́ metro döka̱ dabom eyök
kí̱ mañat kí̱ sha̱böts (13,5 metros)
ekkë. 16Kanò ki̱ u yuő́ka̱, erë kanò
kkö̀ ki̱ iulat múa̱t metro sha̱böts.
Kanò shu̱ blató́ mañat kuö. Ñies
iwékkö yuő́ et kanò spé mik shko-
wa̱ie kanò a̱. 17Di' patkerayö íyi tso'
ttsë'ka ká̱ i' ki̱ e' ko̱s e̱wo̱wa. Ekkë
duörawa̱ se̱raa̱ ká̱ wa'ñe. 18Erë ye'
ttè meraë be' a̱ tö be' tsa̱tkeraëyö
kanò a̱ di' yöki̱. Be' ala'r ena be'
alaköl ena be' yakpa, e'pa tsú̱mi
e̱' ta̱ kanò a̱. 19E' sù̱ iyiwak kua̱'ki̱
kua̱'ki̱ tso' ká̱ sí ki̱, e' iő́mi kanò
a̱ etö wë'ñe etö alaki a̱s itsa̱tkër
we̱s be' es. 20Iyiwak ko̱s iő́ kanò a̱.
Iyiwak kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ u̱rta̱', íyiwak
uru, dò iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱, e' ko̱s
iő́mi kanò a̱, etö wë'ñe etö alaki,
a̱s kë̀ iduölur. 21Ñies chkè ulitane
dapa'ú̱ bló́ be' a̱ ena iyiwak a̱ katè.”
22Eta̱ ekkë ko̱s wakanewé̱ Noé tö
se̱ we̱s Skëköl tö iché ia̱ es.

Di' bak tai̱ë ká̱ i' ki̱

7 1-4E' ukuöki̱ ta̱ Jehová tö Noé
a̱ iché: “I̱'ñe kuiki ta̱ ye' tö ka̱li̱
patkeraë ká̱ i' ki̱ döka̱ ká̱ dabom
tkëyök (40) ñië nañeë. ¡E' wa íyi
ulitane yö' ye' tö tso' ttsë'ka ká̱ sí

ki, e' kos ewerawayö yës! Erë ye' tö
isué tö ditsö ulitane shua be' ë serke
buaë yësyësë wes ye' ki ikiane es. E'
kueki be' e' ioka kanò a be' yamipa
kos ta. Ñies iyiwak batse'r* kos
ese tsúmi döka kuktö wë'ñe kuktö
alaki. Erë iyiwak kë dör batse'r, ese
tsúmi etö wë'ñe etö alaki. E' sù ñies
dù kua'ki kua'ki tsúmi döka kul
wë'ñe kul alaki as kë ierwa. Kos ttè
chéyö be' a, e' wakaneú es." 5 Eta e'
kos wakanewé Noé tö yësyësë wes
Jehová tö ie' a iché es.

6 Mik di' bak taië ká i' ki, eta
Noé ki duas tso' cien teryök (600).
7 Ie' e' iéka kanò a ila'r ena ilaköl
ena iyakpa e'pa kos ta e' tsatkök
di' alörke taië e' yöki. 8-9 Iyiwak
batse'r, e' sù iyiwak kë dör batse'r,
iyiwak e' kuke ibatsi' ki ñies dù,
ekkë kos dewa kanò a Noé ta bölka
bölka wes Skëköl tö iché ia es.

10 Ká de kul, eta di' tö ká katémi-
tke. 11 Noé ki duas de cien teryök
(600), kí si' et kí ká dabom eyök kí
kul (17). E' diwö shà ta íyök tski-
rolone ta di' tso' idikia e' deka taië
ká wa'ñe. Ñies ká jaishet kköbu-
rolone ta di' biteshka taië kaliie ká
i' ki. 12 Eta kali yëne darërëë döka
ká dabom tkëyök (40) ñië nañeë.
13 Kali yënémi, e' diwö shà ta Noé
e' iéka kanò a ila'r ta. Ila'r kiè Sem,
Cam ena Jafet. E' sù ilaköl, iyakpa
mañal, e'pa e' iéka ñies ie' ta kanò
a. 14 Ie'pa ta iyiwak ulitane dewa
kanò a, iyiwak uru, iyiwak kañiru,
iyiwak e' kuke iski ki ena dù uli-
tane. Ekkë kos dewa kanò a ie'pa
ta. 15 Iyiwak kos ekkë dewa kanò
a bölka bölka. 16 E' shua imí wë'ñe
etö alaki etö, wes Skëköl tö iché
ia es. E' one yës ta, Skëköl tö kanò
wékkö wötéwa.

17 Eta kali yënemiie döka ká
dabom tkëyök (40). Wes di' alör
mirka es kanò batsemirkaitö.
18 Es di' kí alönèmi taië ta kanò
batsemirkaitö buaë. 19-20 Es di'
alöneka taië kabata kos blubluë,
e' tsata jaishet dò metro kul ekkë.
21 Es kos íyi tso' ttsë'ka ká sí ki,
ekkëpa duolur di' a se. Dù kos,
iyiwak uru kos, iyiwak kañiru kos,
iyiwak e' kuke iski kos, ñies s'ditsö
ekkëpa kos duolur yës. 22 Ì kos tso'
ká sí ki ttsë'ka, e' enewa se. 23 Erë
Noé ena ì tso' ie' ta kanò a, e'pa ë
tsatkëne. Eta imalepa kos e' enewa.
Es ñies iyiwak ulitane ewéwa di'
tö. Dù ulitane, iyiwak uru, iyiwak
kañiru dò iyiwak e' kuke iski, ekkë
kos enewa seraa. 24 Es di' ate íyök
ki ká döka cien eyök ki dabom
skeyök (150) ekkë.

Di' sinewane

8 1 Erë Skëköl kë éna Noé
chë'wa. Ñies iyiwak ulitane
tso' Noé ta kanò a e' kë chë'wa
ie' éna. Ie' tö siwa' patké as itö di'
siùwane ká wa'ñe. Eta di' pasine-
mine enaena. 2 Íyök tskirolone e'
wötënene. Ñies ká jaishet kköbu-
rolone e' wötërulunene. Eta kali
wöklönewa kë yërku'ia. 3 Di' tso'ia
e' pasirmirne enaena. Ká de cien
eyök ki dabom skeyök (150), eta di'

---

*7.1-4 *Iyiwak batse'r:* E' wà kiane chè iyiwak kë dör ñá ie'pa a. Se' welepa tö ichè iyiwak skítane.

Skëköl tö Noé tsa̠tkée kanò a̠ di' ta̠ië e' yöki̠. (Génesis 7.23)

sirmir ème. 4E' ki̠ si' de teröl (6)
diwö de dabom eyök ki̠ kul (17), eta̠
e̠rpa kanò sineka̠ ka̠bata kiè Ararat
e' ki̠. 5Eta̠ di' pasinemiie. Si' de
dabop (10), e' tsá̠ diwö, eta̠ ka̠bata
ka̠kke̠ë ese wënemitke.
6E' ki̠ ká̠ de dabom tkëyök (40),
eta̠ Noé tö kanò wékkö tsitsir
kköppée. 7Ie' tö dù ölő sù̠, e' émi
et. Erë dù e' kȅ dë'ia̠ne kanò a̠ ie'
u̠rke wi̠shwi̠sh dȍ mik di' sine eta̠.
8E' ukuöki̠ ta̠ ie' tö nuböl émi et
isuo̠ie tö ká̠ sinene. 9Erë di' tso'ia̠
íyök ki̠, ka̠m isirwa̠, e' kue̠ki̠ nuböl
dene kanò a̠. Kȅ ie' wa̠ ká̠ ulat
poppo ku̠ne e̠' tkowa̠. Noé tö nuböl
klö'wé̠wa̠ ulà wa ta̠ itsé̠wa̠neitö
kanò a̠.
10Ie' tö iskà pané döka̠ ká̠ kul, eta̠
ie' tö nuböl skà émine. 11Ká̠ tui-
nemitke ta̠ nuböl dene, e' wa̠ kal
ulatska debitu̠ ikà ki̠. Es Noé é̠na
ia̠ne tö íyök kí̠ sirmir. 12Ie' tö iskà
pané döka̠ ká̠ kul, eta̠ ie' tö nuböl
skà émine. Nuböl e' kȅ dë'ia̠ne.
13Mik Noé ki̠ duas tso' cien
teryök ki̠ et (601), eta̠ íyök pasine-
ne. Eta̠ si' ke̠we, e' tsá̠ diwö, ie' tö
kanò ki̠ u tso' e' kléttsa̠. Eta̠ ie' isué̠
tö íyök pasinene. 14Ka̠wö de si' et
ki̠ diwö dabom böyök ki̠ kul (27),
eta̠ ie' isué̠ tö íyök pasinene se̠raa̠.
15Eta̠ Skëköl tö ie' a̠ iché: 16"Be'
e̠' yőttsa̠ kanò a̠, be' alaköl ta̠, be'
ala'r ta̠, be' yakpa ta̠ ñies. 17Es
iyiwak ulitane yőlurbö se̠. Dù ena

I' dör ák katatëule ka̱'ie íyi ña'wo̱ie Skëköl a̱ ese. (Génesis 8.20)

iyiwak uru ena iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱
e' ko̱s yо́lurbö kanò a̱, a̱s imi' ká̱
wa'ñe alönuk tai̱ë ká̱ wà iökne."
18 Es Noé alaköl ena ila'r ena
iyakpa, e'pa e̱' yélur kanò a̱. 19 Es
ñies iyiwak ulitane, uru ena kañiru
ena iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱, ñies dù e'
ko̱s e̱' yéttsa̱ kanò a̱ se̱. 20 E' ukuöki̱
ta̱ ie' tö ák katatè ka̱'ie* et Jehová
a̱. E' bata ki̱ ie' tö iyiwak batse'r
ese jché ña'wé̱itö etö etö Jehová
dalöioie. Ñies dù batse'r jchéitö
ña'wé̱itö Jehová a̱ etk etk. 21 Mik
ishklé̱ alar buaë, e' demi Jehová
ska' ta̱ ittséitö ta̱ ibikeitséitö: "Erë̱
ditsö ià̱ duladula döka̱ këchke, eta̱
ì sulu ë̀ bikeitsekeitö. Erë kë̀ yö ká̱
sulu'we̱pawai̱a̱ ie'pa kue̱ki̱. Es ñies
kë̀ yö ì ko̱s tso' ttsë'ka e' e̱wè̱waia̱
we̱s yö ie̱wé̱wa es.

22 "Ká̱ i' tso'ia̱,
eta̱ dalì kuatkërmi, iwà
wörmi;
ka̱ba tso', ka̱se̱ tso' ñies;
ka̱li̱ tso', duas tso' ñies;
ká̱ ñiwe tso', ká̱ nañewe tso'
ñies."

Skëköl Jehová tö ittè mé Noé a̱

9 1 Eta̱ Skëköl e̱r buaë ché Noé
a̱ ñies ila'r a̱ ta̱ ichéitö ie'pa
a̱: "A' alönú tai̱ë. Ká̱ wa'ñe wà ióne
a' ala'r wa. 2 Ditsö yöki̱ iyiwak uli-
tane suardaë. Iyiwak ulitane u̱rke
ka̱shu̱k a̱ ena iyiwak se̱rke ká̱ sí ki̱
ena iyiwak se̱rke dayë a̱, e' ko̱s a̱te̱
a' diki̱a̱. 3 Iyiwak ulitane ena kalwö
ena ka̱kö e' katèmi a' tö wé̱ kiane a'
ki̱ ese. E' ko̱s méa̱työ a' a̱ katanoie.
4 Chkè ulitane katèmi a' tö, erë kë̀
ikatar ipë̂ ta̱, se' se̱rke s'pë̂ mik e'
kue̱ki̱. 5 Se' se̱rke s'pë̂ mik, e' kue̱ki̱
kë̀ se' menea̱t ñì ttökwa̱, e' nuí̱ ta̱'.

*8.20 *Ák katatè ka̱'ie:* E' wà kiane chè si'kuaie *altar.*

Yi tö ekö̱l ttéwa̱, ese kichatërdaë. E'
sù̱ iyiwak wé̱ tö s'ttéwa̱, ese ka̱wöta̱
ttèwa̱ ñies. A' wé̱ tö s'ttéwa̱, ese nuí̱
patue̱raëitö ye' a̱.

6 "Skëköl tö s'ditsö yö' we̱s ie' es,
e' kue̱ki̱ yi tö se' ttéwa̱,
ese wák ka̱wöta̱' ttèwa̱ wake'.
7 Erë a' alönú tai̱ë,
ká̱ wa'ñe wà iö́ ala'r wa."

8 Ñies Skëköl tö iché Noé a̱ ena
ila'r a̱: 9-10 "I̱'ñe ye' ttè mukea̱t a'
a̱ ena iyiwak e̱' yéttsa̱ kanò a̱ a' ta̱,
e' ko̱s a̱. 11 Moki̱ë ye' tö a' a̱ ichè
tö ye' kḕ tö ditsö ena iyiwak tso' ká̱
wa'ñe, e' ko̱s e̱we̱pawaia̱ di' wa. Di'
kḕ döpaia̱ ká̱ wa'ñe sulu'u̱kwa̱ we̱s
itka es." 12-13 Ye' tö shkaba' tkekear
mò shu̱a̱ iwà kkachoie a' a̱ ena ditsö
ulitane a̱ tö ye' ttè méa̱työ a' a̱ ena
iyiwak ko̱s a̱ ke̱kraë. 14 Mik ye' tö
mò patké ta̱ e' shu̱a̱ shkaba' tkëne e'
wërmi, 15 eta̱ ye' é̱na ia̱ne tö ye' ttè
me'a̱tbak a' a̱ ena iyiwak ko̱s a̱ tö
kë ye' tö ditsö ena iyiwak ulitane
e̱we̱pawaia̱ di' wa. 16 Es mik shkaba'
tkëne mò shu̱a̱ e' sué̱yö, eta̱ bet ye'
é̱na idaa̱ tö ye' ttè me'a̱t ditsö a̱ ena
iyiwak ko̱s a̱ michoë ke̱kraë. 17 E'
dör iwà kkachoie tö ye' ttè me'a̱tbak
ditsö ulitane a̱ ñies iyiwak tso' ká̱ i'
ki̱ e' ko̱s a̱." Es Skëköl tö Noé a̱ iché.

Noé alà kiè Cam
e' kḕ wa̱ iyḗ dalö̀ ta̱'

18 Noé ala'r e̱' yë'lur kanò a̱, e'pa
kiè Sem, Cam ena Jafet. Cam dör
Canaán yḗ. 19 E'pa mañal dör Noé
ala'r. Ie'pa aleripa tö ká̱ wà iéne.
20 Noé dalì kuatkémi. E' shu̱a̱ uva
kuatkéitö. 21 Ká̱ et ta̱ ie' tö uva diö̀
shköshkö e' yé ta̱ e' tö ie' ttéka̱ tai̱ë.
Ie' datsi' yéttsa̱ ta̱ ia̱newa i̱ski̱ sume
iu a̱. 22 Cam dör Canaán yḗ, mik
e' tö iyḗ sué̱ sume, eta̱ ie' mía̱ ibiyö́
chök iëlpa böl e'pa a̱. 23 Erë Sem
ena Jafet e'pa kḕ é̱na iyḗ tër sume
e' sua̱k. E' kue̱ki̱ ie'pa tö datsi'
klö'wé̱wa̱, iméka̱rakitö e̱' o' bata-
ki̱ ta̱ ie'pa shkémi tsi̱kka iwötrélur
bánet dö̀ wé̱ iyḗ tër ee̱ ta̱ ipabakéwa̱
datsi' e' wa.
24 Noé tté tai̱ë blo' tö e' ti̱'neka̱.
Mik ie' wa̱ ijche̱newa̱ ilà tsirla ḗk kḕ
wa̱ ie' dalöiëne', 25 eta̱ ichéitö:
"¡A̱s Canaán ka̱wö tkö̀ suluë!
¡Ie' weirdaë sia̱rë shu̱te̱ klöu-
lewa̱ iëlpa böl e'pa kanè
mésoie!"

26 E' ukuöki̱ ta̱ ikí̱ chéitö:
"¡Jehová dör Sem Këköl a̱s e'
ki̱karka̱!
A̱s Canaán aleripa kaneblö̀ Sem
aleripa a̱ ikanè mésopaie.
27 A̱s Skëköl ka̱wö buaë mù Jafet
a̱ a̱s ie' alör michoë.
A̱s Jafet ditséwöpa se̱r Sem
yamipa ska'.
A̱s Canaán aleripa kaneblö̀ ie' a̱
klöulewa̱ ikanè mésopaie."

28 Di' bak tai̱ë ká̱ i' ki̱, e' ukuöki̱
ta̱ Noé se̱ne'ia̱ duas cien mañayök
kí̱ dabom ske̱yök (350). 29 Mik ie'
blënewa̱, eta̱ ie' ki̱ duas tso' cien
su̱li̱yök ki̱ dabom ske̱yök (950).

I' dör Noé aleripa kiè

10 1 Noé ala'r kiè Sem, Cam
ena Jafet. Di' bak tai̱ë e'
ukuöki̱ ta̱ ie'pa wák ala'r ku̱ne.
Ikkëpa dör Noé aleripa kiè.

2Jafet ala'r wëpa dör Gómer,
Magog, Madai, Javán, Tubal,
Mésec, ena Tirás. 3Gómer, e' ala'r
wëpa dör Asquenaz, Rifat, ena
Togarmá. 4Javán e' ala'r wëpa dör
Elisá, Tarsis, Quitim ena Rodanim.
5E'pa kos dör Jafet aleripa. Ie'pa
ñì blatérak ulawa ulawa. Es iká
yuérakitö tseë iwakpa a dayë kkö-
mik. Ittö̀ kua'ki kua'ki iwakpamik.

6Cam ala'r wëpa dör Cus, Misraim,
Fut, ena Canaán. 7Cus ala'r wëpa dör
Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ena Sab-
tecá. Raamá ala'r wëpa dör Sebá ena
Dedán. 8Cus dör wëm kiè Nimrod, e'
yḗ. Nimrod de keweie blu' darërëë
ká i' ki. 9Jehová ttö̀ wa Nimrod dör
yëria poë. E' kueki ttè i' meneat se' a:
"Be' dör yëria poë Skëköl ttö̀ wa wes
Nimrod es." 10Mik Nimrod bak ká kiè
Sinar, e' wökirie eta ká e' shua ká tso'
tkël kiè Babel, Érec, Acad, ena Calné.
E' kos dör ká bua'ie ese. 11Wëm e'
yéttsa Sinar a eköl kiè Asur. E' mía
ká bánet. Eta ee ie' ká yué tkël kiè
Nínive, Rehobot-ir, Quélah ena Resen.
12Resen dör ká bërie. E' ate Nínive
ena Quélah, e' shusha.

13Eta Misraim aleripa mía ie'pa
ikkë wakpaie: ludeowak, ana-
meowak, lehabiwak, naftuhiwak,
14patruseowak, casluhítawak, ena
caftoritawak. Filisteowak datse caf-
toritawak wa.

15Canaán dör Sidón yḗ. Sidón
dör ie' alà tsá. Ie' alà skà kiè Het.
16Canaán aleripa mía ie'pa ikkë
wakpaie: jebuseowak, amorreowak,
gergeseowak, 17heveowak, ara-
ceowak, sineowak, 18arvadeowak,
semareowak ena hamateowak. Ká
taië ta e' wakpa kos ñì blabatsérak
ponemi ká kua'ki kua'ki. 19Canaán-
wak ká ate ká kiè Sidón döwa ká
kiè Gaza. Gaza ate ká kiè Guerar
e' kke. Ñies ie'pa ká ate döwa ká
kiè Lesa diwö tskirke e' kke. Lesa
ate ká tkël kiè Sodoma, Gomor-
ra, Admá ena Seboím e' kke. 20E'
wakpa kos dör Cam aleripa. Ie'pa
ñì blabatsérak ulawa ulawa. Es iká
yuéitörak tseë iwakpa a. Ittö̀ kua'ki
kua'ki iwakpamik.

21Ñies Sem dë' alàë, e' dör Jafet
ël kibi ḗk. Heber ala'r kos dör Sem
aleripa. 22Sem ala'r dör Elam, Asur,
Arfaxad, Lud ena Aram. 23Aram
ala'r dör Uz, Hul, Guéter ena Mas.
24Arfaxad dör Sélah yḗ. Sélah dör
Heber yḗ. 25E' ukuöki ta Heber alà
de böl. Eköl kiè Péleg.* E' kéwö ska'
ta sulitane ñì blabatsérak, e' kueki
ikiè mékaitö es. Iëköl kiè Joctán.
26Joctán ala'r dör Almodad, Sélef,
Hasar-mável, Jérah, 27Hadoram,
Uzal, Diclá, 28Obal, Abimael, Sebá,
29Ofir, Havilá, ena Jobab. E'pa
kos dör Joctán ala'r. 30Ie'pa serke
ká micho ká kiè Mesá tkörö ká kiè
Sefar e' shuulat a. Sefar ate kabata
a, wé diwö tskirke, e' kke. 31E'
wakpa kos dör Sem aleripa. Ie'pa
ñì blabatsérak ulawa ulawa. Es iká
yuérakitö tseë iwakpa a. Ittö̀ kua'ki
kua'ki iwakpamik.

32Pë' kos ekkëpa dör Noé aleripa
kiè kitule wes iditséwö kua'ki kua'ki
ena wé iserke ká kua'ki kua'ki es.
Di' bak taië, e' ukuöki ta se' alöne-
ne taië e' ñì blabatsérak ká wa'ñe.

* 10.25 *Péleg:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñì blabatsè.*

Skëköl tö s'ditsö ké ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱

11 1 Kuaë ta̱ sulitane ttöke ttè
etökicha è̈ wa. 2 Mik ie'pa
míyaldak diwö tskirke, e' ëka̱,
demirak ka̱kkue kiè Sinar ee̱, eta̱ ee̱
ie'pa e̱' tsé̱at se̱nuk. 3 Ká̱ et ta̱ ie'pa
iché ñì a̱: "Mishkarak ska̱uchka
yuök blok sù̱, e' kukuèsö bö' a̱ a̱s
imi'a̱ darërëë u yuoie." Es iwaka-
newé̱rakitö ák skéie. Ñies kiöchka
dalolo bötsböts ese wa ibatséra-
kitö ì tso' shu̱tuule ese skéie. 4 E'
ukuöki̱ ta̱ iskà chénerakitö ñì a̱:
"Mishkarak ká̱ blublu yuök. E' shu̱a̱
u yuö̀sö ka̱kke̱ë döka̱ ká̱ jaì a̱. Es
se' e̱' chö̀mi buaë këkëpa ta̱ië ena kè̈
se' ka̱wöta̱ ñì blabatsök ká̱ wa'ñe."
5 Erë Jehová e̱' éwa isa̱ukrak tö
ie'pa ká̱ blublu yueke ena u ka̱kke̱ë
yuekerakitö. 6 Eta̱ ie' tö ibikeitsé:
"Ie'pa dör ká̱ etkè̈ wak ena ittörak
etkè̈ ñies, e' kue̱ki̱ ie'pa tö kanè
i' kéka̱mi. E' ukuöki̱ ta̱ kè̈ ì a̱ ie'pa
wöklönuk. Ie'pa se̱rmi we̱s ie'pa ki̱
ikiane es. 7 E' kue̱ki̱ sú̱yö ie'pa kè
ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ a̱s kè̈ iñi ttò a̱nia̱."
8 Es Jehová tö iblabatsérak ká̱
wa'ñe. Ee̱ ie'pa ká̱ yué e' kané
wöpanere. 9 Ká̱ e' ki̱ Jehová tö ie'pa
ké ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ ena iblaba-
tsérakitö ká̱ wa'ñe. E' kue̱ki̱ ká̱ e'
kinewa̱ Babel.*

Sem aleripa

10 I' dör Sem aleripa kiè. Di' bak
ta̱ië, e' ukuöki̱ duas bök, e' ké̱wö
ska' ta̱ Sem ki̱ duas tso' cien eyök
(100). Eta̱ ie' alà ku̱ne wëm kiè
Arfaxad. 11 Arfaxad ku̱ne, e' ukuö-
ki̱ Sem kí̱ se̱neia̱ duas deka̱ cien
ske̱yök (500), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
12 Mik Arfaxad ki̱ duas tso'
dabom mañayök kí̱ ske̱l (35) eta̱ ie'
alà ku̱ne wëm, e' kiè Sélah. 13 Sélah
ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱ Arfaxad kí̱ se̱neia̱
duas cien tkëyök kí̱ mañal (403), eta̱
ie' ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
14 Mik Sélah ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e' kiè
Heber. 15 Heber ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Sélah kí̱ se̱neia̱ duas cien tkëyök kí̱
mañal (403), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
16 Mik Heber ki̱ duas tso' dabom
mañayök kí̱ tkël (34), eta̱ ilà ku̱ne,
e' kiè Péleg. 17 Péleg ku̱ne, e' ukuöki̱
ta̱ Heber kí̱ se̱neia̱ duas cien tkëyök
kí̱ dabom mañayök (430), eta̱ ie'
ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
18 Mik Péleg ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e'
kiè Reú. 19 Reú ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Péleg kí̱ se̱neia̱ duas cien böyök kí̱
su̱li̱tu (209), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
20 Mik Reú ki̱ duas tso' dabom
mañayök kí̱ bök (32), eta̱ ilà ku̱ne,
e' kiè Serug. 21 Serug ku̱ne, e'
ukuöki̱ ta̱ Reú kí̱ se̱neia̱ duas cien
böyök kí̱ kul (207), eta̱ ie' ala'r skà
ku̱ne wëpa ena alakölpa.
22 Mik Serug ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e' kiè
Nahor. 23 Nahor ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Serug kí̱ se̱neia̱ duas cien böyök
(200), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne wëpa
ena alakölpa.

---

* **11.9** *Babel:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *chilineka̱.*

24Mik Nahor ki̱ duas tso' dabom
böyök kí̱ su̱li̱tu (29), eta̱ ilà ku̱ne, e'
kiè Térah. 25Térah ku̱ne, e' ukuöki̱
ta̱ Nahor kí̱ se̱neia̱ duas cien eyök kí̱
dabom eyök kí̱ su̱li̱tu (119), eta̱ ie'
ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
26Mik Térah ki̱ duas tso' dabom
kuryök (70), e' ukuöki̱ ta̱ ie' ala'r
ku̱ne mañal. Ala'r e'pa kiè Abram,
Nahor ena Harán.

Térah ala'r

27E'pa dör Térah ala'r. Térah dör
Abram, Nahor ena Harán, e'pa yë́.
Harán, e' dör Lot yë́. 28Harán blë-
newa̱ ke̱we iyë́ Térah e' yöki̱ ká̱ kiè
Ur e̱e̱. Ká̱ e' a̱te̱ Caldea. Ie' blënewa̱
wé̱ ie' ku̱ne e̱e̱.
29Abram se̱néwa̱ alaköl kiè Sarai,
e' ta̱. Nahor se̱néwa̱ alaköl kiè
Milcá, e' ta̱. Milcá dör Harán alà
busi ena Iscá kutà. 30Sarai kë̀ döta̱'
alàë.
31Térah e̱' yéttsa̱ Ur, dör caldea-
wak ká̱ e' a̱. Ie' alà Abram ena itala
kiè Lot dör Harán alà ena iyàk kiè
Sarai e'pa mía̱ ie' ta̱. Warma ie'pa
mírö döka̱ ká̱ kiè Canaán e̱e̱, erë
ie'pa demi ká̱ kiè Harán, eta̱ e̱e̱
ie'pa e̱' tsé̱a̱t se̱nuk. 32E̱e̱ Térah blë-
newa̱. Ie' ki̱ duas tso' cien böyök ki̱
ske̱l (205).

Jehová tté Abram ta̱

12
1Mik Abram bak se̱nuk ká̱
kiè Ur e̱e̱, eta̱ Jehová tö ie'
a̱ iyë': "Be' ká̱ ena be' ditséwöpa
ena be' yë́ yamipa, e' múa̱t ta̱ be'
yúshka se̱nuk, ká̱ kkachekeyö be'
a̱ e̱e̱. 2Ká̱ e' ki̱ ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë tai̱ë. Ie'pa döraë ká̱ tai̱ë
wakpaie. Ye' e̱r buaë chöraë be'
a̱. Ye' tö pë' tai̱ë keraë be' kkeö-
kka̱ tai̱ë. Ñies be' e̱r buaë chöraë
pë' tai̱ë a̱. 3Wé̱pa e̱r buaë ché be' a̱,
esepa a̱ ye' e̱r bua' chöraë. Wé̱pa
tö alibché be' ki̱, esepa we'ikerayö.
Be' batamik ye' e̱r buaë chöraë ká̱
ulitane wakpa a̱."
4Eta̱ Abram e̱' yéttsa̱ ká̱ kiè
Harán we̱s Jehová tö ie' a̱ iyë' es.
E' ké̱ska' ta̱ ie' ki̱ duas tso' dabom
kuryök kí̱ ske̱l (75). Ie' mía̱ Canaán.
5Eta̱ ie' wa̱ iyamipa mítse̱r se̱raa̱.
Ilaköl kiè Sarai ena ilayök kiè Lot
ena íyi ulitane tso'rak iwa̱, ekkë
ko̱s mítse̱rak iwa̱. Ñies Harán
wakpa we̱lepa tso' ie' wa̱ kanè
mésoie, e' mítse̱r ie' wa̱. Mik ie'
demi Canaán, 6eta̱ ie' tkami ká̱
ko̱s ekkë dö̀mi ká̱ kiè Siquem a̱te̱
Canaán e̱e̱. E̱e̱ ká̱ a̱te̱ kiè Moré. E̱e̱
kós klö̀ àr elka. Canaánwakpa a̱ ká̱
e' dör ká̱ dalöiërta̱' ese. (E' ké̱wö
ska' ta̱ Canaánwakpa se̱rkeia̱ e̱e̱.)
7Eta̱ e̱e̱ Jehová e̱' kkaché Abram
a̱ ta̱ ichéitö ia̱: "Ká̱ i' meraëyö be'
ditséwö a̱."
Eta̱ Abram tö ák katatè ka̱'ie et
iyiwak jchoie Jehová dalöioie e̱e̱
Jehová e̱' kkayë' ie' a̱ e' kue̱ki̱. 8E'
ukuöki̱ ta̱ imía̱ ká̱ dör ka̱bataie a̱te̱
Betel diwö tskirke e' ëka̱. Eta̱ e̱e̱ ie'
se̱né ekuölö. Ká̱ e' a̱te̱ Betel ena ká̱
kiè Ai e' shu̱ulat a̱. E̱e̱ ie' tö ák skà
katatène et. E̱e̱ ie' tö Jehová dalöié.
9E' ukuöki̱ ta̱ Abram mía̱ e̱nae̱na
Négueb kke̱.

Abram mía̱ Egipto

10E' ké̱wö ska' ta̱ ketba tkënewa̱
poë ká̱ e' ki̱. Kë̀ ì ta̱' katè wé̱ Abram
se̱rke e̱e̱. E' kue̱ki̱ ie' mía̱ Egipto
se̱nuk ekuölö. 11Abram dökemitke

Egipto eta̱ ilaköl Sarai, e' a̱ ichéitö:
“Ye' ttö̀ ttsö́. Ye' wa̱ ijche̱r buaë tö be'
dör buaala. 12Mik Egipto wakpa tö
be' sué̱ tö be' dör buaala, eta̱ ie'pa
tö ichèmi: ‘Wì̱ dör wëm wí̱ alaköl.’
Eta̱ ye' tterawa̱ ie'pa tö be' kue̱ki̱ erë
ie'pa be' meraa̱t se̱nukwa̱ ie'pa ta̱.
13E' kue̱ki̱, be' we'ikèyö, ichö́ ie'pa a̱
tö ye' dör be' akë a̱s kë̀ itö ye' ttö̀wa̱
be' kue̱ki̱ a̱s ye' ka̱wö tkö̀ buaë.”
14Mik Abram demi Egipto, eta̱
Egipto wakpa isué̱ tö Sarai dör ala-
köl buaala. 15Ká̱ e' blú kue̱blupa tö
isué̱ ñies tö Sarai dör alaköl buaala.
E' kue̱ki̱ ie'pa mía̱ ichök blu' a̱ tö
alaköl e' dör buaala. Eta̱ imítse̱rak
iwa̱ blu' wé a̱.
16Eta̱ Egipto blú tö Abram kkö'né
buaë Sarai dalërmik. Tai̱ë ie' tö
Abram a̱ iyiwak uru kakmé. Obeja,
baka, burro ena kameio e' kakméi-
tö ie' a̱. Se' ñies kakméitö ie' a̱ kanè
mésoie wëpa ena alakölpa. 17Erë
Sarai kue̱ki̱ Jehová tö Egipto blú ena
iyamipa we'iké tai̱ë. Duè méka̱ tai̱ë
ie'pa ki̱. Ka̱wö darërëë méka̱itö ie'pa
ki̱. 18E' kue̱ki̱ Egipto blú tö Abram
tsu̱k patké ta̱ ichéitö ia̱: “¿Iö́k bö
iwamblé ye' ta̱ es? ¿Ì kue̱ki̱ be' kë̀ wa̱
ye' a̱ iyëne tö alaköl i' dör be' alaköl?
19Be' tö ye' a̱ iyë' tö ie' dör be' kutà.
E' kue̱ki̱ tsir eta̱ ye' se̱néwa̱ ie' ta̱. I'
be' alaköl, itsú̱mine ta̱ be' yúshka.”
20Eta̱ Egipto blú tö ishkëkipa patké
Abram yöktsa̱ ká̱ e' ki̱ ilaköl ta̱ ena ì
ko̱s tso' ie' wa̱ ekkëpa ta̱.

Abram ena Lot ñì blabatsélor

13 1E' ukuöki̱ ta̱ Abram ena
ilaköl e̱' yélur Egipto mía̱ne
Négueb. Ie' íyi ko̱s mítse̱rak iwa̱
se̱raa̱. Ie' alayök Lot e' mía̱ ie'pa
ta̱ ñies. 2Abram dör íyi blu' tai̱ë.
Ie' wa̱ oro tso'. Ie' wa̱ inuköl tso'
tai̱ë. Ñies ie' wa̱ iyiwak tso' tai̱ë.
3Négueb e̱e̱ ta̱ ie' mía̱ne e̱nae̱na dö̀
Betel. Betel e̱e̱ ta̱ ie' mía̱ne tkörö
wé̱ ie' bak se̱nuk ke̱we e̱e̱. Ká̱ e' a̱te̱
Betel ena Ai e' ulat shu̱sha̱. 4Ká̱ e' a̱
ie' wa̱ ák katatëulebak ka̱'ie, e̱e̱ ie'
tö Jehová dalöiéne.
5Lot dör ñies íyi blú tai̱ë we̱s
iyëla Abram es. Iyiwak tso' tai̱ë ie'
wa̱ obeja ena baka. Se' tso' ie' wa̱
ñies kanè mésopaie. 6Erë wé̱ ie'pa
se̱rke ká̱ e' ki̱ ka̱kö kë̀ ku̱'ia̱ ie'pa
iyiwak ko̱s a̱ katè. Ie'pa kë̀ chë'ka̱ia̱
ñì o̱'mik. 7Abram ena Lot e'pa
iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke, ñì
wöñatköke. Ñies pë' tso'tke ke̱net
ká̱ e' ki̱. E' wakpa dör canaánwak
ena fereseowak. 8Ká̱ et ta̱ Abram
tö iché Lot a̱: “Se' dör ñì yami.
Kë̀ imène buaë tö se' ñippò̀. Ñies
se' iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke
ë̀me e' kë̀ dör buaë. 9Ká̱ sa̱ú wì̱ ká̱
bua' tso'. Be' ishu̱shtö́ wé̱ne wa be'
wöbatse, e' a̱ be' yúshka. Be' mí wì̱
ëka̱, e' ta̱ ye' mí dià ëka̱. Eta̱ be' mí
dià ëka̱, e' ta̱ ye' mí wì̱ ëka̱.”
10Eta̱ Lot ká̱ kí̱ sué̱ ka̱mië, eta̱
ko̱s di' kiè Jordán, e' kkömik ká̱
buaë tso', e' kí̱ sué̱ ie' tö. Eta̱ ie' tö
isué̱ tö ká̱ e' dör buaë dö̀ ká̱ kiè
Sóar e̱e̱. Buaë di' tso' we̱s ká̱ buaë
yö' Jehová tö es ena we̱s Egipto es.
(E' ké̱wö ska' ta̱ ka̱m Jehová tö ká̱
kiè Sodoma ena ká̱ kiè Gomorra, e'
böt e̱ù̱wa.) 11Eta̱ ka̱kkue tso' Jor-
dán di' kkömik e' shu̱shté Lot tö, eta̱
e' wa ie' mía̱. Es ie'pa ñì blabatsé-
lor. 12Abram e̱' tsé̱a̱t se̱nuk Canaán.
Lot mía̱ se̱nuk Jordán ka̱kkue ki̱, e̱e̱
ká̱ tso' tseë. Ie' se̱né tsi̱net ká̱ kiè

Sodoma e' o'mik. 13Sodoma wakpa,
serke suluë. Ie'pa ì sulu ȅ wamble-
ke kekraë Jehová wöa.
14Lot mía e' ukuöki ta, Jehová tö
iché Abram a: "Wé be' tso' ee ká kí
saú bua'ie shkit wöwí wöiá dià ëka
jaì ëka ká wa'ñe tö ¿is idör? 15Ká
kos kí suébö, e' meraëyö be' a ena
be' aleripa a kekraë. 16Ye' tö be'
aleripa alöweraë taië wes íyök po
taië es. Wes íyök po kȅ shtarta' es
be' aleripa alördaë kȅ ishtarpa yi a.
17Ká i' kos meraëyö be' a. E' kueki
be' yú iweblök seraa."
18Eta Abram e' yéttsa ta imía
senuk kós klȍ wökir àr taië dör
wëm kiè Mamré e' icha ee. E' ate
tsinet ká kiè Hebrón ee. Ee Abram
tö ák skà kataté ka'ie Jehová
dalöioie.

Abram tö ilayök Lot, e' tsatké

14 1E' kéwö ska' ta blu'pa tso'
tkël. Eköl kiè Amrafel, e'
dör ká kiè Sinar, e' blú. Iëköl kiè
Arioc, e' dör ká kiè Elasar, e' blú.
Iëköl skà kiè Quedorlaómer, e' dör
ká kiè Elam, e' blú. Eta ibata ék
kiè Tidal, e' dör ká kiè Goím, e' blú.
2Blu'pa skà tso' döka skel e' eköl
kiè Bera, e' dör ká kiè Sodoma, e'
blú. Iëköl kiè Birsá, e' dör ká kiè
Gomorra, e' blú. Iëköl kiè Sinab, e'
dör ká kiè Admá, e' blú. Skà kiè
Seméber, e' dör ká kiè Seboím, e'
blú. Ibata ekkë e' dör ká kiè Bela,
e' blú. Ká e' kiè Sóar ñies. E' kéwö
ska' ta blu'pa döka tkël ñe' e' kéka
ñippök blu'pa skà döka skel ñe' ta.
3Blu'pa skel e'pa tö iñippök wakpa
dapa'wé ek tsiní ñippök blu'pa
tkël e'pa ta kakkue kiè Sidim ee.
Ee dayë wölö me'r bërie kiè Mar
Muerto.
4Blu'pa döka skel e'pa bak senuk
iwakpa ta döka duas dabom eyök
ki bök (12), blu' kiè Quedorlaómer,
e' dikia. Mik e' ki duas de dabom
eyök ki mañal (13) eta ie'pa kȅ éna
Quedorlaómer ttè dalöiakia. Ie'pa
e' kakka ñippök ie' ta. 5E' ki duas
de ek eta Quedorlaómer e' yéttsa
mía ñippök ibolökpa ta. Blu'pa döka
mañal dör ie' klépa, e' míyal ie' ta
ñippök. Ie'pa mía ká kiè Astarot
Carnaim ta ee ie'pa e' aléka refaí-
tawak ki. E' ukuöki ta ie'pa e' aléka
zuzitawak ki, ká kiè Ham ee. E'
ukuöki ta ie'pa e' aléka emiwak ki,
e' wakpa ká kiè Savé-quiriataim.
6E' ukuöki ie'pa e' aléka horeowak
ki kabata kiè Seír ee. Eta itötiémi
ie'pa tö dȍ tkörö ká kiè El-parán
ee. Ká e' ate ká sir poë, e' kkömik.
7Eta ee ie'pa bitene itȍ wane dȍ
ká kiè En-mispat. Ká e' kiè Cadés
ñies. Ie'pa e' aléka Amalec aleripa
ki ta iká klö'wéwarakitö. Ñies ie'pa
e' aléka amorreowak ki. E' wakpa
ká kiè Hasesón-tamar. E' ukuöki ta
ie'pa mi'ke ñippök blu'pa skel ta.
E' kueki blu'pa skel e' dapa'wéka
Sidim kékkue ki blu'pa tkël kinuk
ñippoie.
8-9Eta Sodoma blú ena Gomorra
blú ena Admá blú ena Seboím blú
ena Bela blú (Bela kiè Sóar ñies),
blu'pa skel ekkëpa ñì dapa'wéka
Sidim kékkue ki ñippoie, Quedor-
laómer, e' dör Elam blu', e' ta ena
blu'pa tso' ie' ta e'pa ta ñies. Blu'pa
e'pa dör Tidal, e' dör Goím blu'.
Iëköl dör Amrafel, e' dör Sinar
blu'. Bata ék dör Arioc, e' dör

Elasar blu'. Es blu'pa tkël míyal
ñippök blu'pa ske̱l ta̱. 10E' ké̱wö
ska' ta̱ Sidim ké̱kkue ki̱ kiöchka
dalolo bötsböts ese dapé tso' tai̱ë.
Mik Sodoma wakpa ena Gomorra
wakpa tkayal ñippè yöki̱ eta̱ ie'pa
sha̱böts a̱nemi kiöchka dapé tso'
tai̱ë ese a̱. Imale̱pa tkayalmi ka̱bata
shu̱a̱.
11Es blu'pa döka̱ tkël e'pa e̱' aléka̱
blu'pa ske̱l ki̱. Eta̱ ie'pa tö chkewö
ena íyi bua'bua tso' Sodoma ena
Gomorra e' ko̱s klö'wé̱wa̱rakitö
ta̱ iponemirak. 12E' ké̱wö ska' ta̱
Abram alayök Lot se̱rke Sodoma.
E' mítse̱rak iwa̱, es ie' dalì ko̱s e'
mítse̱rak iwa̱ ñies.
13Eta̱ ñippè shu̱a̱ wëm tka-
shkar eköl, e' wa̱ ibiyö́ mí Abram
a̱. Abram e' dör hebreowak. Ie'
se̱rke tsi̱net wëm kiè Mamré dör
amorreowak e' kós klö̀ wökir àr ee̱.
Mamré dör Escol ena Aner ël. Ie'pa
wa Abram wër buaë.
14Mik Abram tö ibiyö́ ttsé, eta̱
ie' kanè mésopa ku̱ne ie' u a̱, e'pa
dapa'wé̱itö döka̱ cien mañayök ki̱
dabom eyök ki̱ pàköl (318) ilayök
tsa̱tkoie. Eta̱ ie'pa míyal blu'pa
tkël itöki̱ döka̱ ká̱ kiè Dan ee̱. 15Eta̱
nañewe ie'pa demi me'ie ñippémiie
blu'pa ta̱. Eta̱ ie'pa tö blu'pa töié̱mi
tkörö ká̱ kiè Hobá ee̱. Hobá a̱te̱ ká̱
kiè Damasco e' wöwí̱. 16Eta̱ ì ko̱s
minetse̱r blu'pa wa̱, e' ko̱s yélur
ie'pa tö blu'pa ulà a̱. Es Abram
tö ilayök Lot e' tsa̱tkée. Ñies ì tso'
ilayök wa̱ e' ko̱s dene iulà a̱. Ñies
alakölpa ena pë' male̱pa tso' klöu-
lewa̱ e'pa ko̱s tsa̱tkée ie' tö.

Melquisedec e̱r buaë ché Abram a̱

17Mik Abram e̱' aléka̱ Que-
dorlaómer ki̱, e' sù̱ blu'pa mañal
shköke ie' ta̱, e'pa ki̱. E' ukuö-
ki̱ ta̱ ie' bite̱ne de Savé ké̱kkue ki̱.
Ka̱kkue e' kiè ñies Blu' Ké̱kkue. Eta̱
ee̱ Sodoma blú de ie' ñale̱tsu̱k ie'
shke̱'u̱k. 18Ñies ká̱ kiè Salem, e' blú
kiè Melquisedec, e' dör Skëköl dör
íyi ulitane tsa̱ta̱ e' sacerdote. Ie' tö
pan ena vino yéttsa̱. 19Eta̱ ie' e̱r
buaë ché Abram a̱ ttè i' wa:

“Skëköl dör íyi ulitane tsa̱ta̱, e'
tö ká̱ jaì ena ká̱ i' yö'.
Ie' tö be' ki̱mè a̱s be' ka̱wö tkö̀
buaë ke̱kraë.
20Ie' dör íyi ulitane tsa̱ta̱, e'
ki̱köka̱sö.
Ie' tö be' ki̱mé e̱' alökka̱
be' bolökpa ki̱, e' kue̱ki̱
iki̱köka̱sö.”

Eta̱ íyi ko̱s de Abram ulà a̱ ñippè
shu̱a̱, e' mú blatèsö döka̱ dabop ta̱
e' tsá̱ eyök yéttsa̱itö méitö Melqui-
sedec a̱ Skëköl dalöioie. 21E' ukuöki̱
ta̱ Sodoma blu' tö iché Abram a̱:
—Sa' yamipa tsa̱tkée be' tö, e'pa
múne ye' a̱. Erë dalì ko̱s e' tsú̱mi
be' tö be' a̱.
22Erë Abram tö iiu̱té:
—Au. Jehová dör Skëköl íyi ulitane
tsa̱ta̱, e' tö ká̱ jaì ena ká̱ i' yö', ie' a̱ ye'
kablétke 23tö ì ko̱s dör be' icha, e' kë̀
tse̱paa̱työ yës. Dö̀ be' datsi'takla ö
be' klökkuö kicha kë̀ tse̱paa̱työ etkla
wë'i̱a̱ a̱s kë̀ be' ichò tö be' íyi wa ye'
blune. 24Kë̀ ì kiane ye' ki̱ ye' wák a̱.
Chkö̀ ko̱s ñétke ye' kanè mésopa tö, e'

è dör wë' ye' a̱. Erë we̱pa dare ye' ta̱
ñippök bulu'pa ta̱ kiè Aner ena Escol
ena Mamré, a̱s ie'pa wa̱ dalì kakmi'
ko̱s ika̱wöta̱ tsu̱kmi eköl eköl ekkë.

Jehová tö ittè mé Abram a̱

15 1 E' ukuöki̱ ta̱ Jehová tté
Abram ta̱ kabsue̱ie, eta̱
ichéitö ia̱:
—A Abram, kë̀ be' suanuk. Ye'
dör be' tsa̱tkökwak. Íyi buaë
merayö be' a̱ tai̱ë shu̱te̱.
2-3 Erë Abram tö iiu̱té:
—A Skëköl, ye' wák alà kë̀ ta̱', e'
kue̱ki̱ ì ko̱s memibö ye' a̱ e' kë̀ dör
ìie bua' ye' a̱. Ye' íyi ko̱s a̱tdaë ye'
kanè méso kiè Eliézer dör Damasco
wak e' ulà a̱. Erë ie' dör o̱'ka.
4 Eta̱ Jehová tö iiu̱té:
—Be' wák alà ku̱rdaë, e' kë̀ dör
o̱'ka.
5 Eta̱ Jehová wa̱ Abram mítse̱r
u'rki̱, ta̱ ichéitö ia̱:
—Ká̱ sa̱ú buaë siwa̱' ki̱. Bëkwö sa̱ú
ta̱ ishta̱'ú̱. ¿Be' a̱ ishta̱rmi? E̱'ma
bua', es be' aleripa alördaë tai̱ë.
6 Eta̱ Abram e̱rblé Jehová mik,
e' kue̱ki̱ iklö'we̱itö we̱s pë' buaë
yësyësë es.
7 Eta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' dör Jehová. Ye' tö be' yë'ttsa̱
caldeawak ká̱ kiè Ur e' a̱ ká̱ i' moie
be' a̱ ena be' aleripa ko̱s a̱.
8 Eta̱ Abram ie' a̱ ichaké:
—A Skëköl, ¿we̱s e' jche̱rmi ye' wa̱
yësyësë tö ká̱ i' dòmi ye' ulà a̱?
9 Jehová tö iiu̱té:
—Baka ena chibo ena obeja e'
ko̱s ki̱ duas tso' mañal, ese tsú̱bitu̱
ña etö etö. Ñies nuböl et ena ipupu-
la et, e' tsú̱bitu̱ ña.
10 Eta̱ Abram wa̱ iyiwak ko̱s ekkë
debitu̱ Jehová a̱. Eta̱ ie' tö iyiwak e'
ttélur télor shu̱sha̱ë. Sha̱böts méwa̱itö
wí̱ wa sha̱böts méwa̱itö i' wa. Es ia̱te̱
ñì wösha̱ë. Erë dù kë̀ tënane ie' wa̱ es.
11 Eta̱ ölö́ dettsa̱ iyiwak chkà dalër-
mik, erë Abram tö ibukueke chkè ki̱.
12 Ká̱ tuinemitke, eta̱ Abram kapowa̱
tai̱ë. E' bet Abram pamik ká̱ mía̱ ttse-
ttseë shu̱te̱ se' suawe̱ ekkë.
13 Eta̱ Jehová tö iché ia̱:
—Be' wa̱ ijche̱nú buaë tö be' aleri-
pa se̱rdaë ká̱ kua̱'ki̱ ki̱ we̱s ká̱ kua̱'ki̱
wakpa es. E̱e ie'pa klördawa̱ kanè
mésopaie kë̀ patue̱ta̱'. Ie'pa weirdaë
döka̱ duas cien tkëyök (400), ekkë
ulatök. 14 Erë ká̱ we̱ wakpa tö ie'pa
we'ikera, e' wakpa ské we'ikerayö
sia̱rë. E' ukuöki̱ ta̱ be' aleripa yërdattsa̱
ká̱ e' a̱. Ie'pa wa̱ íyi bua'bua tue̱ darë-
rëë ese miraë tai̱ë iwákpa a̱. 15 Eta̱ mik
be' kënewa̱ eta̱ be' duöwa̱mi buaë, kë̀
weir ta̱'. Es be' michoë be' dëu̱töpa
itöki̱. 16 Eta̱ mik be' aleripa tso' ká̱
kua̱'ki̱ ñe' a̱ e'pa de döka̱ tkëtökicha,
eta̱ ie'pa dörane ká̱ i' ki̱. Ká̱ i' wakpa,
kiè amorreowak, ka̱m e'pa tö ì sulu
wamblö̀ dö̀ wë' ishu̱loie. E' kue̱ki̱ be'
aleripa kë̀ döpane ká̱ i' ki̱ bet.
17 Ka̱tuine de ka̱mië, eta̱ ì dettsa̱
tabechka ukuöie, e' shu̱a̱ shkle̱
batröke tai̱ë. Ñies kuàtak sí wöñar-
ke tai̱ë ese dettsa̱ ta̱ itkami iyiwak
chkà blatëule tkëte̱r ee̱, e' shu̱sha̱.
18 Eta̱ Jehová tö ttè mé Abram a̱ i' es:
—Ká̱ i' meraëyö be' aleripa a̱.
Di' kiè Egipto dí* ee̱mi döka̱ di'

* **15.18** *Egipto dí:* E' kë̀ dör di' bërie tso' Egipto kiè Nilo e'. E' dör di' tsitsirla tso' Egipto ena Canaán e' shu̱sha̱.

kibi kiè Éufrates, ká̱ ekkë ko̱s
meraëyö be' aleripa a̱. 19 I̱'ñe ta̱ ká̱
e' dör quenitawak, quenizitawak,
cadmoneowak, 20 hititawak, fere-
seowak, refaítawak, 21 amorreowak,
canaánwak, gergeseowak ena jebu-
seowak e'pa ko̱s wakpa ká̱.

Abram alà ku̱ne kiè Ismael

16 1 Abram alaköl Sarai, e' kë̀
döta̱' alàë. Ie' wa̱ alaköl
tkër eköl kanè mésoie kiè Agar. E'
dör egiptowak. 2 Eta̱ Sarai tö iché
Abram a̱:
—Isa̱ú̱ tö Jehová kë̀ wa̱ ye' a̱ alà
mène. E' kue̱ki̱ be' se̱nú ye' kanè
méso Agar ta̱. Eta̱ isalema ie' bata-
mik alà dö̀mi ye' ulà a̱.
Eta̱ Abram tö Sarai ttö̀ iu̱té. 3 Eta̱
Sarai tö egiptowak tso' ie' wa̱ kanè
mésoie, e' tsé̱bitu̱, mé iwëm a̱ ala-
kölie. E' ké̱wö ska' ta̱ ie'pa se̱né
Canaán e' ki̱ duas de dabop. 4 Eta̱
Abram se̱néwa̱ Agar ta̱, eta̱ Agar
duneka̱. Mik ie' isué̱ tö ie' duneka̱,
eta̱ ie' tö iwökir Sarai sué̱mi suluë.
5 Eta̱ Sarai tö iché Abram a̱:
—¡Be' iane iwiie tö Agar tö ye'
sue̱ke suluë! Ye' wák tö be' a̱ Agar
me' alakölie i' ta̱ idurtke e' wà
ku̱rdaë, eta̱ ie' e̱' ttsöke jaishe̱t ye'
tsata̱. ¡A̱s Jehová tö se' a̱ ichö̀ tö yi
iane iwiie, ye' ö be'!
6 Eta̱ Abram tö iiu̱té:
—Ye' ttö̀ ttsö́, be' kanè méso tso'
be' ulà a̱. Be' iú̱ we̱s be' é̱na iwa̱k
es.
E' ukuöki̱ ta̱ Sarai tö ikanè méso
we'ikémi tai̱ë. E' kue̱ki̱ Agar tka-
shkar. 7 Eta̱ Jehová biyöchökwak
bua'ie, e' tö ikué̱ di' tum o̱'mik ká̱
wé̱ kë̀ yi ku̱' ese ska'. Di' tum e' tso'
ñala̱ micho ká̱ kiè Sur e' kkömik.
8 Eta̱ Jehová biyöchökwak bua'ie tö
ie' a̱ ichaké:
—A Agar, Sarai kanè méso, ¿Wé̱
be' bite̱? ¿Wé̱ be' micho?
Ie' iiu̱té:
—Ye' tkashkar ye' wökir Sarai
yöki̱.
9 Eta̱ ie' iché ia̱:
—Be' dakö́ne be' wökir ska' ta̱
idalöió́ bë̀rë.
10 Ie' tö iki̱ ché ia̱:
"Ye' be' aleripa alöwe̱raë tai̱ë.
Kë̀ yi a̱ ishta̱nuk ekkë.
11 Be' e̱riarke, e' ttsé Jehová tö,
e' kue̱ki̱ se̱ be' dur, e' wà ku̱ne,
ta̱ ikiè múka̱bö Ismael.*
12 Be' alà döraë we̱s burro pupu-
la kë̀ urutërta̱' es.
Ie' ñippöraë darërë sulitane
ta̱. Ñies sulitane ñippöraë
ie' ta̱."
Ie' se̱rdaë ke̱kraë ñippök iëlpa
ta̱.

13 Jehová tté Agar ta̱, e' ukuö-
ki̱ ta̱ Agar tö iché: "Skëköl ye' sué̱,
e' wák sué̱wa̱yö." E' kue̱ki̱ ie' tö
Skëköl kié i' es: "Skëköl tö ye' sué̱
e'." 14 E' kue̱ki̱ ñies di' tum e' kiè
méka̱itö: "Skëköl tso' e' ye' sue̱ke".
Di' tum e' tso' Cadés ena Béred e'
shu̱sha̱ë.
15 E' ukuöki̱ ta̱ Abram alà kéka̱
Agar ta̱ e' wà ku̱ne wák wëm.
Abram tö ikiè méka̱ Ismael. 16 Ismael
ku̱ne, e' ké̱wö ska' ta̱ Abram ki̱ duas
tso' dabom paryök kí̱ teröl (86).

---

* **16.11** *Ismael:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl tö ittsé.*

Jehová tö ittè mé Abraham a̱, e' wà kkacho méa̱titö

17 1 Mik Abram ki̱ duas tso'
dabom su̱li̱yök kí̱ su̱li̱tu
(99), eta̱ Jehová e̱' kkaché ie' a̱ ta̱
iché ia̱:
—Ye' dör Skëköl Diché Ta̱' Íyi Uli-
tane Tsata̱ e'. Be' se̱nú yësyësë ye'
wörki̱ ke̱kraë, 2 e' ta̱ ye' ttè meraë
be' a̱ tö be' aleripa alördaë tai̱ë be'
itöki̱.
3 Eta̱ ie' e̱' té̱wa̱ iski̱ iwötsa̱ méwa̱
íyök ki̱. E' dalewa Skëköl tso' ttök
ie' ta̱, ta̱ ichéitö ia̱:
4 —Ye' ttè meke be' a̱ e' dör i' es:
Be' döraë ká̱ tai̱ë wakpa yḗie. 5 E'
kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ be' kë̀ kièia̱ Abram.
Ye' tö be' tkéka̱ ká̱ tai̱ë wakpa yḗie,
e' kue̱ki̱ be' kiè méka̱yö Abra-
ham.* 6 Ye' tö be' aleripa alöwe̱raë
tai̱ë. Ie'pa döraë blu'paie ena ká̱
tai̱ë wakpaie. 7 Ke̱kraë ye' dör be'
Këköl ñies be' aleripa Këköl. Ka̱wö
e' mekeyö be' a̱. 8 I̱'ñe ta̱ be' se̱rke
Canaán, ká̱ e' ko̱s meraëyö be' a̱
ena be' aleripa a̱. E' a̱te̱ ie'pa ulà a̱
ke̱kraë. Ye' dör ie'pa Këköl.
9 Skëköl tö iskà chéne Abraham
a̱:
—Erë be' ena be' aleripa ko̱s
e' ka̱wöta̱ ttè muk ye' a̱ ñies. 10 E'
dör i' es: A' wëpa ko̱s ka̱wöta̱
itóttola kkuölitla tök tsir. 11 E'
kue̱ki̱ a' wëpa ko̱s e' wakyuṓ es.
E' tö ikkacheraë tö se' ttè me' ñì
a̱. 12 Ke̱kraë ko̱s a' ala'r ku̱rke
wëpa, ñies a' kanè mésopa ala'r
wëpa, mik e' ki̱ ká̱ de pàköl, eta̱ a'
ka̱wöta̱ iwakyuök es. 13 A' ka̱wöta̱
iu̱k krörö̱ë ala'r ko̱s ku̱rke a' u
a̱ ekkëpa ta̱. Es ttè me'tkeyö a' a̱,
e' a̱te̱ wakyöule a' chkà ki̱ ke̱kraë.
14 Wëm kë̀ wakyöule, ese kë̀ wa̱ ye'
ttö̀ dalöiëne, e' kue̱ki̱ kë̀ ika̱wö ta̱'ia̱
se̱nuk a' shu̱a̱.
15 Ñies Skëköl tö iché Abraham a̱:
—Be' alaköl kë̀ kièia̱ Sarai. I̱'ñe ta̱
ikirdaë Sara.* 16 Ye' e̱r buaë chöraë
ie' a̱ as ie' alà kö̀ka̱ be' a̱. Moki̱ ye'
e̱r buaë chöraë ie' a̱. Ie' döraë ká̱
tai̱ë wakpa mìie. Ñies ie' aleripa shu̱
döraë blu'paie.
17 Abraham skà e̱' té̱wa̱ne iski̱
iwötsa̱ méwa̱itö íyök ki̱. E' dalewa
ija̱ñéka̱ ta̱ ibikeitséitö: "¿Ye' ki̱ duas
tso' cien eyök (100), we̱s e' dö̀mi
yḗie? ¿Sara ki̱ duas tso' dabom
su̱li̱yök (90), eta̱ we̱s ie' dö̀mi alàë?"
18 Erë ie' tö iché Skëköl a̱:
—¡Be' mú e̱r buaë chö̀ Ismael a̱!
19 Erë Skëköl tö iiu̱té:
—Au, e' kë̀ dör es. Be' alaköl Sara,
e' döraë alàë ta̱ ikiè múka̱bö Isaac.
Ttè me'yö be' a̱ e' ȅ meraneyö ie' a̱
ena ie' aleripa a̱ ke̱kraë. 20 Kë̀ ye' é̱na
Ismael chë'wa. Ye' tö ie' ki̱meraë
ñies. Ye' tö ie' ala'r alöwe̱raë tai̱ë a̱s
ileripa dö̀ tai̱ë ká̱ i' ki̱. Ismael döraë
s'blu'pa döka̱ dabom eyök ki̱ böl e'pa
yḗie. Ie' aleripa alördaë tai̱ë. 21 Erë
ttè me'tkeyö be' a̱ e' a̱tdaë be' alà
ku̱rdaë kiè Isaac e' a̱. Be' alà e' kera-
ka̱ Sara tö duas iëk wa ka̱wö ikkë ta̱.

---

* 17.5 *Abraham:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ká̱ wakpa tai̱ë, e' yḗ.*

* 17.15 *Sarai:* Erḗ s'kiè e' ena *Sara* ttsër bḗrë kua̱'ki̱, erë iwà dör ñies. Iwà kiane chè *blu' alà busi ö alaköl dalöiërta̱' tai̱ë ese.* Skëköl tö ie' kiè mane'wé̱ es iwà kkachoie tö ttè mène Abraham a̱ e' wà döraë ie' ki̱ ñies.

22 Mik Skëköl tté o̱ne Abraham
ta̱, ta̱ imía̱. 23 E' wöshа̱ë Abraham tö
ilà Ismael e' tottola kkuölitla tée tsir.
Ñies ie' wa̱ kanè mésopa tso' ku̱ne
ie' u a̱ ena wëpa to̱ule ese, e'pa ko̱s
tottola kkuölitla téeitö tsir we̱s Skëköl
tö iyë'ia̱ es. 24-25 Mik Abraham ki̱ duas
tso' dabom su̱li̱yök ki̱ su̱li̱tu (99) ena
ilà ki̱ itso' dabom eyök ki̱ mañal (13)
eta̱ ie'pa tottola kkuölitla tëne tsir.
26-27 Es e' diwö ë̀ wa Abraham
ena ilà tottola kkuölitla tëne tsir.
Ñies wëpa dör ie' kanè mésopa,
e'pa ko̱s tottola kkuölitla tëne tsir.

Jehová tö iché Abraham a̱ tö alà meraëyö be' a̱

18 1 Ká et dibata a̱ ta̱ Abraham
tkër ie' ukkö a̱. Ie' u tso' we̱
wëm kiè Mamré e' kós klö̀ wökir àr
ee̱. Ie' tkër ee̱ eta̱ Jehová e̱' kkaché
ie' a̱. 2 E' wà pakè i' es: Abraham
wökéka̱ ta̱ ie' isue̱ tö wëpa de iëte̱r
ie' wörki̱ mañal. E' sue̱ ie' tö ta̱ bet
ie' e̱' kéka̱, mía̱ ie'pa ñale̱tsu̱k ta̱ ie'
e̱' téwa̱ i̱ski̱ ta̱ iwötsa̱ méwa̱ íyök ki̱
ie'pa shke̱'wo̱ie. 3 Ie' tö iché:
—A këkëpa, be' we'ikèyö, kë be'
minuk bet. 4 Ye' mi' di' tsu̱k a' klö̀
skuoie, e' ukuöki̱ ta̱ a' e̱nú bèrë kal
i' diki̱a̱. 5 A' detke ye' ska', eta̱ ilè
mekeyö a' a̱ ñè a̱s a' diché iërne
shkoie.
Eta̱ ie'pa tö ie' iu̱té:
—E̱'ma iú̱ we̱s be' tö iché es.
6 Abraham tkawa̱ iu a̱, ta̱ ichéitö
Sara a̱:
—Bet, harina bua'bua yulö́ kilo
döka̱ da̱bom böyök (20) ekkë, e' wa
pan yuö́.
7 E' ukuöki̱ ta̱ bet ie' wák tu̱nemi
baka pupula shu̱shtök we̱ bua'bua
ese klö'we̱wa̱itö. E' mítse̱r ie' wa̱
méitö ikanè méso eköl a̱. Bet ta̱
ikanè méso tö ikanewe̱ ie' a̱ katè.
8 Abraham tö baka chkà ena baka
tsu'diö wösi ena baka tsu'diö pa̱'a̱li̱
e' mé ie'pa a̱. Ie'pa tulur chkök kal
àr ukkö a̱ e' diki̱a̱. E' dalewa Abra-
ham dur ie'pa tiök ee̱.
9 E' dalewa ie'pa tö ichaké Abra-
ham a̱:
—¿We̱ be' alaköl kiè Sara e'?
Ie' iiu̱té:
—Ie' tkër we̱shke̱.
10 Eta̱ ie'pa eköl tö iché ia̱:
—Duas iëk e' wa ye' döne be'
pakök. E' ke̱wö ta̱ be' alaköl Sara
alà ta̱'tke.
E' dalewa Sara tkër Abraham
tsi̱kka u wékkö a̱. Ie' tso' ie'pa
ttöke, e' ttsök. 11 Abraham ena
ilaköl, e' dewa̱tke këkëpala. Bànet
Sara kë̀ tö alakölpa duè sue̱ta̱'ia̱.
12 E' kue̱ki̱ Sara kë̀ a̱ ja̱ñè wöklö-
nuk ta̱ ibikeitsé: "¿We̱s ye' tö ttè
i' klö'wèmi tö sa' kërulunetke e'
dö̀mi alàë?" 13 Jehová tö iché Abra-
ham a̱:
—¿Ì kue̱ki̱ Sara ja̱ñéka̱? ¿Ì kue̱ki̱
ie' tö iché: "¿We̱s ye' kënewa̱tke e'
dö̀mi alàë?" 14 Kë̀ ì ta̱ ye' a̱ darërë.
Duas iëk ye' döne, eta̱ ie' alà ta̱'tke.
15 Sara suane e' kue̱ki̱ ichéitö: "Kë̀
ye' ja̱ñine'."
Erë Jehová tö iché ia̱:
—E' kë̀ dör es. Moki̱ be' ja̱ñéka̱.

Abraham kköché Jehová a̱ Sodoma wakpa tsa̱tkö̀

16 E' ukuöki̱ ta̱ ipakökwakpa e̱'
duékarak ta̱ imíyal dö̀ we̱ Sodoma
ki̱ wëne ee̱. Abraham tö iñale̱ mére
e̱' choa̱t ie'pa a̱. 17-19 Eta̱ Jehová tö

ibikeitsé: "Abraham aleripa alör-
daë tai̱ë diché ta̱' tai̱ë. Ye' tö iyë'a̱t
ie' a̱ tö ie' batamik ye' e̱r buaë
chöraë ká̱ ulitane wakpa a̱. Ye' tö
ie' shu̱kit a̱s ie' tö ila'r ena ileripa
a̱ ichö̀ tö ye' ttè dalöiö́ ñies tö ì ko̱s
buaë yësyësë e' ú̱. Es ì ko̱s yë'yö ie'
a̱ e' we̱raëyö. E' kue̱ki̱ ye' ka̱wöta̱
ichökia̱ tö iö́k ye' mí Sodoma." 20E'
kue̱ki̱ ie' tö iché Abraham a̱:
—Sodoma wakpa ena Gomorra
wakpa e̱' wamblökerak suluë tai̱ë
shu̱te̱, e' ché sulitane tö. 21E' kue̱ki̱
ye' mía̱ e̱e̱ isa̱u̱k tö yëne ie'pa e̱'
wamblöke suluë ichö́k we̱s ye' a̱
ikkatëne es.
22Eta̱ Abraham pakökwakpa böl
e̱' yéttsa̱ mía̱ Sodoma. Erë Abra-
ham a̱te̱ dur Jehová ta̱. 23Ie' e̱'
skéwa̱ tsi̱net Jehová ska' ta̱ ichakéi-
tö ia̱:
—¿S'se̱r moki̱ë esepa e̱wè̱wamibö
se' sulusipa ta̱? 24Isalema s'se̱r
moki̱ë esepa tso' Sodoma döka̱
dabom ske̱yök (50), eta̱ ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö se̱ra̱a̱? ¿Kë̀ be'
tö ilo'yepa ie'pa ki̱ s'se̱r moki̱ë
tso' döka̱ dabom ske̱yök (50), e'pa
kue̱ki̱? 25¡Moki̱ be' kë̀ tö s'se̱r
yësyësë esepa e̱we̱pawa se' sulu-
sipa ta̱ ñita̱! Kë̀ bö iwamblepa es.
¡E' kë̀ wamblërpa! Be' dör sulitane
shu̱lökwak e' kue̱ki̱ ¿we̱s e' kë̀ tö se'
shu̱lepa yësyësë?
26Jehová tö iiu̱té:
—S'se̱r moki̱ë esepa kué̱yö döka̱
dabom ske̱yök (50) e' ta̱ e'pa dalër-
mik kë̀ ye' tö imale̱pa e̱we̱pawa.
27Eta̱ Abraham tö iskà chéne ia̱:
—Be' dör Skëköl. Ta̱ ye' dör we̱s
ká̱ po ena mulu̱chka es be' wöa̱. E'
tö be' chakè tai̱ë kë̀ suane. Isalema
s'se̱r moki̱ë esepa kianeia̱ ske̱l (5)
a̱s idöka̱ dabom ske̱yök (50). 28Ske̱l
e' kianeia̱, e' ta̱ e'pa ë̀ kue̱ki̱ ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—S'se̱r moki̱ë esepa kué̱yö döka̱
dabom tkëyök ki̱ ske̱l (45), e' ta̱ kë̀
ye' tö ká̱ e' wakpa e̱we̱pawa.
29Abraham tö iskà chaké:
—Dö' dabom tkëyök (40) ë̀ tso', e'
ta̱ ¿be' tö ká̱ e' wakpa e̱wè̱wami?
Jehová iiu̱té:
—Au, kë̀ yö ká̱ e' wakpa
e̱we̱pawa dabom tkëyök (40) e'
dalërmik.
30Eta̱ Abraham tö iki̱ ché ia̱:
—Tai̱ë be' tsiriwé̱yö, e' kue̱ki̱ kë̀
be' ulunuk ye' ki̱. Dö' s'se̱r yësyësë
tso'ia̱ dabom mañayök (30) ë̀.
Jehová tö iiu̱téne:
—Au, dabom mañayök (30), e'pa
dalërmik kë̀ yö ie̱we̱pawa.
31Abraham tö iki̱ chaké ë̀me:
—A ye' Këköl, tai̱ë yö be'
dalöse̱wé̱wa̱ be' chakök i' es, erë
ká̱ ki̱ s'se̱r moki̱ë tso' dabom böyök
(20) ë̀, e' ta̱ e'pa kue̱ki̱, ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—Au, ie'pa dabom böyök (20), e'
ë̀ dalërmik kë̀ ye' tö ká̱ e' wakpa
e̱we̱pawa.
32Abraham tö iki̱ chaké ta̱ ichéi-
tö ia̱:
—Kë̀ be' ulunuk ye' ki̱. I' ë̀
chakekeyö be' a̱. S'se̱r moki̱ë esepa
tso' döka̱ dabom eyök (10) ë̀, e'
ta̱ ¿we̱s bö iwè̱mi? ¿ká̱ e' wakpa
e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—Dabom eyök ë̀ dalërmik kë̀ ye'
tö ká̱ e' wakpa e̱we̱pawa.

33Mik ie'pa tté o̱ne ñita̱ eta̱ Jeho-
vá mía̱ne. Abraham bite̱a̱ne ie' u a̱.

Skëköl tö Sodoma ena Gomorra wakpa e̱wé̱wa

19 1Ká̱ tuinemitke ta̱ Skëköl
biyöchökwakpa böl e'pa
demi ká̱ kiè Sodoma ee̱. Abraham
alayök kiè Lot, e' tkër ká̱ e' kköiëu-
lewa̱ e' wékkö a̱.* Mik ie' tö Skëköl
biyöchökwakpa sué̱, eta̱ ie' e̱' kéka̱
ie'pa shke̱'u̱k. Ie' e̱' té̱wa̱ i̱ski̱ iwötsa̱
méwa̱itö íyök ki̱. 2Ie' tö iché ie'pa a̱:
—A këkëpa, ye' kköchö̀ a' a̱ tö a'
kapö́rö ye' ska'. Ee̱ a' klö̀ skuö̀mi eta̱
bule bla'mi a' mi'mine.
Ie'pa iiu̱té:
—Au. Kë̀ be' tkinuk. Sa' kapömi
u'rki̱.
3Erë Lot kköché tai̱ë ie'pa a̱. Bata
ekkë ta̱ ie'pa míyal ie' u a̱. Mik ie'pa
dewa̱ we̱shke̱, eta̱ ie' tö ie'pa a̱ chkè
yulé buaë. Pan kë̀ wötuule iwölöwo̱ka̱
wa ese yuéitö ie'pa a̱. Ie'pa chké.
4Ka̱m ie'pa kapö̀lur e' yöki̱ Sodo-
ma wakpa wëpa debitu̱ tai̱ë. E'pa tö
Lot u kköiéwa̱ shkit. Ie'pa ulitane,
duladulapa dö̀ këkëpaë, e'pa ku̱lé̱mi
Lot wöa̱. 5Ie'pa tö ichaké a̱neule:
—I̱'ñe wëpa böl debitu̱ be' u a̱ ¿wé̱
e'pa? ¡Ie'pa yö́lur í̱e̱ sa' a̱ u'rki̱ a̱s sa'
se̱rka̱ ie'pa ta̱ kësik wa!
6Lot e̱' yéttsa̱ ttök ie'pa ta̱. Ukkö
wötéwa̱itö buaë itsi̱kka. 7Ie' tö
ie'pa a̱ iché:
—A yamipa, ye' kköchö̀ a' a̱ tö
ì sulu e' kë̀ wamblar ie'pa ta̱. 8Ye'
alà busipa tulur böl ka̱m se̱r wëpa
ta̱, e'pa yekeluryö a' a̱ a̱s a' tö
iwamblö̀ ie'pa ta̱ we̱s a' ki̱ ikiane es.
Erë kë̀ ì wamblar sulu ye' pakök-
wakpa dewa̱ ye' ska', e'pa ta̱.
9Erë ie'pa iiu̱té:
—¡Be' e̱' skö́u̱ bánet! Be' kë̀ dör
ká̱ i' wak. Be' kë̀ a̱ ì yënuk sa' a̱. ¡E'
kue̱ki̱ be' we'ikeraë sa' tö ie'pa se̱
tsa̱ta̱!
E' ukuöki̱ ta̱ iwe'ikémi ie'pa tö
ta̱ idemirak u wékkö batsökök.
10Eta̱ Lot pakökwakpa ulà tié̱wa̱
u'rki̱ ukkö a̱ Lot tsé̱wa̱ we̱shke̱. Eta̱
ie'pa tö ukkö wötéwa̱. 11Pë' sulu-

I' dör ká̱ kköiëule ese wékkö. (Génesis 19.1)

*19.1 *ká̱ e' kköiëulewa̱ e' wékkö a̱:* E' ké̱wö skà ta̱ ká̱ ulitane dör kköiëule ese ké̱ wékkö tso'.

si ko̱s wöbla sulu'wé̱lur ie'pa tö, kë̀
wawëneia̱. Duladulapa dò këkëpaë
e'pa ko̱s wöbla sulurulune. E' kue̱ki̱
ie'pa shtrinewa̱ ukkö yulök. Kë̀
ie'pa wa̱ iku̱ne. 12-13Lot pakökwak-
pa tö iché ia̱:
—Tai̱ë ká̱ i' wakpa kkatëne e'
tté demi Jehová wö ki̱. E' kue̱ki̱
sa' patkéitö ie'pa e̱ukwa. Ie'pa
e̱we̱kewa sa' tö yës. E' kue̱ki̱ be'
yamipa e̱kka kí̱ tso' ká̱ i' ki̱, e' ta̱
e'pa yö́lur. Be' alà duladulapa ta̱' ö
be' alà busipa ta̱' ö be' nua̱kipa ta̱',
ö be' yamipa skà tso' ká̱ i' ki̱, e' ta̱
iiyö́lur bet tsú̱mi ka̱mië!
14Eta̱ Lot mía̱ wëpa ttè meule
se̱nukwa̱ ila'r busipa ta̱ e'pa weblök
ta̱ iché ia̱rak:
—¡A' e̱' kö́ka̱! ¡A' yúshka! Jehová
tö ká̱ i' e̱we̱kewa.
Erë ie'pa tö ibikeitsé tö ie' kalöke
ie'pa ta̱. 15Ká̱ ñirketke, e' ulatök
ta̱ Skëköl biyöchökwakpa tö iché
Lot a̱:
—Sa' tö ká̱ i' e̱we̱kewa. Kë̀ be'
duakwa̱, e' ta̱ ibet, be' e̱' kö́ka̱! ¡Be'
alaköl ena be' ala'r busipa tsú̱mi!
16Erë ie' e̱' u̱keia̱ e̱naë. Erë
Jehová e̱r buaë ché ie' a̱, e' kue̱ki̱
Skëköl biyöchökwakpa tö iklö'wé̱wa̱
iulà a̱ yèttsa̱. E' sù̱ ñies ilaköl ena
ilà busipa yélur ie'pa tö Sodoma a̱
itsa̱tkoie. 17Mik ie'pa tö iyéttsa̱rak
bánet eta̱ Skëköl biyöchökwakpa tö
iché ie'pa a̱:
—¡A' tu̱nú a̱s a' tsa̱tkër! ¡Kë̀ a' ká̱
i' sa̱u̱kia̱ tsi̱kkane yës! ¡E' sù̱ kë̀ a'
e̱' wöklö'u̱k ka̱kkue i' ki̱! ¡A' é̱na
e̱' tsa̱tkak, e' ta̱ a' yúshka etkëme
ka̱bata a̱!

18Erë Lot tö iché ia̱:
—¡A këkëpa, au, a' we'ikèyö! 19A'
tö ye' ki̱mé tai̱ë. A' tö ye' tsa̱tké
duö̀wa̱ ulà a̱, erë kë̀ ye' shkak
ka̱bata a̱. Ye' ibikeitsè tö ì sulu
datse̱ ká̱ i' e̱ukwa, e' tö ye' kuè̱mi
ñala̱ ki̱ eta̱ ye' duöwa̱mi. 20Ká̱ tsi-
tsir tso' íe̱ tsi̱net, ee̱ ye' tkö̀shkarmi.
Ka̱wö mú ña shkowa̱ ee̱ e̱' tsa̱tkoie.
Moki̱ e' dör ká̱ tsir.
21Eta̱ ie'pa eköl tö iiu̱té:
—Ye' be' ttö̀ ttsé, e' kue̱ki̱ yö
iwe̱ke we̱s be' tö ye' a̱ ikié es. Ká̱
chébö ye' a̱ e' kë̀ e̱we̱ku̱'wayö.
22Erë be' yú etkëme ee̱. Kë̀ ye'
a̱ ì wamblënuk ka̱m be' dö̀mi e'
dalewa.
E' kue̱ki̱ ká̱ e' kiè Sóar.*
23Mik ká̱ ñine eta̱ Lot demi
Sóar. 24Eta̱ azufre wöñarke bö'ie
e' patkébitu̱ Jehová tö tai̱ë Sodo-
ma ena Gomorra ki̱. 25Ká̱ e' wakpa
e̱wé̱wa bö' tö yës. Ñies dalikua ko̱s
tskirke ká̱ e' ki̱ e' ñanewa̱ se̱raa̱.
26Erë Lot alaköl dami itöki̱. E' tö
ká̱ sué̱ itsi̱kka. Bet ie' yönane dayë
wösiie shkë'ka.
27Bule es bla'mi ta̱ Abraham
mía̱ne wé̱ ika̱paké Jehová ta̱ ee̱.
28Sodoma ena Gomorra kí̱ suéitö
ta̱ ishklé̱ batröke tai̱ë we̱s të blublu
ña'wè̱sö es. 29Es Skëköl tö ká̱ e'
wakpa e̱wé̱wa. Erë ì ki' Abraham
tö ie' a̱, e' ska' ie' e̱r de, e' kue̱ki̱ ie'
tö Lot tsa̱tkée.

Lot alà busipa alà kéka̱ ie' ta̱

30Sodoma ena Gomorra e̱wé̱wa
Skëköl tö, e' ukuöki̱ ta̱ Lot suane
se̱nukia̱ Sóar. E' kue̱ki̱ imía̱ se̱nuk

* 19.22 *Sóar:* Hebreoie ká̱ kiè *e' wà kiane chè ká̱ tsir.*

ka̱bata a̱ ila'r busipa böl ta̱. Ee̱
ie'pa mañal se̱né ákuk a̱.
31 Ká̱ et ta̱ ilà busi kibi tö iché
itsirla a̱:
—Se' yë́ kënewa̱tke eta̱ kè wé̱
wëpa ta̱' se̱nuk se' ta̱ we̱s alakölpa
male̱pa wëpa ta̱' es. 32 E' kue̱ki̱ se'
yë́ ttöka̱sö blo' wa eta̱ se' se̱r ie' ta̱,
eta̱ es se' ulà a̱ alà dö̀mi.
33 E' nañewe ta̱ ie'pa tö iyë́ ttéka̱
blo' wa tai̱ë, eta̱ ilà busi kibi ë́k
se̱né ie' ta̱. Erë ie' tteke blo' tö tai̱ë,
e' kue̱ki̱ kè ie' é̱na ì a̱neia̱. 34 Bule
es ta̱ ilà busi kibi tö iché itsirla a̱:
—Bö ittsö́, ye' se̱né se' yë́ ta̱. I̱'ñe
nañewe iskà ttöka̱sö blo' wa. Eta̱
be' se̱nú ie' ta̱. Eta̱ es se' böl ulà a̱
alà dö̀mi.
35 E' nañewe ta̱ ie'pa tö iyë́ skà
ttéka̱ blo' wa. Eta̱ ilà busi tsirla
se̱né ie' ta̱. Erë ie' tteke blo' tö tai̱ë,
e' kue̱ki̱ kè ie' é̱na ì a̱neia̱. 36 Es ilà
busipa böl e̱' bukluwé̱ka̱ iyë́ wa.
37 Eta̱ ikibi ë́k alà ku̱ne kiè méka̱itö
Moab. I̱'ñe ta̱ Moab aleripa datse̱ e'
batamik. 38 Ñies itsirla de alàë, kiè
méka̱itö Ben-amí. I̱'ñe ta̱ amonwak
datse̱ e' batamik.

Abraham ena Abimélec

20 1 Abraham e̱' yéttsa̱
Mamré a̱, mía̱ tkörö ká̱ kiè
Négueb ee̱. Eta̱ ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
ká̱ kiè Guerar ee̱. Guerar a̱te̱ Cadés
ena Sur e' shu̱sha̱ë. 2 Ie' tö ká̱ e'
wakpa a̱ iché tö Sara dör ie' kutà.
Ká̱ e' blú kiè Abimélec, e' tö Sara
tsu̱k patké alakölie e̱' a̱. 3 Erë nañe-
we ta̱ ie' kapowa̱ e' dalewa, Skëköl
tté ie' ta̱ kabsuè̱ a̱ ta̱ iché ia̱:
—Alaköl tsu̱k patkébö e' wëm ta̱',
e' kue̱ki̱ be' duöwa̱mi.
4 Erë ka̱m ie' se̱r Abraham alaköl
ta̱, e' kue̱ki̱ ie' iiu̱té:
—A këkëpa, ye' kè ki̱ e' nuí̱ ku̱'
¿we̱s e' ttèwa̱mibö? 5 E̱'ma Abra-
ham wák tö ye' a̱ iché tö alaköl
e' dör ie' kutà. Ñies ilaköl tö ye'
a̱ iché tö Abraham dör ie' akë. E'
kue̱ki̱ ye' tö ì ko̱s wé̱ e̱r bua' wa. Kè
ye' wa̱ iwamblëne e̱r sulu wa.
6 Skëköl tö iskà iu̱téne kabsuè̱ a̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—Ye' éna ia̱ne buaë tö be' tö iwé̱
e̱r bua' wa. E' kue̱ki̱ kè ye' wa̱ be'
kàne ie' kökwa̱ a̱s be' kè tö ì sulu
wamblö̀ ye' ki̱. 7 Abraham dör ye'
tteköl, e' kue̱ki̱ bet be' yú ilaköl
mukne ia̱. Ie' tö ye' a̱ ikieraë a̱s
be' se̱ria̱ ttsë'ka. Erë be' kè dë'ne
imukne, e' ta̱ be' ena be' yamipa
ko̱s duöralur.
8 Bule es bla'mi ta̱ Abimélec
shke̱ne ikanè mésopa kiéitö ta̱ ì
sué̱itö kabsuè̱ a̱ e' ko̱s pakéitö ie'pa
a̱. Mik e' ttsé ie'pa tö eta̱ tai̱ë ie'pa
suanéka̱ iyöki̱.
9 Eta̱ Abimélec tö Abraham kié ta̱
iché ia̱:
—¿Iö́k be' tö iwamblé sa' ta̱ es?
Be' kue̱ki̱ Skëköl tö sa' pau̱ñé
e̱wè̱wa, erë Skëköl tö sa' pau̱ñé es,
eta̱ ¿ì sulu wambléyö be' ta̱? Íyi ese
kè ka̱wö ta̱' wamblënuk. 10 Be' tö ì
sulu wamblé ye' ta̱, eta̱ ¿ì dör iwà?
11 Abraham tö iiu̱té:
—Ye' tö ibikeitsé tö ká̱ i' ki̱ kè yi
tö Skëköl dalöieta̱'. Ye' suane dö' a'
ye' ttèwa̱ ye' alaköl yottsa̱ ye' ulà
a̱. 12 Erë iyëne tö ie' dör ye' kutà. Ie'
yë́ dör ye' yë́, erë ie' mì kè dör ye'
mì. Ñies ie' dör ye' tayë. 13 Mik Skë-
köl tö ye' a̱ iyë' tö be' e̱' yö́ttsa̱ be'
yë́ ká̱ a̱, eta̱ yö iché ye' alaköl a̱: "Ká̱

wa'ñe wé se' demi, eta ichő tö ye'
dör be' akë."
14Eta Abimélec tö Sara méne
iwëm Abraham a. Ñies iyiwak kak-
méitö Abraham a obeja ena baka.
Ñies kanè mésopa kakméitö ie' a
wëpa ena alakölpa. 15Eta ie' iché
Abraham a:
—Ye' ká saú seraa wé wa be'
wöbatse e' ki be' yú senuk.
16Eta Sara a ichéitö:
—Ye' tö inuköl wömule kakmé be'
akë a döka mil ekkë. E' dör ì sulu
wambléyö be' ta be' wakpa ulitane
wöa e' patuoie. Es be' kë̀ jaëneia.
17Eta Abraham tö Skëköl a ikié
tö Abimélec ena ilaköl duöke,
e' bua'úne. Eta Skëköl tö ie'pa
bua'wéne. 18Alakölpa kos tso' Abi-
mélec u a, e'pa shu mo'wa Jehová
tö as kë̀ idöiarak alàë Sara kueki.
Ie'pa kos shu wötséene Jehová tö.

Sara alà kéka Abraham a

21 1Ì yë' Jehová tö Sara a tö be'
alà köraka, e' wà tka wes
iyëne bak es. 2Erë́ Sara ena iwëm
dör këkëpalatke, erë ie' duneka e'
wà kune. Alà e' kune mik Skëköl tö
ikéwö yë' ie' a eta. 3Sara alà kune
wëm e' kiè méka Abraham tö Isaac.
4Mik Isaac ki ká de pàköl, eta Abra-
ham tö itóttola kkuölitla tée tsir wes
Skëköl tö ie' a iyë' es. 5E' kéwö ska'
ta Abraham ki duas tso' cien eyök
(100). 6Eta Sara tö ibikeitsé: "Skë-
köl tö ye' jañawéka. Mik sulitane
wa ijchenewa tö ye' de alàë eta taië
ie'pa jañumi ye' ta. 7Kam ye' alà
kòka eta kë̀ yi a iyënuk tö ye' dòmi
alàë. Erë i' ta ye' alà kéka Abraham
a, ie' kënewatke eta."

Agar ena Ismael uyéttsa bánet

8Eta Abraham alà Isaac de bërie
ta itsu'batsée e' kéwö tkö'wé Abra-
ham tö taië. 9Eta Sara tö isué tö
Abraham alà kune egiptowak kiè
Agar e' ta kiè Ismael, e' tö Isaac
wayueke suluë. 10E' kueki Sara mía
ichök Abraham a: "Ì kos tso' be'
wa mè se' alà Isaac a, e' kë̀ kawö
ta' blatè se' kanè méso e' alà a. E'
kueki iyuőshkar alàë."
11Ismael dör Abraham alà ñies e'
kueki ì ché Sara tö e' tö ie' eriawé
taië. 12Erë Skëköl tö iché ia: "Be'
aleripa chökle e'pa döraë Isaac wa.
E' kueki kë̀ be' tkinuk be' alà kibi
ék ki ena imì ki. Ì kos ché Sara tö
e' ú. 13Be' alà kune a' kanè méso ta,
ñies e' aleripa alöweraëyö taië, ie'
dör be' alà e' kueki."
14Eta bule es bla'mi ta Abraham
tö Agar a chkè mé. Ñies di' méitö
ia iyiwak kkuölit yöule di' tsoie
ese a. E' tiéka ie' tö seraa itsi ki ta
iyuéshkar ilà Ismael e' ta. Agar
mía shkémi ëanas wé kë̀ yi serku'
ese ska' ká kiè Beerseba e' ëka.
15Mik idi' enewa, eta ilà tkéseritö
kal dikia. 16Ie' kë̀ ki ilà kiane suè
duökwa, e' kueki imía e' tkéser
kukuie. Mik ie' e' tkéser iski eta ilà
iémi.
17Ilà iuke e' ttsé Skëköl tö ta bet
Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö
Agar a ichaké ká jaì a: "¿A Agar
wes be' de? Kë̀ be' suanuk. Be' alà
tkër iuk e' ttsé Skëköl tö. 18Be' yú
be' alà yulök. Ikőka ulà a kë̀ arwa.
Ye' tö ie' aleripa alöweraë taië."
19Eta Skëköl tö Agar a di' tum
kkaché et. Ie' mía di' e' tsuk,

iyiwak kkuölit a̱ e' méitö Ismael a̱
yè. 20Skëköl tö Ismael kkö'né buaë.
Ie' talane se̱né ká̱ wé̱ ki̱ kë̀ yi ku̱'
kiè Parán ee̱. Ie' de sulëname buaë.
21Ie' kibine ta̱ imì tö iulabatséwa̱
alaköl dör egiptowak ese ta̱.

Abraham ena Abimélec tö ka̱wö mé ñì a̱

22E' ké̱wö ska' ta̱ blu' kiè Abi-
mélec mía̱ ttök Abraham ta̱. Ie'
ñippökwakpa wökir, kiè Ficol, e'
mí ie' wapie. Eta̱ Abimélec tö iché
Abraham a̱:
—Sa' wa̱ ijche̱r tö Skëköl be'
ki̱meke tai̱ë ì ko̱s we̱kebö e' wa.
23E' kue̱ki̱ be' ttè mú ye' a̱ íe̱
Skëköl wö wa tö be' kë̀ tö ì sulu
wamblepa ye' ki̱ ñies ye' ala'r ki̱
ena ye' aleripa ko̱s e'pa ki̱. Be' ttè
mú ye' a̱ tö be' e̱r bua' chöraë ye' a̱
we̱s ye' e̱r buaë ché be' a̱ es. Ñies
be' ttè mú ye' a̱ tö be' e̱r buaë chö-
raë ká̱ i' wé̱ be' se̱rke e' wakpa a̱.
24Abraham tö iiu̱té:
—Tö́. Es ye' ttè mé be' a̱.
25Erë Abimélec wakpa tö di' tum
biule yë'ttsa̱ et Abraham wakpa ulà
a̱. E' chaké Abraham tö ie' a̱. 26Ie'
tö iiu̱té:
—E̱rpa be' ye' tkiwé̱wa̱ ttè e' wa.
Kë̀ bö ichö́pa ye' a̱, e̱'ma kë̀ ye' wa̱
ijche̱r. Brör ¿yi tö e' wamblé be' ki̱?
27Abraham tö baka ena obeja
kakmé Abimélec a̱ eta̱ ie'pa böl ka̱wö
mé ñì a̱. 28E' ukuöki̱ ta̱ Abraham tö
iobeja alakipa pupula e' dapa'wé̱ döka̱
kuktö ek tsi̱ní. 29Mik e' sué̱ Abimélec
tö eta̱ ie' tö Abraham a̱ ichaké:
—¿Ì kue̱ki̱ be' iyiwak kuktö
dapa'wé̱ ek tsi̱ní?
30Abraham tö iiu̱té:
—Iyiwak kuktö, e' meke ye' tö be'
a̱ iwà kkachoie tö moki̱ ye' tö di'
tum e' bi'.
31Ie'pa böl ka̱wö mé ñì a̱ ee̱ e'
kue̱ki̱ ká̱ e' kinewa̱ Beerseba.*
32Ie'pa ka̱wö mé ñì a̱, e' ukuöki̱
ta̱ Abimélec ena Ficol e'pa bite̱yal
filisteowak ká̱ a̱. 33Eta̱ Abraham tö
kal kuá kiè tamarisco ese kuatké
elka Beerseba. Ee̱ ie' tö Jehová dör
Skëköl yöbië e' dalöié. 34Ee̱ ie' se̱né
ká̱ tai̱ë filisteowak ká̱ a̱.

Skëköl tö Abraham ma'wé̱ ilà wa

22 1E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö
Abraham ma'wé̱ tö moki̱ ie'
tö idalöieta̱'. Ie' chakéitö:
—A Abraham.
Abraham tö iiu̱té:
—¿Ì?
2Eta̱ Skëköl tö iché ia̱:
—Be' alà eköl è kiè Isaac e' dalër
be' é̱na tai̱ë, e' tsú̱mi Moria. Mik
be' demi ee̱, eta̱ ye' tö be' a̱ ka̱bata
kkacheke, e' ki̱ be' alà ttö́wa̱ ta̱
iña'ú̱wa ye' a̱ ye' dalöioie.
3Bule es bla'mi ta̱ Abraham e̱'
kéka̱ ta̱ burro payuéitö. Bö' jchéitö
tsèmi. Eta̱ ie' mía̱ wé̱ Skëköl tö ie'
a̱ iyë' ee̱ ilà ena ikanè mésopa böl
e'pa ta̱. 4E' böiki es ta̱ Abraham tö
ká̱ yëne ie' a̱ e' kí̱ sué̱ ka̱mië. 5Eta̱
ie' tö iché ikanè mésopa a̱:
—Íe̱ a' e̱' tsú̱a̱t burro i' ta̱. Ye' ena
ye' alà, sa' micho ka̱bata jaì a̱ Skë-
köl dalöiök, e' wa sa' döne.

---

*21.31 *Beerseba:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *ttè mène ñì a̱ e' di' tum biule* ö *Obeja kuktö e' di' tum biule.*

[6]Eta̱ Abraham wa̱ bö' mí e'
ppéka̱itö Isaac kuli' ki̱. Tabela ena
bö'ka bö' batsoie e' mí Abraham
wa̱. Eta̱ imíyal ñita̱. [7]Eta̱ Isaac tö
iché iyḗ a̱:

—A, yḗwö.

Abraham tö iiu̱té:

—A alà, ¿ì kiane be' ki̱?

Isaac tö iché ia̱:

—A Yḗwö, bö' tso' se' wa̱, ñies
bö'ka, erë ¿wé̱ obeja pupula tteke-
wa̱ Skëköl a̱ e'?

[8]Iyḗ tö iiu̱té:

—A alà, Skëköl wák tö e' meraë
se' a̱.

Ie'pa mir ñita̱. [9]Mik ie'pa demi
wé̱ Skëköl tö iyë' Abraham a̱ ee̱, eta̱
Abraham tö ák kataté et ka̱'ie. E'
ukuöki̱ ta̱ ibö' dapa'wé̱ka̱ ka̱' e' ki̱ ta̱
ilà klö'wé̱wa̱itö payuéwa̱ méka̱itö
bö' bata ki̱. [10-11]Ie' tabela klö'wé̱wa̱
ilà ttowa̱ ña'wè̱ Jehová a̱. E' wösha̱
ta̱ Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö
Abraham chaké siwa̱' ki̱:

—¡A Abraham, a Abraham!

Ie' tö iiu̱té bet:

—¿Ì?

[12]Jehová biyöchökwak bua'ie e'
tö iché ia̱:

—¡Be' alà kḕ shka̱'wa̱r, kḕ ittar-
wa̱! Be' wák alà eköl ḕme e' kḕ
kkëo̱ne be' wa̱ ye' yöki̱. E' wa
ye' wa̱ ijche̱r tö moki̱ be' tö ye'
dalöieta̱' tai̱ë.

[13]E' wösha̱ Abraham tö isué̱ tö
obeja wë'ñe e' mali̱tsé̱wa̱ idula' a̱
kal tsitsir chale a̱. Ie' tö iyiwak e'
klö'wé̱wa̱ jché ña'wé̱wa ilà skéie
Jehová dalöioie. [14]Ie' tö ká̱ e' kiè
méka̱ i' es: "Ì kiane se' ki̱ e' mera
Jehová tö." E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ se' tö
ichekeia̱: "Ì kiane se' ki̱, e' merdaë
se' a̱ Jehová ké̱bata a̱."

[15-16]Jehová biyöchökwak bua'ie
e' tö Abraham skà kié ká̱ jaì a̱ ta̱
ichéitö ia̱:

—Jehová tö iché: 'Buaë be' tö ye'
dalöieke, be' alà eköl ḕ, e' méttsa̱bö
ye' a̱. [17]E' kue̱ki̱ ye' e̱r buaë chöraë be'
a̱ tai̱ë. Be' aleripa alöwe̱raëyö tai̱ë we̱s
bëkwö tso' tai̱ë ká̱ jaì a̱ es, we̱s ttsa̱'wö
tso' tai̱ë dayë kkömik es. Ñies ie'pa e̱'

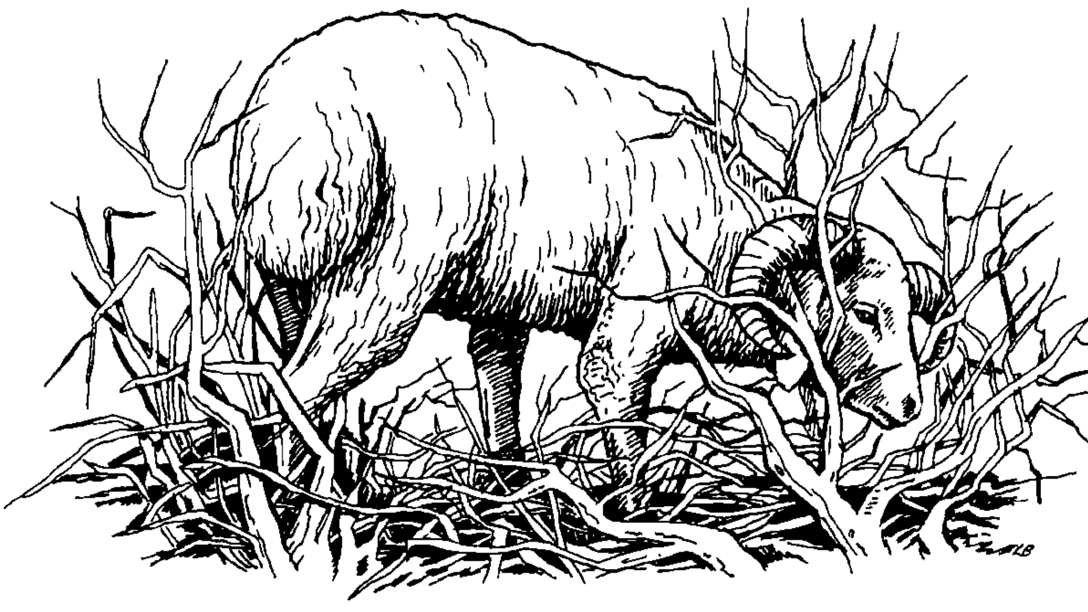

I' dör obeja wë'ñe mali̱tsè̱wa̱ idula' a̱. (Génesis 22.13)

alöraka̱ ibolökpa ki̱ ke̱kraë. 18Be' tö ye'
ttö̀ dalöié, e' kue̱ki̱ be' aleripa batamik
ye' e̱r buaë chöraë ká̱ ulitane wakpa a̱.'
19Eta̱ Abraham bite̱ane wé̱ ikanè
mésopa a̱té̱a̱t ee̱ ta̱ imíyal se̱raa̱ ñita̱
dömine Beerseba wé̱ ie' se̱rke ee̱.

Nahor ala'r

20-23E' ukuöki̱ ta̱ biyö̀ debitu̱ Abra-
ham ki̱ tö ie' ël kiè Nahor, e' alaköl kiè
Milcá, e' ala'r de pàköl (8). E' alà ko'k
kiè Uz. Imale̱pa kiè dör Buz, Quemuel,
e' dör Aram yë́, Quésed, Hazó, Pildás,
Idlaf ena Betuel e' dör Rebeca yë́.
24Nahor alaköl skà tso' kiè Reumá,
e' ta̱ ie' ala'r kéka̱ tkël. E'pa kiè dör
Teba, Gáham, Tahas, ena Maacá.

Sara blënewa̱

23
1Mik Sara ki̱ duas tso' cien eyök
kí̱ dabom böyök kí̱ kul (127),
2eta̱ ie' blënewa̱ ká̱ kiè Quiriat-arbá a̱te̱
Canaán ee̱. Ñies ká̱ e' kiè Hebrón. Abra-
ham schöne e' i̱e̱itséitö siarë. 3Ie' tkër
idëu̱tö nu o̱'mik e' e̱' kéka̱ ta̱ imía̱ ttök
hititawakpa ta̱, ta̱ ichéitö ie'pa a̱:
4—Erë́ ye' dör ká̱ kua̱'ki̱ wak
se̱rke a' shu̱a̱ e' è, erë ká̱ wataú̱ ña
pöie ye' dëu̱tö blowa̱.
5Ie'pa tö iiu̱té:
6—A këkëpa, be' we'ikè sa' tö, sa'
ttö̀ ttsö́. Sa' a̱ ta̱ be' dör këkëpa tai̱ë
e' se̱rke sa' shu̱a̱. E' kue̱ki̱ be' dëu̱tö
nu blö́ sa' pö bua'ie ese a̱. Sa' ulitane
kë̀ tö ichepa be' a̱ tö kë̀ iblar sa' pö a̱.
7Ie' e̱' duéka̱ ie'pa wörki̱ ta̱ ie'
e̱' tkéwa̱ kuchë ki̱ ie'pa dalöiök 8ta̱
ichéitö ie'pa a̱:
—Moki̱ a' ki̱ ikiane tö ye' dëu̱tö
nu blèwa̱yö íe̱ a' ká̱ a̱, e' ta̱ wëm kiè
Efrón dör Sóhar alà, e' a̱ ichö́ 9tö
ákuk tso' ie' ká̱ kkö̀ a̱ kiè Macpelá
e' wataú̱ttsa̱ ye' a̱ ye' yamipa pöie.
Ye' tö ipatuè̱mi ie' a̱ ko̱s ituè̱ ekkë.
Es ákuk e' a̱te̱ ye' ulà a̱ a' shu̱a̱.
10Eta̱ Efrón dör hititawak e' tkër-
ñak ie'pa shu̱a̱, e' tö Abraham iu̱té
darërë a̱s iyamipa ena ko̱s daparke
ká̱ e' wékkö a̱ e'pa tö ittö̀ ttsö̀. Ie'
tö iché Abraham a̱:
11—A këkëpa, kë̀ ye' tö ákuk
watue̱pa be' a̱. Ká̱ e' ñie̱s ákuk tso'
ia̱, e' kakmekeyö be' a̱ ë́. Ye' yamipa
ko̱s tso' íe̱ e'pa tö ye' ttö̀ ttsé tö ká̱ e'
kakméyö be' a̱. Be' dëu̱tö nu blö́ ee̱.
12Erë Abraham e̱' tkéwa̱ne kuchë
ki̱ ká̱ e' wakpa wörki̱ 13ta̱ ichéitö ie'
a̱ sulitane wörki̱:
—Ye' ttö̀ ttsö́. Be' pablèyö tö ká̱
e' ské klö'ú̱ ye' ulà a̱. E' ukuöki̱ ye'
dëu̱tö nu blekewa̱yö.
14Ie' tö iiu̱té:
15—A këkëpa, ye' ttö̀ ttsö́. Ká̱ e'
ské dör inuköl wömule̱ döka̱ cien
tkëyök (400), erë inuköl ekkë è, kë̀
e' ki̱ se' tkinuk. Be' dëu̱tö nu blö́ ee̱.
16Eta̱ ko̱s ie' tö ká̱ ské ché imale̱pa
wörki̱ e' mène buaë Abraham a̱,
ekkë patuéttsai̱tö.* 17-18Es Efrón ká̱
tso' Macpelá a̱te̱ Mamré diwö tskir-
ke e' ëka̱ e' de Abraham ulà a̱ iákuk
ta̱ ena kal tso' ko̱s iki̱ e' ta̱. Hitita-
wak ena sulitane dami ká̱ e' wékkö a̱
e'pa ko̱s dör ká̱ to̱ne e' ttekölpa.
19E' ukuöki̱ ta̱, Abraham tö
idëu̱tö nu bléwa̱ ákuk tue̱itö

---

*23.16 Es ie'pa wöblar íyi watau̱k ñì a̱. Erë́ Efrón tö iché tö ká̱ e' kakméitö Abraham a̱ erë e' kë̀ yëne. Ñies e' a̱ne Abraham é̱na, e' kue̱ki̱ ie' tö Efrón patué̱ bèrë ko̱s Efrón ie' a̱ iché ekkë.

Macpelá ee̱. Ká̱ e' a̱te̱ Mamré a̱te̱
Canaán e' o̱'mik tsi̱net (Mamré kiè
ñies Hebrón). [20]Ká̱ e' watué̱ttsa̱ ie'
a̱ hititawak tö. Es ká̱ e' ena ákuk e'
de Abraham ulà a̱ iyamipa pöie.

Abraham tö alaköl yulök patké Isaac a̱

24 [1]Abraham dewa̱
këkëpalaie. Ie' a̱ Jehová e̱r
buaë ché íyi ulitane wa. [2]Ká̱ et ta̱
ie' tö ikanè méso kibi kié. E' dör ie'
íyi ko̱s e' kue̱blu. Ie' tö iché ia̱:
—Be' ulà múwa̱ ye' tu' diki̱a̱ iwà
kkachoie tö moki̱ ì kiekeyö be' a̱ e'
wawe̱raëbö. [3]Jehová dör ká̱ jaì ena
ká̱ i' e' Këköl e' wörki̱ be' ttè mú ye'
a̱ moki̱ë tö ye' alà kè̀ kar se̱nukwa̱
Canaán íe̱ se' se̱rke e' alékölpa ta̱.
[4]Be' yú ká̱ wé̱ ye' manét ee̱, eta̱ ee̱
alaköl yulő eköl ye' yamipa shu̱a̱
se̱nukwa̱ ye' alà ta̱.
[5]Ie' tö iiu̱té:
—Dö' alaköl kè̀ bitu̱ ye' ta̱, e' ta̱
¿we̱s ye' iwè̱mi? ¿Buaë idir be' a̱ tö
be' alà mi' ye' wa̱ dò̀ wé̱ be' manét
ee̱?
[6]Ie' iiu̱té:
—¡Au, kè̀ ye' alà tsa̱rmi ee̱!
[7]Jehová dör ká̱ jaì Këköl, e' tö ye'
yë'ttsa̱ ye' yë́ u a̱ ena ye' yamipa
ká̱ a̱. Ie' tö ittè me' ye' a̱ tö ká̱
i' meraëitö ye' aleripa a̱. Ie' tö
ibiyöchökwak patkeraë be' ki̱muk
alaköl tsu̱kbitu̱ ye' yàkie. [8]Alaköl kè̀
shkak be' ta̱, e' ta̱ kè̀ be' tkinuk. Kè̀
be' kàne iskà yulök. Erë kè̀ ye' alà
tsa̱rmi ee̱.
[9]Eta̱ ikanè méso ulà méwa̱ ie' tu'
diki̱a̱ ta̱ ittè mé ia̱ tö iwe̱raë we̱s
iu̱k patkéitö es. [10]E' ukuöki̱ ta̱ ie'
tö iwökir íyi ko̱s bua'bua, ese shté
tsè̱mi kakmè. Ekkë ko̱s payuéitö
iyiwak kiè kameio e' ki̱ döka̱ dabop.
Eta̱ ie' mía̱ iyiwak wëttsë tkörö
Nahor a̱te̱ Mesopotamia ee̱. [11]Mik
ie' demi tsi̱net Nahor, eta̱ ká̱ tuir-
ketke. Diwö ekkë ta̱ ká̱ e' alékölpa
mi'ke di' tsu̱k. E' wösha̱ ta̱ ie' de
di' tum biule e' kkömik ta̱ ikameio
kéitö e̱' tulökse̱r e̱nuk ee̱. [12]Eta̱
ie' tö iché Skëköl a̱: "A Jehová, be'
dör ye' wökir Abraham e' Këköl.
Ye' ki̱mú i̱'ñe ñies e̱r buaë chő ye'
wökir a̱. [13]Íe̱ di' tum biule o̱'mik
ye' e̱' tsu̱kea̱t bërbër è̀ ká̱ i' busipa
tso' di' tsu̱k e' dalewa. [14]Ka̱wö mú
ña tö wé̱ne ḗk a̱ ye' iché: 'Be' kakö'
őwa ye' a̱ di' kakmú yè', a̱s e' tö
ye' iu̱tò̀: 'Be' di' yő ñies be' kameio
a̱ ikakmekeyö.' Es ye' é̱na ia̱ne tö
e' ḗk shu̱shté be' tö Isaac a̱ alakö-
lie. Es ye' wa̱ ijche̱rmi tö be' e̱r bua'
ché ye' wökir a̱."
[15]Eta̱ ka̱m ì chekeitö e' o̱r, eta̱ ie'
isué̱ alaköl datse̱ eköl kakö' bune
kuli' ki̱ di' tso̱ie. E' dör Rebe-
ca, ie' dör wëm kiè Betuel e' alà
busi. Betuel mì dör Milcá ena iyé
dör Nahor. Nahor dör Abraham
ël. [16]Rebeca dör busi buaala ka̱m
ise̱r wëm ta̱. Ie' mía̱ döttsa̱ di' tum
biule e' a̱ ikakö' wà iök. [17]Mik
imítke eta̱ Abraham kanè méso
tu̱nemi itöki̱ ta̱ iché ia̱:
—Be' we'ikèyö, di' dami be' wa̱ e'
kakmú ña yè.
[18]Ie' tö iiu̱té,
—A këkëpa, be' di' yő.
E' bet ie' kakö' éwa klö'wé̱wa̱ ulà
a̱ ta̱ di' méitö ia̱ yè. [19]Mik ie' di'yé
o̱ne ta̱ Rebeca tö iché ia̱:
—Ye' mí di' tsu̱k ñies mè be'
kameio a̱.

I' dör di' tum biule ese. (Génesis 24.11)

20 Bet ikakö' wà ka'wé̱itö wé̱
iyiwak di'yöke e' a̱ ta̱ imí di' kí̱ tsu̱k
iyiwak a̱. Es iwé̱itö kameio ulitane
a̱. 21 E' dalewa Abraham kanè méso
tso' isa̱u̱k bèrë, wà dör tö ie' ki̱ ikia-
ne jche̱nowa̱ yësyësë tö Jehová tö
ie' ki̱mé ì dalërmik ie' shkö̀ e' wa
a̱s idöttsa̱ buaë ö au. 22 Mik kameio
di'yé o̱ne, eta̱ ie' tö ula'tsio sù̱ e̱s dör
gramo teröl ese tkéwa̱ busi yik a̱.
Ñies ulaio méitö böt, e' e̱s dör cien
gramos tsa̱ta̱. 23 Eta̱ ie' tö iché ia̱:
—Be' we'ikèyö, ichö́ ña ¿Yi alà
busi be' dör? ¿Ye' chö̀mi i̱'ñe nañe-
we be' yë́ u a̱ kapökrö ye' kanè
mésopa ta̱?

24 Ie' iiu̱té:
—Ye' dör Betuel alà busi, e' dör
Milcá ena Nahor alà wëm. 25 Sa' u
a̱ a' chö̀mi. Ñies a' kameio a̱ chkè
tso'.

26 Eta̱ Abraham kanè méso e̱'
tkéwa̱ kuchë ki̱ Jehová dalöiök
27 ta̱ ichéitö: "Jehová dör ye' wökir
Abraham e' Këköl. E' ki̱kökka̱ ye'
tso'. Ke̱kraë ie' tö ye' wökir Abra-
ham ki̱meke buaë. Ke̱kraë ie' e̱r
buaë chöke ye' wökir a̱. Ie' wa̱ ye'
debitu̱ buaë ñala̱ ki̱ dö̀ íe̱ ye' wökir
yamipa u a̱. E' kue̱ki̱ iki̱kèka̱yö."

28 Rebeca tu̱nemi shka̱la̱la̱ë imì
u a̱ ì ko̱s tka ie' ta̱ e' pakök. 29-30 Ie'

akë kiè Labán, e' tö ula'tsio sué
ena ulaio sué ikutà ulà a. Ñies ì
ché Abraham kanè méso tö e' tté
ttséitö. E' kueki ie' bitea iñaletsuk
di' tum biule a. Ie' de Abraham
kanè méso ska' e' tso'ia ikameio ta
di' tum biule ska'. 31 Eta Labán tö
iché ia:
—Jehová tso' be' ta buaë.
¡Mishka ye' ska'! ¿Wes be' e'
tsukeat u'rki? Ye' u kanewétke be' a
ñies kameio a.
32 Es Abraham kanè méso bitea
ie' ta. Ee ie' tö dalì tso' kameio
ki e' éwa ta itiéitö. E' ukuöki ta ie'
wa di' debitu Abraham kanè méso a
ena iwapiepa a klö̀ skuoie.
33 Mik ie'pa tö itié, eta Abraham
kanè méso tö iché:
—Kë̀ ye' chkö̀pa kam ye' tö iö́k
ye' debitu e' wà pakö̀ a' a eta.
Labán tö iiuté:
—E'ma ichö́. ¿Ì dör iwà?
34 Ie' tö iché:
—Ye' dör Abraham kanè méso.
35 Jehová tö ikimé taië. Ie' tö
iblu'wé taië. Obeja, baka, orochka,
inukölchka, kanè mésopa wëpa
ena alakölpa, kameio ena burro,
e' kos méitö ia taië. 36 Ñies ilaköl
Sara e' tö alà mé ia eköl wák wëm
ikënewatke eta. Ì kos tso' ye' wökir
wa e' méitö ilà a. 37 Ie' tö ye' ké ttè
muk ie' a. Ye' a ichéitö: 'Ye' alà kë̀
kar senukwa Canaán wé ye' serke
e' alékölpa ta. 38 Be' yú wé ye' yëpa
tso' ee ta alaköl yulö́ eköl ye' yàkie
ye' ditséwö shua.' 39 Ye' tö iiuté: 'A
ye' wökir Abraham, ¿dö' alaköl
kë̀ bitu ye' ta?' 40 Ie' tö ye' iuté:
'Kekraë ye' serke buaë Jehová wöa,
e' kueki ie' tö ibiyöchökwak patke-
raë be' ta as be' kawö tkö̀ buaë ñala
ki, ñies as alaköl kùbö ye' yàkie ye'
yamipa ye' yë́ wa e'pa shua. 41 Erë
ye' yamipa kë̀ éna ilà busi patkak
be' ta, e' ta kë̀ be' tkinuk. Kë̀ ì tté
ta'ia be' ki.'
42-44 "E' kueki ye' debitu i'ñe di'
tum biule ska'. Ee ye' tö ikié Jeho-
vá dör ye' wökir Abraham e' Këköl
e' a: 'tö moki be' ye' kimeke alaköl
yulök ye' wökir Abraham yàkie,
e' ta as e' bitu ye' ska' íe di' tum
biule ska'. Mik ye' tö ie' a di' kak
kié, eta as imùitö ye' a ena ichòitö:
Ñies ye' tö be' kameio a ikakmeke.
Es ye' isuèmi tö alaköl e' shushté
be' tö ye' wökir yàkie.' 45 Mik e'
chekeyö e' erketke, eta ye' isué tö
Rebeca datse ikakö' bune ikuli' ki.
46 Mik ie' di' yinetke eta ye' tö ie'
a iché: 'Be' we'ikèyö, di' dami be'
wa e' kakmú ña yè.' E' bet ikakö'
éwaitö ta ichéitö: 'Be' di' yö́. Ñies
imekeyö be' kameio a.' Ie' ye' a di'
mé ñies ye' kameio a. 47 E' ukuöki
ta ye' tö ie' a ichaké: '¿Yi alà busi
be' dör?' Ie' iiuté: 'Ye' dör Betuel
alà busi e' dör Nahor ena Milcá
alà.' Eta ula'tsio sù e' tkéwayö iyik
a ena ulaio tkéwayö böt iulà a. 48 E'
ukuöki ta ye' e' tkéwa kuchë ki ta
Jehová dalöiéyö. Ie' dör ye' wökir
Abraham e' Këköl e' kikékayö. Ie'
wa ye' debitu buaë yësyësë busi
shukititö ye' wökir yamipa shua ilà
a e' ska'. 49 Es ¿a' er buaë chöke
ye' wökir a? ¿A' e' chöke ikimuk
er bua' wa? Ichö́ ña i' ta yësyësë
ima a' tö ichè, es ye' éna iarmi tö ì
wèmiyö."
50 Eta Labán ena Betuel e'pa tö
iiuté:

—E̱'ma i' ko̱s debitu̱ Jehová ttö̀
wa̱. E' kue̱ki̱ kë̀ we̱s sa' a̱ ì o̱nuk.
Kë̀ sa' a̱ ì yënuk yës. 51 I' Rebeca.
Itsú̱mi be' wökir a̱ se̱nukwa̱ ilà ta̱
we̱s Jehová ki̱ ikiane es.
52 Mik Abraham kanè méso tö
ttè e' ttsé, eta̱ ie' e̱' tkéwa̱ kuchë
ki̱ iwötsa̱ méwa̱ íyök ki̱ Jehová
dalöiök. 53 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö íyi
yöule orochka wa ena inukölchka
wa ñies datsi' bua'bua e' tai̱ë yélur
méitö Rebeca a̱. Ñies ie' tö ikakmé
Rebeca akë a̱ ena imì a̱. 54 E' ukuö-
ki̱ ta̱ ie' ena iwapiepa chké di'yé
ta̱ ikapere ee̱. Bule es ta̱ iti̱'nerak ta̱
Abraham kanè méso tö iché:
—Ye' mía̱ne ye' wökir ska'.
55 Erë Rebeca akë ena imì e'pa tö
iché ia̱:
—Rebeca kë̀ tsa̱rmi bet. Ka̱wö mú
ie' a̱ a̱s ie' e̱' tsù̱at sa' ta̱ ká̱ dabop,
e' wa wë' be' wa̱ imi'mi.
56 Erë ie' tö iché ie'pa a̱:
—Kë̀ ye' wöklö'u̱kia̱ a' tö. Jehová
tö ye' ki̱mé a̱s ì ko̱s döttsa̱ buaë ye'
a̱. E' kue̱ki̱ ye' ö́mi ye' wökir u a̱.
57 Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' mí Rebeca kiök chakè ¿i̱ma
ichèmiitö?
58 Eta̱ Rebeca kiérakitö ta̱ ichaké-
rakitö ia̱:
—A Rebeca ¿be' shkak wëm i' ta̱?
Ie' tö iiu̱té:
—Tő.
59 Es ie'pa tö Rebeca ena alaköl tso'
ie' kkö'nuk ke̱kraë e'pa a̱ ka̱wö mé a̱s
imi'rak. Ñies Abraham kanè méso ena
iwapiepa ko̱s e'pa a̱ ka̱wö mérakitö
a̱s imi'rak. 60 Ie'pa mitke ta̱ Rebeca
yamipa e̱r buaë ché ie' a̱ ttè i' wa:

"A sa' yami,
A̱s be' alör tai̱ë shu̱te̱ë.
A̱s be' aleripa e̱' alö̀ka̱
ibolökpa ko̱s ki̱."

61 Eta̱ Rebeca ena ikanè mésopa
e̱' tuléka̱ ie'pa kameio ki̱ ta̱ imíyal
Abraham kanè méso itöki̱.
62 E' ké̱wö ska' ta̱ Isaac se̱rke
Négueb wé̱ di' tum biule tso' kiè
"Skëköl tso' e' tö ye' sue̱ke" ee̱,
e' dene iyë́ ska'. 63 Tsá̱li̱ ta̱ Isaac
e̱' yéttsa̱ shkök ka̱bikeitsörami.
E' wösha̱ ta̱ ie' isué̱ tö kameio
datse̱ tseë. 64 E' wösha̱ Rebeca tö
ie' sué̱ ñies ta̱ ie' e̱' éwa kameio ki̱.
65 Rebeca tö ichaké Abraham kanè
méso a̱:
—¿Wëm doa̱ wì̱ se' kke̱, e' dör yi?
Ie' iiu̱té:
—E' dör ye' wökir Isaac.
Eta̱ Rebeca wö pabakéwa̱
datsi'tak wa.
66 Abraham kanè méso tö ì ko̱s
tka ie' ta̱ e' paké Isaac a̱. 67 E' ukuöki̱
ta̱ Rebeca mítse̱r Isaac wa̱ imì Sara
blënewa̱ e' u a̱. Es Isaac se̱néwa̱ ie'
ta̱. Isaac é̱na Rebeca dalër tai̱ë, es ie'
e̱r pabléne imì blënewa̱ e' kue̱ki̱.

Abraham ena Queturá e'pa aleripa

25 1 Abraham alaköl ské
tsé̱wa̱ kiè Queturá. 2 Ie'
ala'r kéka̱ Abraham ta̱ wëpa döka̱
teröl. E'pa kiè dör Zimrán, Jocsán,
Medán, Madián, Isbac ena Súah.
3 Jocsán dör Sebá ena Dedán, e'pa
yë́. Dedán aleripa e' ditséwö döka̱
mañal kiè asurwak, letuswak ena
leumwak. 4 Madián ala'r wëpa kiè
Efá, Éfer, Hanoc, Abidá ena Eldaá.
E'pa ko̱s dör Queturá aleripa.

5-6 Ì ko̱s tso' Abraham wa̱ e' a̱te̱
Isaac ulà a̱. Erë ka̱m Abraham
duö̀wa̱, e' yöki̱ ie' tö íyi kakmé
ilakölpa male̱pa ala'r a̱. Ie'pa
patkémiitö se̱nuk ká̱ bánet a̱te̱
diwö tskirke e' ëka̱ ka̱mië a̱s kë̀
iku̱'rak Isaac ska' tsi̱net.

Abraham blënewa̱

7 Abraham se̱ne' duas cien eyök
kí̱ dabom kulyök kí̱ ske̱l (175) se̱raa̱
8 eta̱ iblënewa̱ buaë ikënewa̱tke kë̀
weine sia̱rë. Es ie' michoë idëu̱töpa
itöki̱. 9-10 Ila'r Isaac ena Ismael e'pa
tö inú blé ilaköl Sara pö e' o̱'mik
ákuk kiè Macpelá ee̱. Ákuk e' a̱te̱
Mamré diwö tskirke e' wa. Ká̱ e'
bak hititawak kiè Efrón dör Sóhar
alà e' ulà a̱. Ká̱ e' wato̱'ttsa̱ hiti-
tawak tö Abraham a̱. 11 Abraham
blënewa̱, e' ukuöki̱ ta̱ Skëköl e̱r
buaë ché Isaac a̱. Ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
tsi̱net di' tum biule kiè "Skëköl tso',
e' ye' sue̱ke" ee̱.

Ismael ala'r

12 Ismael dör Abraham alà Agar
ta̱. Agar dör Abraham alaköl Sara,
e' kanè méso e' dör egiptowak.
Ikkë dör Ismael ala'r e'pa kiè 13 we̱s
iku̱nerak es: Nebaiot, e' dör ilà tsá̱.
E' itöki̱ Quedar, Adbeel, Mibsam,
14 Mismá, Dumá, Masá, 15 Hadar,
Temá, Jetur, Nafis ena ibata kiè
Quedmá. 16 E'pa ko̱s dör Ismael
ala'r döka̱ dabom eyök ki̱ böl (12).
Ie'pa ká̱ kiérak iwákpa kiè wa.
Ie'pa ko̱s dör iwakpa ká̱ wökirpa.
17 Ismael ki̱ duas de cien eyök
kí̱ dabom mañayök kí̱ kul (137) ta̱
iblënewa̱. Es ie' michoë idëu̱töpa
itöki̱. 18 Ie' aleripa mía̱ se̱nuk
Havilá ena Sur e' shu̱sha̱. Ká̱ e'
a̱te̱ Egipto wöshaë Asiria ñalé̱ kke̱.
Ie'pa se̱rke ee̱ bánet Abraham aleri-
pa male̱pa yöki̱.

Jacob ena Esaú ku̱ne

19 Ttè i' dör Isaac dör Abra-
ham alà, e' pakè. 20 Isaac ki̱ duas
de dabom tkëyök (40) ta̱ ise̱néwa̱
Rebeca ta̱. Rebeca dör Betuel e' alà
busi ena Labán kutà. Ie'pa dör ara-
meowak se̱rke ká̱ kiè Padán-aram
ee̱. 21 Rebeca kë̀ dö̀ alàë. E' kue̱ki̱
Isaac tö Jehová a̱ ikié a̱s Rebeca dö̀
alàë. Jehová tö ittö̀ ttsé ta̱ Rebe-
ca duneka̱ e' wakpa dör klö̀. 22 Erë
klöpa ñippöke tai̱ë ie' shu̱a̱. E' kue̱ki̱
ie' ibikeitsé: "Ye' weirke i' es, e̱'ma
¿ió̀k ye' se̱rmiia̱?" E' kue̱ki̱ ie' mía̱
iwà chakök Jehová a̱. 23 E' tö ie' a̱
iché:

"Be' shu̱a̱ ala'r tso' böl.
Mik ie'pa de këchke, eta̱ ikibi
ë́k döraë itsirla kanè mésoie.
Ie'pa aleripa döraë ká̱ böt ñì
bolökpa ese wakpa.
Itsirla aleripa döraë diché
kibiie ikibi aleripa tsa̱ta̱.
E' kue̱ki̱ ie'pa ñippémitke ka̱m
iku̱r e' yöki̱."

24 Rebeca ké̱wö de, eta̱ klöpa
ku̱ne wëpa. 25 Ike̱we ë́k ku̱ne e' tsà̱
dör mashmash ipàkö shamamaë. Ie'
kiè mékai̱tö Esaú.* 26 Alà tsá̱ ku̱ne e'
klöulewa̱ iël tsirla wa̱ iklö kaniñak
a̱ iulà et wa. E' kue̱ki̱ ikiè mékai̱tö

*25.25 *Esaú:* Esaú kiè ñies Seír. Hebreoie Seír wà kiane chè *pakö̀*. Génesis 36.8 sa̱ú.

Jacob.* Mik Rebeca klöpa ku̱ne eta̱
Isaac ki̱ duas tso' dabom teryök (60).

Iyë́ wa̱ ì tso' mekea̱t Esaú a̱ e' ké̱wö watué̱ttsa̱itö

27 Klöpa kibinetke. Esaú dör
yëria poë. Ie' wöbatsö sulu yëble
wa. Erë iël Jacob, e' kë̀ dör es. Ie'
se̱rke bë̀rë. Ie' wöbatsö se̱nuk u
a̱ ë̀. 28 Iyiwak kañiru tteke Esaú
tö e' chkà wa Isaac wöbatsö suluë.
E' kue̱ki̱ Isaac ki̱ Esaú kiar kibiie
Jacob tsa̱ta̱. Erë Rebeca ki̱ Jacob
kiar kibiie Esaú tsa̱ta̱.
29 Ká̱ et ta̱ Jacob tso' u̱lök. E'
dalewa Esaú debitu̱ shtrinewa̱ tai̱ë
datse̱ kañika̱. 30 Ie' iché Jacob a̱:
—Be' we'ikèyö, ì alé be' tö mat
se̱ kakmú ye' a̱ ñè. Sulu ye' dué bli
wa̱. E' kue̱ki̱ Esaú kiè Edom* ñies.
31 Jacob tö iiu̱té:
—Ke̱weie ì mekea̱t se' yë́ tö be'
a̱ be' dör ilà kibi e' kue̱ki̱, e' ké̱wö
múttsa̱ ye' a̱ chkö̀ i' skéie.
32 Esaú tö iché:
—Ye' tteke bli tö dö' e' tö ye'
ttèwa̱, e' ta̱ ì mekea̱t se' yë́ tö ye' a̱
¿iie bua' e' dör ye' a̱?
33 Jacob tö iki̱ ché ia̱:
—I' ta̱ be' ttè mú ye' a̱ tö moki̱ be'
tö ye' a̱ imeke.
Eta̱ Esaú tö ittè mé Jacob a̱
yësyësë Skëköl wöa̱. Es ì mekea̱t iyë́
tö ie' a̱, e' ké̱wö méttsa̱itö Jacob a̱.
34 Jacob tö chkö̀ mé ia̱ pan ta̱. Mik
Esaú chké o̱ne di' yé o̱ne, ta̱ ie' e̱'
kéka̱ ta̱ imía̱. Ie' dör ilà kibi e' ulà a̱
íyi bua' ké̱wö tso', e' kë̀ ki̱ ie' tkine
yës.

Isaac mía̱ Guerar

26
1 E' ké̱wö ska' ta̱ ketba a̱ne
tai̱ë ká̱ e' ko̱s ki̱ we̱s ibak
Abraham ké̱wö ska' ta̱ es. E' kue̱ki̱
Isaac mía̱ Guerar wé̱ filisteowak blú
se̱rke kiè Abimélec ee̱. 2 Ee̱ Jehová
e̱' kkaché ie' a̱ ta̱ ichéitö ia̱: "Kë̀ be'
minuk Egipto. Be' e̱' tsúa̱t wé̱ ye' be'
a̱ iché ee̱. 3 Be' se̱núia̱ ká̱ i' ki̱. Ye' tso'
be' ta̱. Ye' e̱r buaë chöraë be' a̱. Ká̱ i'
ko̱s meraëyö be' a̱ ñies be' aleripa
a̱. Es ye' ttè muke be' a̱ we̱s ke̱we
ime'yö be' yë́ Abraham a̱ es. 4 Be' ale-
ripa alöwe̱raëyö tai̱ë we̱s bëkwö tso'
tai̱ë es. Ká̱ i' ko̱s merayö be' aleripa a̱.
Ñies ie'pa batamik ye' e̱r buaë chö-
raë ká̱ ulitane wakpa a̱. 5 Abraham tö
ye' ttè ko̱s e' iu̱të' buaë. Ttè mé ye' tö
ie' a̱ e' ko̱s blë' buaë ie' tö e' kue̱ki̱ ye'
tö ttè buaë e' meke be' a̱ ñies."
6 Isaac e̱' tsé̱a̱t se̱nuk Guerar. 7 Ká̱
e' wakpa tö Isaac a̱ ichaké: "¿Rebe-
ca dör be' yaie?" Erë ie' suane
ichök: "Ie' dör ye' alaköl." E' kue̱ki̱
ie' iché: "Ie' dör ye' kutà." Ie' tö ibi-
keitsé tö ká̱ e' wëpa tö ie' ttèwa̱mi
ilaköl buaala kue̱ki̱.
8 Isaac ki̱ ká̱ de tai̱ë ee̱. Ká̱ et ta̱,
ká̱ e' blú kiè Abimélec, e' tö isué̱
ukkö tsitsir a̱ tö Isaac tso' ilaköl
Rebeca peñuk. 9 Bet itsu̱k patkémii-
tö ta̱ ichéitö ia̱:
—¿Moki̱ tö alaköl se̱ dör be' ala-
köl? ¿Ì kue̱ki̱ be' tö iyë' kuaë tö ie'
dör be' kutà?
Isaac tö iiu̱té:
—Ye' ibikeitsé tö isalema a' ye'
ttèwa̱mi ie' kue̱ki̱.

---

*25.26 *Jacob:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *s'klö̀ kaniñak.*

*25.30 *Edom:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *mat.*

10 Erë Abimélec tö iché ia:
—¿Ì kueki i' wamblébö sa' ta?
Tsir eta wëm wele senéwa ie' ta, e'
ta iekkë ta be' tö sa' ké ì sulu wam-
blök Skëköl wöa.
11 Abimélec tö iché sulitane a:
—A' isie tö Isaac tsiriwé ö ilaköl
tsiriwé, e' ta e' tterawa.
12 Duas e' wa Isaac tö dalì kua-
tké, wà wöne buaë, Jehová er
buaë ché ie' a e' kueki. 13 Ie' de íyi
blú taië. Taië íyi tso' ie' wa. 14 Ie'
wa obeja ena baka tso' taië. Ñies
kanè mésopa tso' taië ie' wa. E'
kueki filisteowak er ttsë'r suluë ie'
ki. 15 E' kueki ie'pa tö di' tum bi'
iyḗ Abraham e' kanè mésopa tö, e'
kos wötéwa íyök wa. 16 Bata ekkë ta
Abimélec tö iché Isaac a:
—Be' yöne íyi blu' taië sa' tsata, e'
kueki ¡be' yúshka!
17 Eta Isaac mía senuk Guerar
kakkue ki. 18 Ee di' tum bi' iyḗ tö, e'
wötë'wa filisteowak tö iyḗ blënewa
ukuöki ta, e' kos biéneitö ta ikiè
mékaitö wes iyḗ tö ime'ka es. 19 Ká
et ta ie' kanè mésopa tso' di' tum
biök ká e' ki, eta ie'pa tö di' tum
a di' tuökeka taië ese kué et. 20 Erë
ká e' obeja kkö'nukwakpa debitu
ñippök Isaac obeja kkö'nukwakpa
ta. Ie'pa tö iché tö di' tum e' dör
ie'pa icha. E' kueki Isaac tö di' tum
biule e' kiè méka "Ñippök." 21 E'
ukuöki ta Isaac kanè mésopa di'
tum skà bié et, e' ki iskà ñippé-
rak. E' kueki di' tum biule e' kiè
mékaitö "Se' ñì bolök."
22 Ie' mía kamië ká e' ki, ee di'
tum skà biéitö et. E' kë ki iñi bune-
rak. Ie' iché: "I'ñe ta Jehová tö
ká bua' mé se' a wë' ta se' serdaë
buaë." E' kueki ká e' kiè mékaitö
"Ká tso' taië se' a."
23 E' ukuöki ta ie' mía Beerseba.
24 E' nañewe Jehová de ie' ska' ta
ichéitö ia:

"Ye' dör be' yḗ Abraham e'
Këköl.
Ye' tso' be' ta, e' kueki kë be'
suanuk.
Abraham dör ye' kanè méso e'
dalërmik ye' er buaë chöraë
be' a,
ñies be' aleripa alöweraëyö
taië."

25 Ee Isaac tö ák katató et ka'ie
iyiwak jchoie Jehová dalöioie. Ee
ie' sené ta ikanè mésopa tö di' tum
bié et ee.

Isaac ena Abimélec kawö mé ñì a

26 Ká et ta, Abimélec datse Gue-
rar debitu ttök Isaac ta. Iyamipa
debitu böl ie' ta. Eköl kiè Ahuzat.
Iëköl kiè Ficol. E' dör Abimélec
ñippökwakpa wökir. 27 Isaac tö
iché ia:
—A' éna ye' ar suluë. A' ye'
yö'shkar a' ká ki. Eta ¿iók a' do ye'
ska'?
28 Ie'pa tö iiuté:
—Sa' isué tö Jehová tso' be' ta.
E' kueki sa' bitea be' a ichök tö
kawö mùwasö ñita. 29 Sa' kë wa
be' tsirioule ì wa. Kekraë sa' tö be'
kimé. Mik be' manetwa, eta sa' kë
wa ì tté ku' a' ki. I'ñe ta iwënewa
tö be' a Jehová er buaë chöke taië.
E' kueki be' ttè mú sa' a tö be' kë
tö ì sulu wamblepa sa' ki.

30 Eta̱ Isaac tö ka̱wö buaë tkö'wé̱
ie'pa ta̱, chkè wa di'yè wa. 31 Bule
es bla'mi ta̱ ie'pa tö ika̱wö mé ñì a̱
tö kë̀ ñippöia̱rak. E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa
e̱' chéa̱t ñì a̱ e̱r bua' wa.
32 E' diwö shà̱ ta̱ Isaac kanè
mésopa tso' di' biök, e'pa wa̱ ibiyö́
de tö sa' di' kué̱. 33 Ie' tö di' e' kiè
méka̱ Sebá.* E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ ká̱ e'
kièia̱ Beerseba.
34 Mik Esaú ki̱ duas de dabom
tkëyök (40), eta̱ ie' se̱néwa̱ alaköl-
pa böl ta̱. Eköl kiè Judit e' yë́ kiè
Beerí, e' dör hititawak. Iëköl kiè
Basemat e' yë́ kiè Elón, e' dör hiti-
tawak ñies. 35 Alakölpa böl e'pa tö
Isaac ena Rebeca e̱riawé̱ka̱ tsiri-
wé̱ka̱ taie̱.

Isaac e̱r buaë ché Jacob ena Esaú a̱

27 1 Isaac dewa̱ këkëpalatke.
Ie' kë̀ wöbla wawëria̱. Ká̱
et ta̱ ilà kibi Esaú e' kiéitö ta̱ ichéi-
tö ia̱:
—¡A alà!
Esaú tö iiu̱té:
—A yë́wö, ¿ì?
2 Eta̱ Isaac iché ia̱:
—Be' tö isué̱ tö ye' kënewa̱tke dö'
we̱kkë alè ta̱ ye' duö̀wa̱. 3 E' kue̱ki̱
ye' ki̱ ikiane tö be' kuaböt klö'ú̱ ta̱
be' yú ye' a̱ yëblök. 4 Eta̱ iwakaneú̱
ña buaë we̱s ye' wöbatsö iwa es, ta̱
itsú̱bitu̱ ña katè. E' wa ye' e̱r buaë
chöke be' a̱ ka̱m ye' duö̀wa̱ e' yöki̱.
5 Erë Isaac ttöke Esaú ta̱ e' ttsé
Rebeca tö. E' kue̱ki̱ mik Esaú mía̱
yëblök kañika̱ 6 eta̱ bet ie' tö iché
Jacob a̱:
—A alà, ye' ttö̀ ttsö́. Ye' tö be' yë́
ttsé ttök be' ël Esaú ta̱, ta̱ iché ia̱:
7 “Be' yú yëblök, e' wakaneú̱ ña
buaë ta̱ itsú̱bitu̱ ña katè. E' ukuöki̱
ta̱ ye' tö be' a̱ íyi ko̱s bua' e' ké̱wö
mekeyö be' a̱ Jehová wörki̱ ka̱m
ye' duö̀wa̱ e' yöki̱.” 8 E' kue̱ki̱ ye'
ttö̀ ttsö́ buaë. 9 Be' yú chibo pupu-
la bua'bua ese tsú̱bitu̱ ña bötö
ta̱ ikanewe̱keyö buaë we̱s be' yë́
wöbatsö iwa es. 10 E' ukuöki̱ ta̱ be'
tö chkè tsú̱mi be' yë́ a̱ a̱s iñuitö. Es
íyi ko̱s e' ké̱wö a̱tmi be' a̱ be' ël
skéie.
11 Erë Jacob tö iché imì a̱:
—Ye' ël pa shamamaë. Ye' kë̀
dör es. 12 Ye' yë́ tö ye' kèmi, e' ta̱
ittsèwa̱mi tö ye' idir, eta̱ ie' ichè-
mi tö ye' tso' ie' dalöse̱u̱kwa̱. Ie' kë̀
e̱r buaë chepa ye' a̱. E' skéie ie' e̱r
sulu chöraë ye' ki̱.
13 Erë imì tö iiu̱té:
—A alà, a̱s ie' e̱r sulu chö̀ ye' ki̱.
Ye' ttö̀ iu̱tö́. Be' yú chibola chéyö
be' a̱ e' tsu̱k.
14 Eta̱ Jacob mía̱ chibola tsu̱k e'
debitu̱ iwa̱ imì a̱. E' kanewé̱ imì
tö buaë we̱s Isaac wöbatsö iwa es.
15 Ilà kibi Esaú datsi' tso' blëule u
a̱ e' bua'bua yéttsa̱ iéka̱itö ilà tsirla
ki̱. 16 E' ukuöki̱ ta̱ chibola kkuölit
wa Jacob ulà ena ikuli' patréwa̱itö.
17 Chkö̀ bua' ena pan yuétkeitö, e'
méitö Jacob a̱ tsè̱mi iyë́ a̱.
18 Jacob dewa̱ iyë́ ska' ta̱ ichéitö
ia̱:
—A yë́wö.
Isaac tö iiu̱té:
—A alà, ¿be' dör ye' alà wé̱ne ë́k?
19 Ie' iiu̱té:

*26.33 *Sebá:* Hebreoie di' biule kiè e' wà kiane chè *ttè mène ñì a̱.*

—Ye' dör Esaú, be' alà kibi ék. Ì
chébö ña, e' kanewétkeyö. Be' e'
tkőser iyiwak ttéyö e' katök. E'
ukuöki ta be' íyi buaë e' kéwö
mekebö ye' a, e' mú ye' a.
20 Erë Isaac tö ichaké ia:
—A alà, ¿wes be' ulà de iyiwak e'
ska' bet?
Ie' iiuté:
—Jehová dör be' Këköl e' tö ye'
kimé e' wa ikuéwayö bet.
21 Isaac tö iché ia:
—Be' e' skőwa ye' o'mik pattsèyö
tö mokië be' dör ye' alà Esaú.
22 Ie' e' skéwa iyế o'mik as
ipattsöitö. Isaac tö iché:
—Be' ttö e' dör Jacob ttö. Erë be'
ulà e' dör Esaú ulà.
23 Jacob ulà kö shamamaë wes
iël kibi ulà es, e' kueki Isaac kë éna
iane buaë tö e' dör Jacob. Mik ie'
er buaë chöketke ilà a, 24 eta iskà
chakéneitö:
—¿Moki be' dör ye' alà Esaú?
Ie' iiuté:
—Tő, ye' dör Esaú.
25 Iyế tö iché ia:
—A alà, iyiwak ttébö kanewébö e'
mú ña katè as ye' er buaë chö be' a.
Ie' tö iyế tié ñies vino mé ia yè.
Isaac chké, vino yé. 26 E' ukuöki ta
ichéitö ia:
—A alà, be' e' skőwa ye' o'mik ye'
wöalattső.
27 Mik Jacob e' skéwa iyế wöala-
ttsök, eta iyế tö idatsi' alattsé ta ier
buaë ché ilà a ttè ikkë wa:

"Tő, ipaalar wes ye' alà paalar
es.
Ie' paalar buaë wes kañika
kkö'nè Jehová tö e' alar è.
28 As Skëköl tö be' a mò wöli mè
kekraë be' dalikua ki.
As ie' tö be' dalikua kos e' wöü
buaë
as be' wa trigowö ta' taië ena
vino ta' taië.
29 Ká kua'ki wakpa taië as e' dö
be' kanè mésopaie.
As ie'pa e' tulöwarak kuchë ki
be' wörki be' dalöiök.
As be' mú dö be' ëlpa wökirie.
As ie'pa e' tulöwa kuchë ki be'
wörki be' dalöiök.
Wépa er sulu ché be' ki, esepa
ki Skëköl er sulu ské chöraë.
Ñies wépa er buaë ché be' a,
esepa a Skëköl er buaë ské
chöraë."

30 Isaac er buaë chétke Jacob a
ta Jacob míatke. E' bet ta Esaú tso'
yëblök e' dene. 31 Ñies ie' tö chkè
alé buaë, e' mí iwa iyế a ta ichéitö
ia:
—A yếwö, dúla ttéyö e' alí katő.
E' ukuöki ta be' er buaë chöke ye' a
e' chő ña.
32 Isaac tö ichaké:
—¿Yi dör be'?
Ilà tö iiuté:
—Ye' dör Esaú be' alà kibi.
33 Isaac tkinewa painéka taië ta
ichéitö:
—E'ma ¿yi dare yëblök, e' wa
chkè debitu ña? E' katéwayö seraa
kam be' dö e' yöki. E' a ye' er buaë
chétke. Es ie' a ye' er buaë chè e'
atetke.
34 Mik Esaú tö ì ché iyế tö e'
ttsé, eta ie' erianeka aneka taië ta
ichéitö:
—¡A yếwö, ye' a er buaë chő ñies!

35Erë Isaac tö iiu̠té:
—Be' ël datke ye' ki̠tö'u̠k e' a̠ ye'
e̠r buaë chétke be' skéie.
36Esaú tö iiu̠té:
—Wëe' ie' kiè Jacob. I' ta̠ bötöki-
cha iwambléitö ye' ta̠ i' es. Be' íyi
ké̠wö mekebö ye' a̠ ye' dör be' alà
kibi e' kue̠ki̠, e' ké̠wö yë'ttsa̠ ye'
ulà a̠ ie' tö kuaë. I̠'ñe ta̠ be' e̠r buaë
chöke ye' a̠ e' yéttsa̠itö ye' yöki̠.
¿Warma be' e̠r buaë chöke ye' a̠ e'
kë̀ ta̠'ia̠?
37Isaac tö iiu̠té:
—Ittsö́. Ye' tö ie' méka̠tke be'
wökirie. Ye' tö be' aleripa ko̠s e'
métke ie' kanè mésopaie. Ñies ye'
tö ichétke a̠s chkewö ena vino dò
ie' ulà a̠ tai̠ë. A alà, ¿ì memiia̠ ye'
tö be' a̠ i' ta̠?
38Erë Esaú tö iki̠ ché iyë́ a̠:
—A yë́wö ¿be' e̠r buaë chöke sa' a̠
e' dör etkë̀? ¡Ye' a̠ e̠r buaë chö́ ñies!
Eta̠ Esaú i̠é̠ka̠ tai̠ë.
39Isaac tö iché ia̠:
"Be' se̠rdaë wé̠ mò wöli kë̀ ta̠'
tai̠ë ese ska'.
Ee̠ be' dalikua kë̀ wörpa buaë.
40Be' ñippöraë tabè wa o̠'ka ta̠
iíyi kue̠ki̠, e' mik be' se̠rdaë.
Be' döraë be' ël kanè mésoie.
Erë mik be' ñippémi ie' ta̠,
eta̠ be' e̠' yörattsa̠ ie' ulà a̠."

Jacob tkashkar Esaú yöki̠

41Isaac e̠r buaë ché Jacob a̠ Esaú
skéie. E' kue̠ki̠ Esaú é̠na suluë
Jacob a̠rke. Ie' ibikeitsé: "Ye' yë́
duökewa̠tke. Mik iduowa̠ e' ké̠wö
tka, eta̠ ye' ël tterawa̠yö."
42Mik Rebeca wa̠ ijche̠newa̠ tö
Esaú tö iël bikeitsé ttèwa̠, eta̠
Jacob tsu̠k patkéitö ta̠ iché ia̠:
—A alà, ittsö́. Be' ël Esaú e̠'
pablöke tö ie' be' tterawa̠. 43E'
kue̠ki̠ ye' ttö̀ ttsö́. Be' tkö́shkar bet
ye' akë kiè Labán se̠rke Harán e' u
a̠. 44-45Be' e̠' tsú̠a̠t ie' ska' ká̠ tai̠ë dò
mik be' ël e̠r buanene be' ki̠ ena ì
sulu wamblébö e' chowane ie' é̠na
eta̠. E' ukuöki̠ ta̠ ye' tö be' tsu̠k
patkeraë, e' wa be' döne. ¡Ye' kë̀
ki̠ ikiane tö ye' ala'r böl e' duö̀wa̠
diwö etkë̀ a̠!
46E' ukuöki̠ ta̠ Rebeca tö iché
Isaac a̠:
—Esaú alakölpa dör hititawak
e'pa tö ye' shtriwé̠tke tai̠ë. Jacob
se̠néwa̠ alaköl ese ta̠, e' ta̠ ye' mú
duö̀wa̠.

28 1Eta̠ Isaac tö Jacob kié ta̠
ishke̠'wé̠itö ta̠ ichéitö ia̠:
—Kë̀ be' se̠nukwa̠ canaánwak
ta̠. 2Be' yú be' duöchke kiè Betuel
se̠rke Padán-aram e' ska'. Ee̠ be'
se̠núwa̠ be' nau̠ Labán alà busipa e'
eköl ta̠. 3Skëköl Diché Ta̠' Íyi Uli-
tane Tsata̠ a̠s e' e̠r buaë chö̀ be' a̠.
Ñies a̠s ie' tö be' aleripa alöu̠ tai̠ë ká̠
wa'ñe. 4Ie' tö iyë'a̠tbak Abraham
a̠ tö ká̠ i' meraëitö ie' a̠. E' ki̠ se'
se̠rke shkal. A̠s ie' e̠r buaë chö̀ be' a̠
ena be' aleripa a̠ we̠s ie' e̠r buaë yë'
Abraham a̠ es a̠s ká̠ i' dò a' ulà a̠.
5Es Isaac tö Jacob patkémi
Padán-aram. Jacob demi inau̠
Labán ska'. Labán dör arameowak
kiè Betuel, e' alà. Ie' dör Rebeca
akë. Rebeca dör Jacob ena Esaú
e'pa mì.

Esaú se̠néwa̠ Mahalat ta̠

6Esaú wa̠ ijche̠newa̠ tö Isaac e̠r
buaë ché Jacob a̠ ñies tö ipatkémii-
tö ká̠ kiè Padán-aram se̠nukwa̠ e̠e̠.

Ñies ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö mik iyë́ e̱r
bua' ché Jacob a̱ eta̱ ichéitö ia̱:
—Kë̀ be' se̱nukwa̱ canaánwak ta̱.
7Ñies ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö Jacob
mía̱ ká̱ kiè Padán-aram we̱s iyë́
ena imì tö iché ia̱ es. 8Es ie' é̱na
ia̱ne tö iyë́ kë̀ ki̱ ikiane tö ie'pa
se̱rwa̱ canaánwakpa ta̱. 9E' kue̱ki̱
ie' mía̱ alaköl skà yulök Ismael dör
Abraham alà e' ska'. Ee̱ ie' se̱néwa̱
Ismael alà busi kiè Mahalat e' ta̱,
e' dör Nebaiot kutà. Es alaköl kí̱
tsé̱wa̱itö eköl e' kë̀ dör canaánwak
we̱s imale̱pa es.

Jacob kabsué̱ Betel

10Eta̱ Jacob e̱' yéttsa̱ Beerse-
ba michoë Harán. 11Ie' michoë
wé̱ ka̱tuine iki̱ ta̱ ee̱ ikapere. Ák
méwa̱itö wökir kataie, e' ki̱ ie'
kapöwa̱. 12Ee̱ ie' kabsué̱. Ie' isué̱ tö
klökata batsì̱ë tkër i̱ski̱ ibata döka̱
ká̱ jaì a̱. E' ki̱ ie' isué̱ tö Skëköl
biyöchökwakpa shköke wo̱'k wa'k.
13Ñies ie' isué̱ tö Jehová dur ie'
o̱'mik ta̱ ichéitö ia̱: "Ye' dör Jeho-
vá. Ye' dör be' talà, Abraham, ena
be' yë́, Isaac, e'pa Këköl. Ká̱ i' wé̱
be' tër, e' meraëyö be' a̱ ena be'
aleripa a̱. 14Ie'pa alördaë tai̱ë we̱s
ká̱ po es. Ie'pa michoë se̱nuk ká̱
wa'ñe. Ye' e̱r buaë chöraë ká̱ ulita-
ne wakpa a̱ be' ena be' aleripa e'pa
batamik. 15Ye' tso' be' ta̱. Ye' tö be'
kkö'neraë ká̱ wa'ñe wé̱ be' mir ee̱.
Be' dörane ye' wa̱ ká̱ i' ki̱. Kë̀ yö
be' we'ikepa. Ttè ko̱s méyö be' a̱, e'
wawe̱raëyö es."
16Mik Jacob ti̱'neka̱, eta̱ ie' ibi-
keitsé: "Moki̱ Jehová tso' ká̱ i' ki̱, e'
kë̀ jche̱r ye' wa̱." 17Tai̱ë ie' suane ta̱
ibikeitséitö: "Ká̱ i' dör batse'r tai̱ë.
¡Ie̱ dör Skëköl wé! ¡Ie̱ dör ká̱ jaì
wékkö!"
18Bule es ta̱ Jacob e̱' kéka̱ bla'mi.
Ák méwa̱itö iwökir kataie, e'
kéka̱itö duéka̱a̱titö iwà kkachoie tö
ká̱ e' dör batse'r. Kiò téitö ák bata
ki̱ iwà kkachoie tö ká̱ e' tso' Skëköl
dalöioie. 19Ká̱ e' kiè mane'wé̱ttsa̱ne
ie' tö Betel* Ke̱we ta̱ ká̱ e' kiè Luz.
20Ee̱ ie' tö ittè mé Jehová a̱ i'
es: "Be' tso' ye' ta̱ ena ye' kkö'né
be' tö i' ye' mir eta̱, ena be' tö chkè
ena datsi' mé ye' a̱, 21ñies ye' dene
buaë ye' yë́ ska', e' ko̱s wé̱bö ye'
a̱, e' ta̱ be' klö'we̱raëyö ye' Këkö-
lie. 22Ák duéka̱yö i', e' dör iwà
kkachoie tö íe̱ be' dalöiërdaë. A
Skëköl, ì ko̱s mekebö ye' a̱, e' mú
blatèsö döka̱ dabop ta̱ e' tsá̱ eyök
meraneyö be' a̱."

Jacob demi Labán ska'

29 1E' ukuöki̱ ta̱, Jacob
mía̱ pë' se̱rke diwö tskir-
ke e' ëka̱. 2Ee̱ ie' tö di' tum biule
sué̱ et kañika̱. E' pamik obeja
daparke mañayök e̱nuk ee̱ di' e'
yekerakitö e' kue̱ki̱. Di' tum biule
kkò ki̱ ákkue bërie me'r et. 3Iyiwak
kkö'nukwakpa wöblanewa̱tke tö
a̱s iyiwak ulitane daparka̱ ee̱, e'
ukuöki̱ ta̱ ákkue skeu̱ke di' tum
biule kkò ki̱ a̱s iyiwak di'yò. Iyiwak
di'yane o̱ne ta̱ ie'pa tö ikkò pabaké-
wa̱ne ákkue wa. 4Jacob tö iyiwak
kkö'nukwakpa a̱ ichaké:
—A yamipa, ¿ká̱ wé̱ wakpa a'
dör?

*28.19 *Betel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Skëköl wé.*

Ie'pa tö iiuté:
—Sa' dör Harán wakpa.
5 Ie' tö iskà chakéne:
—¿A' wa wëm kiè Labán dör
Nahor alà, e' suule?
Ie'pa tö iiuté:
—Tő, e' suule sa' wa.
6 Ie' tö ichaké:
—¿Is ie' tso'?
Ie'pa tö iiuté:
—Ie' tso' bua'. Isaú. Wì busi datse
e' dör ie' alà kiè Raquel e'. Ie' datse
iyë́ iyiwak wëttsë.
7 Ie' tö iché:
—Ká tso'ia ñiwe. Diwö tso'ia
kakkeë iyiwak dapa'wowa ek tsiní.
Ì kueki a' kë̀ tö di' mè ia ta ièmirak
chkök.
8 Erë ie'pa tö iiuté:
—Kë̀ sa' a e' wamblënuk. Sa'
kawöta ipanuk. Mik obeja de seraa,
eta sa' tö di' tum kkö̀ ppekeka ta di'
meke sa' tö iyiwak a.
9 Ie' ttöke ie'pa ta, e' dalewa
Raquel debitu iyë́ iyiwak wëttsë,
ie' dör iyë́ iyiwak kkö'nukwak e'
kueki. 10 Jacob tö Raquel sué inau
iyiwak wëttsë, e' bet ie' tunemi di'
kkö̀ kéka ta iyiwak a di' méitö. 11 E'
ukuöki ta Raquel shke'wéitö wöa-
latséitö ta ie' iékaie ttsë'ne buaë
kueki. 12 Ie' tö iché ia: "Ye' dör
Rebeca alà ena Labán nauyö." E'
bet ta Raquel tunemi ichök iyë́ a.
13 Mik Labán tö inauyök tté
ttsé, eta bet itunemi iñaletsuk.
Ipaklö'wéwaitö ta iwöalattséitö
ta imítser iwa iu a. Ì kos tka Jacob
ta e' pakéitö inau a. 14-17 Ta Labán
tö iché ia: "Mokië be' dör ye' yami
ekka."

Jacob senéwa Lía ena Raquel ta

Labán alà busi böl, ikibi ё́k kiè
Lía, itsirla ё́k kiè Raquel. Lía wöbla
e' kë̀ dör buaala* erë Raquel dör
buaala wa'ñe.
Jacob sené Labán ska' dö̀ si' et. E'
ukuöki ta Labán tö iché ia:
—Be' dör ye' yami, erë be'
kë̀ kawöta kaneblök ye' a ё́me.
Ichő ña ¿kos be' tö ye' ña'wëmi?
18 Jacob wöbatse Raquel wa, e'
kueki ie' tö Labán iuté:
—Be' tö kawö mé ye' a senukwa
Raquel ta, e' ta e' skéie ye' kane-
blöke be' a döka duas kul.
19 Labán tö iiuté:
—Ye' a ta e' dör buaë. Be' je' a ye'
tö imèmi buaë. Ye' kë̀ ëna imak
o'ka a. Be' e' tsúat ye' ska'.
20 Es Jacob kaneblë' döka duas kul
Raquel dalërmik. Erë ie' ki Raquel
kiane taië, e' kueki kawö ekkë e'
ttséitö ká bërbër ё̀. 21 Mik duas kul
tka, eta Jacob tö iché Labán a:
—Kawö yë'yö be' a, e' detke.
Kawö mú ye' a senukwa be' alà
busi Raquel ta.
22 Eta Labán tö sulitane a
ishkeñé tö a' shkő ulabatsè e' kéwö
tkö'uk. 23 Erë katuine, e' shua Lía
mí ie' wa Jacob a Raquel skéie ta
Jacob kapé ie' ta. 24 Labán tö ikanè
méso eka kiè Zilpá, e' me'tke Lía
a ikanè mésoie. 25 Bule es bla'mi
ta Jacob tö isuéwa tö e' dör Lía. Ie'
mía Labán ska' ta ichéitö ia:

---

*29.14-17 *Lía wöbla e' kë̀ dör buaala:* Hebreoie ttè e' wà kë̀ jcher se' wa bua'iewa. Isalema e' wà kiane chè *Lía wöbla dör buaala.*

—¿Ì wamblé be' tö ye' ta̱? Ye'
kaneblé be' a̱ Raquel dalërmik.
¿Iö́k be' tö ye' ki̱tö'wé̱ es?
26Labán tö iiu̱té:
—Í̱e̱ sa' wöblar tö alà busi kibi
ese se̱rkewa̱ ke̱weie, e' itöki̱ itsir-
la ë́k. 27Se' ka̱wöta̱ Lía ulabatsöke
e' ké̱wö tkö'u̱k döka̱ ká̱ kul. Mik
ké̱wö e' tka, eta̱ ye' tö be' a̱ Raquel
meke ñies. Erë be' ka̱wöta̱ skà
kaneblökne ye' a̱ duas kul Raquel
dalërmik.
28E' dör buaë Jacob a̱. Mik Lía
ulabatsè ké̱wö e' diwö tka, eta̱
Labán tö Raquel mé Jacob a̱ ala-
kölie ñies. 29Ñies ie' tö ikanè méso
eka kiè Bilhá e' mé Raquel a̱ ikanè
mésoie. 30Es Jacob se̱néwa̱ Raquel
ta̱ ñies. Erë́ ie' ka̱wöta̱ kaneblökne
skà Labán a̱ döka̱ duas kul, erë ie'
é̱na idalër kibiie Lía tsa̱ta̱.

Jacob ala'r

31Jehová tö isué̱ tö Jacob kë̀ ki̱
Lía kiane bua'ie. E' kue̱ki̱ Lía a̱ alà
méitö. Erë Raquel kë̀ döta̱' alàë.
32Lía duneḵa alà ku̱ne ta̱ ie' tö iché:
"Ye' e̱riarke tai̱ë e' sué̱ Jehová tö, e'
kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ ye' dalërdaë ye' wëm
é̱na." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Rubén.*
33E' ukuöki̱ ta̱ ie' alà skà ku̱ne
eköl ta̱ ichéitö: "Ye' wëm kë̀ tkine
ye' ki̱ e' sué̱ Jehová tö e' kue̱ki̱ alà
skà méitö ye' a̱." E' kue̱ki̱ ikiè
méka̱itö Simeón.*

34Ie' alà skà kéka̱ ta̱ ichéitö: "Ire'
ye' ala'r deka̱ mañal e' kue̱ki̱ ye'
wëm é̱na ye' dalërmi kibiie." E'
kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Leví.*
35E' ukuöki̱ ta̱ ie' alà skà kéka̱
ta̱ ichéitö: "I̱'ñe ta̱ ye' tö Jehová
ki̱kekeka̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö
Judá.* Eta̱ ekkë ë̀ ie' alà dë'.

Raquel ala'r

30 1Mik Raquel tö isué̱ tö ie'
kë̀ dö̀ alàë, eta̱ ie' sibineka̱
iël ki̱. Ie' tö iché iwëm a̱:
—Be' kë̀ tö ye' a̱ alà mè, e' ta̱ ye'
duörawa̱.
2Jacob uluneka̱ ie' ki̱ ta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' dör Skëköl kalì, e̱'ma ye'
a̱ alà mermi be' a̱. Ie' wák tö be'
mée̱at kë̀ dö̀ alàë.
3Ie' tö iiu̱té:
—Ittsö́, ye' kanè méso kiè Bilhá,
e' ta̱ be' se̱nú. Mik ie' alà kéka̱ eta̱
e' dör we̱s ye' alà es. Es ye' döraë
alàë ie' batamik.
4Es ie' tö ikanè méso Bilhá e' mé
iwëm a̱ alakölie, e' ta̱ Jacob se̱né.
5Ie' ta̱ Jacob alà kéka̱. 6Raquel tö
iché: "Skëköl tö ye' tsa̱tké buaë.
Ie' tö ye' ttö̀ ttsé ta̱ alà méitö ye'
a̱ wëm." E' kue̱ki̱ ie' tö ikiè méka̱
Dan.*
7E' ukuöki̱ ta̱ Bilhá alà skà ku̱ne
Jacob ta̱. 8Raquel tö iché: "Ye'
ñippé tai̱ë ye' ël ta̱ eta̱ ye' e̱' aléka̱
iki̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Neftalí.*

---

*29.32 *Rubén:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' e̱riane e' sué̱itö.*

*29.33 *Simeón:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ittsök.*

*29.34 *Leví:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñita̱.*

*29.35 *Judá:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl ki̱kèka̱sö.*

*30.6 *Dan:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl tö s'tsa̱tkè buaë.*

*30.8 *Neftalí:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñippök.*

9 Mik Lía tö isué tö ie' kë dë'ia
alàë, eta ie' tö ikanè méso kiè Zilpá,
e' mé Jacob a alakölie. 10 Zilpá alà
kéka Jacob ta. 11 Lía tö iché: "¡Edaa
ì mène ye' a!" E' kueki ilà kiè
mékaitö Gad.*
12 E' ukuöki ta Zilpá alà skà kéka
Jacob ta. 13 Lía tö iché: "¡Ye' ttsë'r
buaë! Ire' alakölpa kos tö icheraë
tö be' ttsë'r buaë." E' kueki ilà kiè
mékaitö Aser.*
14 Trigo wö alirke e' késka' ta
Rubén mía kañika. Ee ie' tö kalwö
kiè mandrágora* e' alí kué. E' bite
iwa imì Lía a. Mik Raquel tö kalwö
e' sué ta ichéitö Lía a:
—Be' we'ikèyö, kalwö debitu be'
alà wa be' a, e' kakmú ña.
15 Lía tö iiuté:
—¿Be' kë a wë' idir tö be' wa ye'
wëm mítser? ¡Kiie ta be' éna kalwö
debitu ye' alà wa ye' a, e' yaktsa ye'
ulà a!
Erë Raquel tö iché ia:
—Kalwö e' skéie i'ñe nañewe ye'
wëm patkekeyö be' ta kapök.
16 Katuirketke ta Jacob tso' kane-
blök e' debitu ta Lía mía iñaletsuk
ta ichéitö ia:
—Ye' tö ye' alà mandrágora e' mé
Raquel a, e' skéie be' kawöta kapök
ye' ta i'ñe nañewe.
E' nañewe Jacob kapé ie' ta. 17 Eta
Skëköl tö Lía ttö ttsé ta iduneka ta
ilà skà kune Jacob ta. Es ie' alà
deka skel. 18 Lía tö iché: "Ye' tö ye'
kanè méso mé ye' wëm a e' skéie
Skëköl ye' a alà i' mé." E' kueki ilà
kiè mékaitö Isacar.*
19 E' ukuöki ta Lía alà skà kéka
Jacob ta, e' ta ideka teröl. 20 Ie'
iché: "Skëköl tö ye' a ì buaë kakmé.
Ire' ye' ala'r de teröl. E' kueki ye'
wëm éna ye' dalërdaë jaishet." E'
kueki ilà kiè mékaitö Zabulón.*
21 Bata ekkë ta ie' alà skà kune
alaköl. E' kiè mékaitö Dina. 22 Erë
ñies Raquel kimé Skëköl tö. Ie' tö
ala'r mé ia wes Raquel tö ikié ia
es. 23 Ie' duneka ta ilà tsá kune kiè
mékaitö José. Ie' tö iché: "Ye' jaëne'
siarë e' yéttsa Skëköl tö ye' ki.
24 Jehová mú tö ye' a alà kí mè ia
eköl." E' kueki ikiè mékaitö José.*

Jacob iyiwak alöne taië

25 José kune e' ukuöki ta Jacob
tö iché Labán a:
—Ye' ömine ye' kaska'. 26 Ye' ala-
kölpa ena ye' ala'r e'pa mú ye' a as
imi'rak ye' ta. Ye' kaneblétke be' a
ie'pa skéie. Be' wa ijcher buaë tö
kos ye' kaneblé be' a.
27 Erë Labán tö iiuté:
—Be' we'ikèyö. Be' e' tsúatia
senuk ye' ska'. Ye' tö itötké tö Jeho-
vá er buaë ché ye' a be' batamik.
28 Ichő ña kos be' ki inuköl kiane

*30.11 *Gad:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *kawö buaë mène.*

*30.13 *Aser:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ittsë'r buaë.*

*30.14 *mandrágora:* Ká e' kéwöska ta ie'pa tö ibikeitseke tö mandrágora wö katé alakölpa tö, e' ta e' tö ie'pa kimèmi dök alàë.

*30.18 *Isacar:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ské.*

*30.20 *Zabulón:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *kakmeule.*

*30.24 *José:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ilè kimú.*

be' kanè skéie, e̱'ma ekkë ye' be'
patuè̱mi.
29Ie' tö iiu̱té:
—Be' wa̱ ijche̱r tö ye' kaneblé
buaë be' a̱. Ñies ye' tö be' iyiwak
kkö'né buaë be' a̱. 30Mik ye' dë'bitu̱
be' ska', eta̱ be' kè̱ wa̱ ì ku̱' tai̱ë.
I̱'ñe ta̱ be' wa̱ íyi tso' tai̱ë. Jehová
e̱r buaë ché be' a̱ ye' kue̱ki̱. Erë
¿mik ye' kaneblö̀mi ye' wák a̱? Ye'
wöché yamipaë.
31Labán tö iskà ché ia̱:
—¿Ko̱s be' ki̱ ikiane tö be'
patuè̱yö?
Ie' tö iiu̱té:
—Be' kè̱ tö ye' patau̱k. Erë ì
chekeyö be' a̱ e' iu̱tő, e' ta̱ ye' tö
be' iyiwak kkö'nemi. 32I̱'ñe ye'
mi'ke be' iyiwak shu̱shtök. Obeja
ko̱s dalolo ena chibo ko̱s wöaule
shkitshkit ö u̱la̱u̱la̱ ese klö'we̱keyö
ye' wák a̱ e̱' patuo̱ie. 33Mik be' de
ye' iyiwak sa̱u̱k ta̱ ee̱ be' isuè̱mi tö
obeja dalolo ö chibo wöaule shkit-
shkit ö u̱la̱u̱la̱ ese è̱ tso', e' ta̱ be' wa̱
ijche̱rwa̱mi tö ye' dör wëm yësyësë.
E' kè̱ dör es, e' ta̱ be' wa̱ ijche̱rdaë
tö ye' tö be' iyiwak ekiblé.
34Labán tö iiu̱té:
—Tő, buaë idir. Iù̱sö we̱s be' iché
es.
35Erë e' diwö shà̱ ta̱ ie' mía̱ ie'
iyiwak shu̱shtök. Ie' chibo ko̱s tso'
wöaule skëkshkëk ö u̱la̱u̱la̱ ese
yéluritö. Ñies ie' obeja ko̱s tso' dalo-
lo ese yéluritö ta̱ iméitö ila'r wëpa a̱
kkö'nè. 36E' ukuöki̱ ta̱ iyiwak yélur
ie' tö e' wëttsë ie' mía̱ shkè dò̱ ká̱
mañat Jacob yöki̱. Eta̱ Jacob ka̱wöta̱
Labán iyiwak male̱pa e' kkö'nuk.
37Erë Jacob tö kal kua̱'ki̱ kua̱'ki̱
dò̱ mañalka e' ulà aki tée. Elka
kiè álamo, skà kiè almendro, skà
kiè castaño. Kal ulà kkuölit takla
jchéloritö a̱s iwër wöaule saruru
skëkshkëk. 38-39E' ukuöki̱ ta̱ kal
ulà e' tuléwa̱itö wé̱ iyiwak daparke
di'yök e' wösha̱ë. Ee̱ iyiwak wöba-
tsöke ñì wa. Iyiwak wöbatsöke ñì
wa kal ulà ñe' wösha̱ë e' ala'rla ko̱s
tskirke wöaule skëkshkëk ö shkit-
shkit ö u̱la̱u̱la̱. 40Iyiwak tskirke
wöaule e' ko̱s dapa'wé̱itö bánet
ie' wák a̱. Ese wë'ñe ko̱s u̱yéwa̱itö
Labán iyiwak ko̱s wöaule ö dalolo
ese a̱ a̱s itskir wöaule ö dalolo. Es
ie' iyiwak alörke tai̱ë bánet, kè̱ ku̱'
Labán icha ta̱ ñita̱. 41Mik iyiwak
bua'bua ese wöbatsöke ñì wa, eta̱
ie' tö kal ulà ñe' tuléwa̱ wé̱ iyiwak
di' yöke ee̱. Es ie'pa tö kal ulà
wöaule e' sué̱ mik iwöbatsöke ñì
wa e' dalewa. E' ala'rla tskirke ko̱s
e'pa dör wöaule. 42Erë mik iyiwak
sí po ese datse̱, eta̱ ie' kè̱ tö kal
ñe' tulèwa̱. E' kue̱ki̱ iyiwak sí po
ese ala'rla ko̱s tskirke e' dör Labán
icha. Erë wé̱ bua'buaë ese dör ie'
icha. 43Es ie' de íyi blú tai̱ë. Obeja
ena kanè mésopa wëpa ena alaköl-
pa ñies kameio ena burro e' ko̱s tso'
ie' wa̱ tai̱ë.

Jacob tkakshkar Labán yöki̱

31 1Erë Jacob tö ittsé tö Labán ala'r
dulakölpa tö icheke: "Jacob tö se'
yé̱ íyi ko̱s e' klö'wé̱wa̱, e' wa ie' e̱' blu'wé̱
tai̱ë." 2Ñies ie' tö isué̱ tö Labán kè̱ tö ie' sue̱ia̱
buaë we̱s ke̱net es. 3Eta̱ Jehová tö ie' a̱ iché:
"Be' yúne be' yé̱pa ka̱ska' wé̱ be' yamipa tso'
ee̱. Ye' michoë be' ta̱ be' kkö'nuk."
4Jacob tö Raquel ena Lía tsu̱k
patké dò̱ wé̱ ie' tso' obeja wëttsë ee̱
5ta̱ ichéitö ia̱:

—Ye' wa̱ ijche̱newa̱ tö a' yë́ kë̀
ki̱ ye' kianeia̱ we̱s ke̱net es. Erë
ye' yë́ e' Këköl tso' ye' ta̱ ke̱kraë
ye' ki̱muk. 6A' wa̱ ijche̱r buaë tö
ye' kaneblé a' yë́ a̱ moki̱. 7Erë
ie' tö ye' ki̱tö'wé̱ ke̱kraë ye' kanè
ské wa. Erë Skëköl kë̀ wa̱ ie' a̱
iké̱wö mène a̱s ì sulu wamblö̀itö
ye' ki̱. 8Mik ie' tö ye' a̱ iché: "Ye'
be' patue̱ke iyiwak wöaule shkit-
shkit ese wa", eta̱ iyiwak ulitane
pa̱ne wöaule shkitshkit ë̀me. Mik
ie' tö ye' a̱ iché: "Ye' be' patue̱ke
iyiwak wöaule shkëkshëk ese wa",
eta̱ iyiwak ulitane pa̱ne wöaule
shkëkshëk ë̀me. 9Es Skëköl tö a' yë́
iyiwak yë'lur mè ye' a̱.
10"Iyiwak wöbatsöke ñì wa e'
ké̱wö ska' ta̱ ye' kabsué̱ tö iyiwak
wë'ñe wöbatsöke iláki wa, e' ko̱s
wák dör wöaule shkëkshëk ena
shkitshkit ena u̱la̱u̱la̱. 11Kabsuè̱ e'
a̱, Skëköl biyöchökwak ye' chaké
ye' kiè wa ta̱ ye' iiu̱té: '¿Ì?' 12Ie' ye'
a̱ iché: 'Isa̱ú̱ bua'ie ta̱ be' isue̱raë tö
iyiwak wë'ñe wöbatsöke iláki wa,
e' ko̱s dör wöaule shkëkshëk ena
shkitshkit ena u̱la̱u̱la̱. Ì sulu ko̱s
wamblé Labán tö be' ki̱, e' sué̱yö, e'
kue̱ki̱ ye' tö iwé̱ es. 13Ye' dör Këköl
dë'bitu̱ be' wörki̱ ká̱ kiè Betel ee̱ e'.
Ee̱ be' tö ák du'ka̱at ye' dalöioie. Ee̱
be' tö ka̱wö me' ye' a̱. Be' e̱' kö́ka̱
bet, be' e̱' yö́ttsa̱ ká̱ i' a̱. Be' yúne
wé̱ be' ku̱ne ee̱.'"
14Eta̱ Raquel ena Lía e'pa tö iiu̱té:
—Kë̀ sa' a̱ sa' yë́ daliukuö ta̱'ia̱.
15Ñies sa' sué̱ sa' yë́ tö suluë we̱s
o̱'ka es. Kíie ta̱ sa' wato̱'ttsa̱itö be'
a̱, sa' ské klöo̱'itö buaë e' e̱wé̱waitö
yës. 16E̱'ma ko̱s Skëköl tö íyi yë'lur
sa' yë́ ulà a̱, e' dör sa' icha ena sa'
ala'r icha. E' kue̱ki̱ ì ko̱s ché Skëköl
tö be' a̱ e' iu̱tö́.

Jacob e̱' yéttsa̱ Padán-aram

17-18E' ukuöki̱ ta̱ Jacob tö ila'r
ena ilakölpa e'pa ké e̱' tkökka̱
kameio ki̱. Ie' iyiwak ko̱s ena ie'
íyi ko̱s dë' ie' ulà a̱ Padán-aram
ikanè skéie, e' patkémiitö ke̱weie
ie' yöki̱. Eta̱ ie' e̱' yéttsa̱ micho iyë́
Isaac ska' Canaán. 19Labán mía̱ ká̱
bánet ioveja köyök tök, e' dalewa
ie' wa̱ íyi diököl tso' dalöiè e' ko̱s
bléwa̱mi Raquel tö. 20Jacob kë̀ wa̱
iyëne Labán a̱ tö ie' mi'kea̱. Es ie'
tö iki̱té buaë. 21Ie' tkashkar. Íyi
tso' ie' wa̱ e' ko̱s wëttsë. Bet ta̱ ie'
tkattsa̱ di' kiè Éufrates, e' wi̱she̱t.
Ee̱ ta̱ ie' micho ká̱ kiè Galaad e' ká̱
köwö ki̱.

Labán tö Jacob tötié̱

22Jacob bakshkar e' ki̱ ká̱ de
mañat, eta̱ Labán wa̱ ijche̱newa̱ tö
ie' bakshkar. 23Eta̱ ie' mía̱ itöki̱
iyamipa ta̱. Ká̱ de kul ta̱ ie' tö ikué̱
Galaad ká̱ köwö ki̱. 24E' nañewe
Labán kabsué̱ tö Skëköl de ie' wörki̱
ta̱ ichéitö ia̱: "Ye' ttö̀ ttsö́. Kë̀ be'
kàne ttök Jacob ta̱ kësik wa."
25Ie' de wé̱ Jacob úla tulur
Galaad ká̱ köwö ki̱ ee̱. Ee̱ ie' ena
iyamipa, e'pa tö iúla tuléka̱ kapo-
wa̱ie ñies. 26Ie' tö iché Jacob a̱:
—¿Ì wamblé be' tö i' es? ¿Iö́k be'
tö ye' ki̱tö'wé̱ i' es? Be' wa̱ ye' alà
busipa bite̱tse̱r we̱s ñippökwak-
pa tö s'tsè̱mi es. 27¿Ì kue̱ki̱ be' ye'
ki̱tö'wé̱? Be' tkashkar akir ye' yöki̱.
Be' e̱' biyö́ chö́pa ye' a̱, e̱'ma ka̱wö
buaë tkö'wé̱ ye' tö a' wëttsë ttsëne
buaë wa, ma'ma kicha ta̱' ese wa

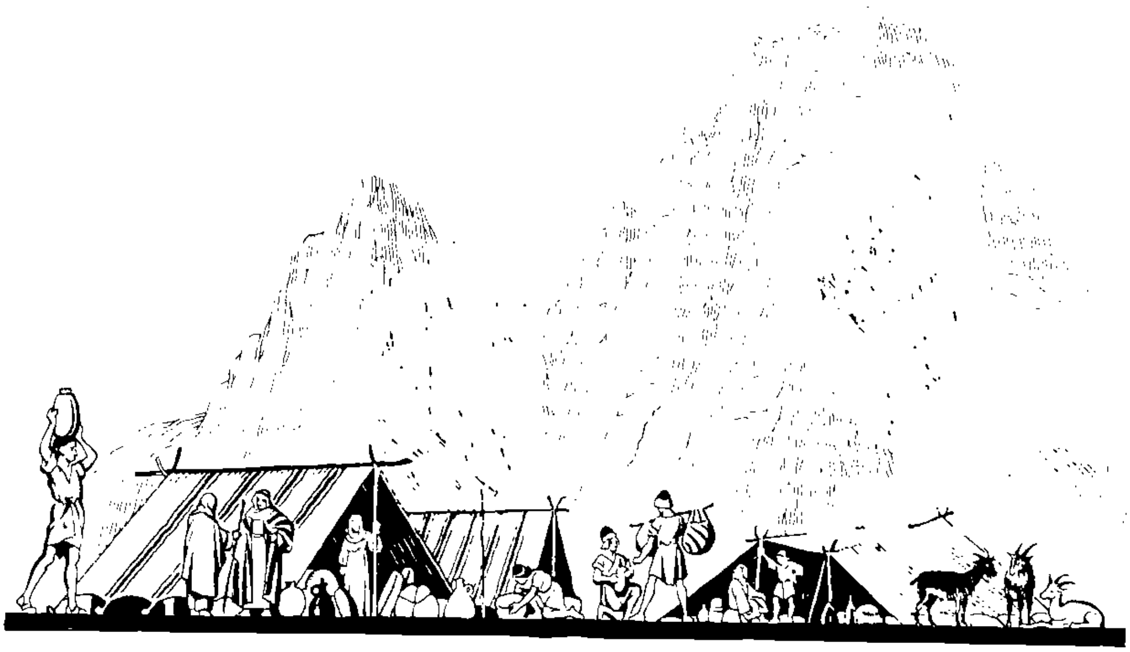

Jacob yamipa úla tuléka kapowaie. (Génesis 31.25)

ena sabak blar buaë ese wa. 28Kë
be' wa kawö ména ye' a ena ye'
ala'r busipa ena ye' duöchkepa e'pa
a as sa' e' chöat ñì a. Be' tö iwam-
blé wes pë' suluë es. 29Ye' wa diché
tso' a' ulitane tsaioie buaë, erë
enia nañewe be' yë e' Këköl tö ye' a
iché: 'Ye' ttö ttsö. Kë be' kàne ttök
Jacob ta kësik wa.' 30Be' mitkene
be' yë u a wes be' ki ikiane taië es,
eta ¿Ìie be' tö ye' wa íyi diököl tso'
dalöiè e' ekiblé?
31Eta Jacob tö iiuté:
—Ye' suane be' yöki. Ye' ibikeits
dö' be' ye' yöki be' ala'r busipa
yèttsane er sulu wa. 32Yi wa be' íyi
diököl tso' dalöiè e' tso', e' ta as e'
wák duöwa. Se' yamipa kos tso' íe
se' sauk, e'pa wörki be' yú be' íyi
yulök. E' kuébö, e' ta itsúmi.
Erë ie' kë wa ijcher tö Raquel tö
iyë íyi diököl e' blë'wabitu.
33Eta Labán tkawa Jacob úla a
ie' íyi yulök. E' ukuöki ta ie' tkawa
Lía úla a. Ñies Lía ena Raquel kanè
mésopa böl e'pa úla shuyuléitö. Erë
kë ie' wa ikune. Ie' e' yéttsa Lía
úla a mía Raquel úla shuyulök. 34E'
dalewa Raquel tö iyë íyi diököl
bléwa kameio tsikkuö dikia ta ie'
wák e' tkéka ibata ki. Labán tö
ie' úla ulitane shuyulé erë kë iwa
ikune yës. 35Raquel tö iché ia:
—A yëwö, kë be' ulunuk ye' ki.
Ye' e' kökami be' wörki, erë ye'
duöke sik duè wa.
Labán tö ie' íyi diököl yulé taië.
Erë kë ie' wa ikune. 36E' kueki
Jacob uluneka taië ta ichéitö Labán
a:
—¿Ì sulu wambléyö be' ki, e'
kueki be' ye' tötié dö íe? 37Be' tö
ye' íyi kos e' shuyulé ta ¿be', ì
kuébö? E' tulö íe se' yamipa wörki
as ie'pa tö ichö tö yi ttè dör mokië,
be' ö ye'. 38Ye' kaneblë' be' a duas
döka dabom böyök (20), e' dale-
wa ta be' chibo ena be' obeja e'
kos tskirke bua'buaë. Be' iyiwak
bobokpa kë tkëulettsa yës. Ñies kë

ye' wa̱ be' obeja pupula è kataule-
wa. 39Namu tö be' iyiwak ttéwa̱, e'
ta̱ kè ye' wa̱ inú dë'bitu̱. E' nui̱ pato̱'
ye' tö be' a̱. Ñiwe ö nañewe be'
iyiwak ekiblélur akblökwakpa tö,
e' patau̱k be' tö ye' ka'. 40Ñiwe ye'
tteke ka̱ba tö. Nañewe ta̱ ye' tteke
ka̱se̱ tö. Kè ye' kapowa̱ buaë. 41Ye'
kaneblë' be' a̱ duas dabom böyök
(20) eta̱ es ye' bak weinuk ke̱kraë.
Ye' kaneblë' duas dabom eyök ki̱
tkël (14) be' alà busipa dalërmik.
E' ukuöki̱ ta̱ ye' skà kaneblë' duas
teröl be' iyiwak kue̱ki̱, erë be' bak
ye' ki̱tö'u̱k ke̱kraë ye' kanè ské wa.
42Abraham ena ye' yë́ Isaac e'pa
Këköl kè kú̱pa ye' ta̱, e̱'ma be' ye'
patkë'bitu̱ ulà wöchka. Erë Skë-
köl tö isué̱ tö ye' sia̱rla, e' kaneblë'
tai̱ë, e' kue̱ki̱ ie' tö be' wöuñé e̱nia̱
nañewe.

Jacob ena Labán e'pa ka̱wö mé ñì a̱

43Eta̱ Labán tö Jacob iu̱té:
—Be' alakölpa dör ye' alà busipa.
Be' ala'r dör ye' duöchkepa. Obeja
ko̱s e' dör ye' icha. Ì ko̱s sué̱bö
íe̱, e' dör ye' icha è. ¿We̱s ye' a̱ ye'
alà busipa ena ye' duöchkepa e'pa
o̱rmi? 44E' kue̱ki̱ be' shkö́. Mishka
ka̱wö muk ñì a̱. Es se' wa̱ ijche̱rdaë
tö we̱s se' ka̱wöta̱ ñì dalöiök.
45Ee̱ ta̱ Jacob tö ák duéka̱ ek
ie'pa ka̱wö muke ñì a̱ e' wà
kkachoie. 46Ie' tö iché iyamipa a̱:
—Ák dapa'ú̱ íe̱.
Ie'pa ulitane tö ák dapa'wé̱ ta̱
ichkérak ák dapaule e' o̱'mik. 47Eta̱
Labán tö ká̱ e' kiè méka̱ iwák ttö̀
wa "Jegar Sahadutá". Ñies Jacob tö
ikiè méka̱ iwák ttö̀ wa "Galaad."*
48Labán tö iché:
—I̱'ñe ák ikkë dapa'wé̱a̱tsö ka̱wö
mésö ñì a̱ e' wà kkachoie.
E' kue̱ki̱ Jacob tö ká̱ e' kiè méka̱
es. 49Ká̱ e' kine ñies Mispá, wà dör
tö Labán tö iché:
—Mik kè se' ñì su̱neia̱, eta̱ a̱s
Jehová tö se' sa̱ú̱ tö we̱s se' ñì
wamblöke. 50Be' tö ye' ala'r busipa
we'iké ö be' se̱néwa̱ alakölpa kua̱'ki̱
ta̱, e' ta̱ e' sue̱raë Skëköl tö. Erë́ kè
yi ku̱' e' sa̱u̱k chène ye' a̱, erë Skë-
köl wák tö isue̱raë.
51Eta̱ Labán tö iki̱ ché Jacob a̱:
—Ák dur i' ena ák dapaule i' e'
dapa'wéyö se' böl shu̱sha̱ë. 52Ák
dur i' ena ák dapaule i' e' dör
se' böl a̱ iwà kkachoie tö íe̱ è se'
ka̱wöta̱ dökwa̱. Kè ye' tkö̀pami
be' kke̱r ñippök be' ta̱. Ñies kè be'
tkö̀pami ye' kke̱r ñippök ye' ta̱.
53Abraham dör be' duöchke ena
Nahor dör ye' duöchke, e'pa Këköl
eköl è, a̱s e' tö se' shu̱lö̀.
Eta̱ Jacob tö ka̱wö mé moki̱ë
Labán a̱ Skëköl dalöieke iyë́ Isaac
tö e' wörki̱. 54E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö
iyiwak jché ña'wé̱ Skëköl dalöioie
ee̱. Ie' tö iyamipa kié chkök. Ie'pa
ulitane chké ta̱ ikaperö ee̱.
55Bule es bla'mi ta̱ Labán tö
iduöchkepa ena ila'r busipa e'pa
wöalattsé e̱' choa̱t ie'pa a̱. Ie' tö
iché ia̱rak: a' mú ka̱wö tkö̀ buaë
ke̱kraë. E' ukuöki̱ ta̱ imichone
ika̱ska'.

---

*31.47 *Galaad:* Ká̱ e' kiè dör böt erë iwà kiane chè ñies. E' dör *ák dapaule ka̱wö mène e' wa kkachoie.*

Jacob tö Esaú ma'wé̱ e̱r bua'wè̱

32 1E' ukuöki̱ ta̱ Jacob mir
è wé̱ imírö ee̱. Ñala̱ ki̱
Skëköl biyöchökwakpa de ie' ska'.
2Mik e'pa sué̱itö, eta̱ ichéitö: "I'pa
dör Skëköl ñippökwakpa." E' kue̱ki̱
ie' tö ká̱ e' kiè méka̱ Mahanaim.*
3Eta̱ ie' tö ikanè mésopa patkémi
biyö̀ muk ie' ël Esaú a̱ tö ie' datse̱.
Ie' ël se̱rke ká̱ kiè Seír a̱te̱ Edom
ee̱. 4Ie' tö ichémi ikanè mésopa
a̱: "A' tö ichő ye' ël a̱: 'Be' ël Jacob
datse̱ be' wöki̱ be' kanè mésoie. Ie'
tö ichébitu̱ be' a̱: Duas ikkë ko̱s
ye' se̱né Labán ska'. 5Ye' wa̱ baka
tso' ena obeja tso' ena burro tso'
tai̱ë. Ñies kanè mésopa tso' ye' wa̱
tai̱ë wëpa ena alakölpa. Be' dör ye'
këkëpa. Be' a̱ ttè i' patkémiyö a̱s be'
tö ye' kiö̀wa̱ e̱r bua' wa.' "
6Mik ibiyö̀ wakpa dene, eta̱ ie' a̱
ichéitö:
—Sa' dare be' ël ska', e' wák datse̱
bet be' shke̱'u̱k. Eta̱ ie' wa̱ wëpa
datse̱ e̱' ta̱ döka̱ cien tkëyök (400).
7Mik e' ttséitö, eta̱ tai̱ë ie' suane.
Tai̱ë ie' ka̱bikeitséka̱ we̱s ye' e̱'
ù̱mi. E' kue̱ki̱ ie' tö iyamipa ena
ikanè mésopa ena iobeja ena ibaka
ena ikameio e' ko̱s blabatsélor böl
tsi̱ní. 8Ie' ibikeitsé tö isalema ye'
ël ñippö̀mi ek tsi̱ní ta̱, e' dalewa
iëk tsi̱ní tköshkarmirak. E' kue̱ki̱
ie' iblabatsélor es. 9E' ukuöki̱ ta̱
ie' tö iché Skëköl a̱: "A Jehová, be'
dör ye' talà Abraham ena ye' yë́
Isaac e'pa Këköl. Be' ye' a̱ iyë': 'be'
yúne be' yamipa ska', eta̱ ye' tö
be' ki̱meraë a̱s be' ka̱wö tkö̀ buaë.'
10Be' e̱r bua' ché ye' a̱. Be' kë̀ wa̱
ye' mea̱tule bërbër ë̀. Warma e'
kë̀ dör ye' sia̱rla e' a̱. Ye' bakmi di'
Jordán wì̱ a̱ kë̀ wa̱ ì ta̱', e' ké̱wö ska'
ta̱ ye' wa̱ shko kéli ë̀ dami. Erë i̱'ñe
ta̱ ye' wöché tai̱ë iyiwakie ena se'ie
blabutsule böl tsi̱ní. 11Be' we'ikèyö,
ye' tsa̱tkő ye' ël Esaú e' ulà a̱. Ye'
suane ie' yöki̱ dö' ie' datse̱ ñippök
ye' ta̱; ñies dö' ye' alakölpa ena ye'
ala'rla e'pa ko̱s e̱wè̱wa ie' tö. 12Be'
tö ye' a̱ iyë'a̱tbak yësyësë tö be' tö
ye' ki̱meraë a̱s ye' ka̱wö tkö̀ buaë.
Ñies be' tö iyë' tö ye' aleri̱pa alör-
daë tai̱ë we̱s dayë tsé̱wö kë̀ shta̱rta̱'
es."
13E' nañewe ie' kapére ee̱.
Iyiwak tso' ie' ta̱ ee̱ e' shu̱shté ie'
tö kakmè ie' ël a̱. 14Ikkë shu̱tshté
ie' tö: chibo alaki döka̱ cien böyök
(200); chibo wë'ñe döka̱ dabom
böyök (20); obeja alaki döka̱ cien
böyök (200); obeja wë'ñe döka̱
dabom böyök (20); 15kameio alaki
pa̱ne ñiköl ilà ta̱, ese döka̱ dabom
mañayök (30); baka alaki döka̱
dabom tkëyök (40); baka wë'ñe
pupula döka̱ dabop (10); burro
alaki döka̱ dabom böyök (20);
burro wë'ñe döka̱ dabop (10). 16E'
ukuöki̱ ta̱ iyiwak ekkë ko̱s tuléitö
ikanè mésopa a̱ iwakmik iwakmik
ulawa ulawa ta̱ ichéitö ia̱rak:
—A' yú ye' yöki̱ ke̱we. Ká̱ ulat
múa̱t iyiwak a̱ ulat ulat a̱s kë̀
iwöiërwa̱ ñita̱.
17Eta̱ kanè méso ke̱we patkémii-
tö e' a̱ ichéitö:
—Mik be' tö ye' ël kué̱ ta̱ ie' tö
be' chaké: "¿Yi be' wökir? ¿Wé̱ be'

*32.2 *Mahanaim:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *ñippökwakpa böltëpa.*

micho? ¿Se̱kkë dör yi iyiwak?”,
18 eta̱ iiu̱tő: “A këkëpa, iyiwak i' ko̱s
e' kak patké be' kanè méso Jacob
tö be' a̱. Ie' wák datse̱ sa' itöki̱.”
19 E' sù̱ ikanè mésopa male̱pa
patkémiitö iyiwak wëttsë, e'pa a̱
ichémiitö ñies:
—Mik a' tö Esaú kué̱, eta̱ ichő ia̱
es ȅ. 20 Kȅ a' é̱na ichökwa chè ia̱:
“A këkëpa, be' kanè méso Jacob e'
datse̱ sa' itöki̱.”
Ie' tö ibikeitsé: “Iyiwak
patkémiyö ke̱weie ye' ël a̱ e' dör
a̱s ie' e̱r buarne ye' ki̱. E' ukuöki̱
ta̱ ye' wák tö isuè̱mi. Es ie' tö ye'
kièwa̱mi e̱r bua' wa.” 21 Es iyiwak
kak patkémiitö ke̱weie ie' yöki̱. Erë
ie' wák e̱' tséé̱at kapökrö ie' úla a̱.

Jacob ñippé kapa wa Skëköl ta̱

22-23 E' nañewe Jacob e̱' kéka̱. Ie'
tö ilakölpa böl ena e'pa kanè méso-
pa böl ena ila'r döka̱ dabom eyök ki̱
eköl e'pa ko̱s dapa'wé̱itö ta̱ iu̱yöktsa̱
ké di' Jaboc wi̱she̱t ñies ì ko̱s tso'
iwa̱ ekkë u̱yéttsa̱itö. 24 Ie' e̱' tséé̱at
eköl. Ee̱ ta̱ wëm de eköl ie' ska' ta̱
ie'pa ñippé kapa wa darërë dȍ ká̱
ñine eta̱. 25 Erë wëm e' tö isué̱ tö kȅ
ie' e̱' alȍpaka̱ Jacob ki̱. E' kue̱ki̱ ie'
tö itéwa̱ itu' wöiërkewa̱ e' ki̱ ta̱ itu'
wöyënettsa̱. 26 Eta̱ wëm ñe' tö iché
ie' a̱:
—Ká̱ ñirkewa̱tke e' kue̱ki̱ ye' ő̱wa.
Ie' tö iiu̱té:
—Kȅ be' tö ye' a̱ ka̱wö bua' mè,
eta̱ kȅ ye' tö be' epamine.
27 Wëm tö ie' a̱ ichaké:
—¿I̱ma be' kiè?
Ie' tö iiu̱té:
—Ye' kiè Jacob.
28 Wëm tö iché ia̱:
—Kȅ be' kièia̱ Jacob. Be' kirdaë
Israel.* Be' ñippé Skëköl ta̱ ñies
s'ditsö ta̱ eta̱ ì kiane be' ki̱ e' de be'
ulà a̱, e' kue̱ki̱ be' kiè méka̱yö es.
29 Jacob tö ie' a̱ ichaké:
—Ichő ña, ¿i̱ma be' kiè?
Ie' iiu̱té:
—¿Iők be' ki̱ ye' kiè kiane
jche̱nuk?
Ee̱ ta̱ wëm ñe' e̱r bua' ché ie' a̱.
30 Ie' tö ká̱ e' kiè méka̱ Penuel.*
Ie' tö iché: “Erȅ ye' tö Skëköl wák
sué̱wa̱ ye' wöbla wa, erë kȅ ye'
du'wa̱.” E' kue̱ki̱ ká̱ e' kiè méka̱itö
es.
31 Mik ie' tkökemitke Penuel, eta̱
diwö tskine. Erë ie' tu' wöyënettsa̱,
e' kue̱ki̱ ie' shkörami shaotshaot.
32 Ie' tënewa̱ itu'kicha ki̱, e' kue̱ki̱
dȍ ikkë ta̱ ie' aleripa ko̱s kȅ tö
iyiwak tu'kicha kateta̱'.

Esaú e̱r buanene Jacob ki̱

33 1 Mik Jacob tö isué̱ tö ie'
ël datse̱ ena wëpa tai̱ë
datse̱ ie' wa̱ döka̱ cien tkëyök (400),
eta̱ ie' tö ila'rla blabatsé. E'pa
méitö Lía a̱ ena Raquel a̱ ena e'pa
kanè mésopa böl a̱. 2 Kanè méso-
pa böl e'pa patkémiitö ke̱weie ila'r
ta̱. E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö Lía ena ila'r
patkémi. Bata ekkë Raquel ena ilà
José e'pa patkémiitö. 3 Eta̱ ie' wák
tkami ke̱we ie'pa yöki̱. Ie' mirwa̱
ie' ël wörki̱ e' dalewa ie' wöémi
dȍ i̱ski̱ es iwöömir döka̱ kuktöki-

---

*32.28 *Israel:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñippè Skëköl ta̱.*
*32.30 *Penuel:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *Skëköl wö.*

cha (7 veces). Es ie' demi tsi̱net iël
wörki̱. 4Eta̱ Esaú tu̱nebitu̱ ie' wöki̱,
ta̱ ipaklö'wé̱wa̱itö ikuli' a̱ ta̱ iwöa-
lattséitö ta̱ ié̱rak ñita̱. 5E' ukuöki̱ ta̱
Esaú tö Jacob alakölpa ena ila'rla
e'pa sué̱ ta̱ ichakéitö ia̱:
—¿Wí̱kkëpa dör yi?
Jacob tö iiu̱té:
—A këkëpa, Skëköl tö ala'rla
wí̱kkëpa mé ye' a̱.
6Eta̱ ilakölpa kanè mésopa
e'pa de ila'rlaë ta̱ iwö éwarak dö̀
i̱ski̱. 7E' ukuöki̱ ta̱ Lía de ila'rë ta̱
ie'pa wöéwa i̱ski̱ ñies. Bata ekkë
ta̱ Raquel de ilà José ta̱ eta̱ ie'pa
wöéwa dö̀ i̱ski̱ ñies. 8E' bet ta̱ Esaú
tö ie' a̱ ichaké:
—Iyiwak kué̱yö ñala̱ ki̱ ulawa
ulawa ¿ìie e' dör?
Ie' iiu̱té:
—E' dör a̱s be' e̱r buarne ye' ki̱.
9Esaú tö iiu̱té:
—Au, kè̀ be' tkinuk ye' ki̱. Ye' wa̱
itso' tai̱ë. E' tsú̱a̱t be' wák tö.
10Erë Jacob tö iskà ché ia̱:
—Au, kè̀ be' tö ye' ttè watök-
tsa̱. Be' e̱r buanene ye' ki̱ e' ta̱ íyi
kakmekeyö be' a̱ e' klö'ú̱. Be' tö
ye' kiéwa̱ buaë. Be' sué̱neyö e' dör
buaë ye' a̱ we̱s Skëköl wák suè̱yö
es. 11Tai̱ë Skëköl tö ye' blu'wé̱. Kè
ì kianeia̱ ye' ki̱. E' kue̱ki̱ ye' be'
pablè tö íyi kakméyö be' a̱ e' tsú̱ ye'
ulà a̱.
Jacob tö iyiwak watké ia̱ tai̱ë, e'
kké̱pa iël Esaú tö iyiwak tsé̱ iulà a̱.
12Esaú tö iché ia̱:
—E̱'ma mishka ñita̱. Ye' mi'ke
ke̱we.

13Erë Jacob tö iiu̱té:
—A këkëpa. Be' wa̱ ijche̱r bua'
tö ye' ala'r ià̱ tsitsirla. Ñies obeja
ena baka tso' alàë e' bikeitséyö
dö' ishtrirwa̱ ta̱ iduölurmi se̱kka̱
ká̱ etkëme. 14Ye' a̱ ta̱ buaë idir tö
be' yu'tke ke̱we, eta̱ wë' ye' do be'
itöki̱ e̱nae̱na we̱s ye' iyiwak ena ye'
ala'rla shkömir es. Es ye' mir ie'pa
ta̱ dö̀ be' se̱rke Seír ee̱.
15Eta̱ Esaú tö iiu̱té:
—E̱'ma buaë idir. Ka̱wö mú ña ye'
kanè mésopa we̱lepa muka̱t be' a̱
be' ki̱moie.
Erë Jacob tö iiu̱té:
—Au, ¿ió̱k be' e̱' we'ikö̀ ye' wa̱
ekkë chökle?
16E' è̀ diwö ta̱ Esaú mía̱ne Seír
iyamipa ta̱. 17Erë Jacob mía̱ ká̱ kiè
Sucot* ee̱. Ee̱ ie' u yué iwák a̱. Ñies
iyiwak wé chali'wé̱itö. E' kue̱ki̱ ká̱
e' kiè mékaitö Sucot.
18Es Jacob manéta̱t Padán-aram
dö̀ Canaán. Ie' dettsa̱ buaë. Ie' se̱né
ká̱ kiè Siquem, e' wösha̱. 19Wé̱ ie'
tö ká̱ yué e' tué̱ttsa̱ ie' tö. E' ské
dör inuköl wömule̱ döka̱ cien eyök
(100). Hamor dör Siquem yë́, e'
ala'r tö ká̱ watué̱ Jacob a̱. 20Ká̱ e' a̱
Jacob tö ák katalé et ka̱'ie iyiwak
jchoie Skëköl dalöioie. E' kiè
mékaitö El-elohé-israel.*

Dina dalöse̱wé̱wa̱ Siquem tö

34 1Jacob alà busi Lía ta̱ kiè
Dina, ká̱ et ta̱ e' mía̱ ká̱ e'
wakpa busipa pakök. 2Eta̱ Hamor
e' dör heveowak e' dör ká̱ e' wökir,
e' aladulaköl kiè Siquem e' tö Dina

---

* **33.17** *Sucot:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *u yöule chalichali.*

* **33.20** *El-elohé-Israel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Israel Këköl diché ta̱' tai̱ë.*

sue̱. Eta̱ ie' tö iklö'wé̱wa̱ ta̱ ise̱néka̱
ita̱ kësik wa. 3Erë ie' wöbatse Dina
wa tai̱ë ta̱ ipabléitö tai̱ë. 4Eta̱ ie' tö
iché iyë́ a̱:
—A yë́wö, be' yú këkëpa Jacob
ska' ilà busi kiöktsa̱ ye' a̱ a̱s ye'
se̱rwa̱ ie' ta̱.
5Ì sulu wamblé Siquem tö Dina
ta̱ e' jche̱newa̱ Jacob wa̱. Erë ie'
aladulakölpa tso' kañika̱ iyiwak
kanéu̱k, e' kue̱ki̱ ie' kë̀ wa̱ iyëne
ie'pa a̱. 6E' dalewa Hamor dör
Siquem yë́ e' mía̱ Jacob ska' ttök
ie' ta̱.
7Mik Jacob aladulakölpa dene
u a̱, eta̱ ì wamblëne Dina ta̱ e'
jche̱newa̱ ie'pa wa̱. E' tö ie'pa
uluwé̱ka̱ tai̱ë. Siquem se̱néka̱ Jacob
alà busi ta̱ e' dör íyi suluë Israel
aleripa a̱. E' kë̀ ka̱wö ta̱' wamblè es.
8Erë Hamor tté ie'pa ta̱, ta̱ ichéitö
ia̱:
—Ye' aladulaköl Siquem, e' wöba-
tse tai̱ë a' kutà wa. A' we'ikèyö
ka̱wö mú ie' a̱ se̱nukwa̱ ie' ta̱. 9Es a'
yörmi sa' yamipaie. Es sa' se̱rwa̱mi
a' alà busipa ta̱. Ñies a' se̱rwa̱mi sa'
alà busipa ta̱. 10A' e̱' tsú̱at se̱nuk sa'
shu̱a̱. A' se̱nú sa' ká̱ a̱ wé̱ a' ki̱ ikia-
ne ee̱. A' tö íyi wataú̱ ena íyi taú̱. A'
tö ká̱ taú̱. Kë̀ yi tö a' wöklö'we̱pa.
11Ñies Siquem tté Dina yë́ ta̱ ena
ikëpa ta̱, eta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' a' pablè tö ye' ttè klö'ú̱. Ye'
tö a' a̱ íyi kakmeraë ko̱s a' ki̱ ikia-
ne ekkë. 12Ko̱s iské* dör e' tsa̱ta̱ a'
tö ye' a̱ ikí̱ kié, e' ta̱ ekkë meraëyö
a' a̱. E' kë̀ ki̱ ye' tkine. Ye' tö íyi
meraë tai̱ë a' a̱, erë ka̱wö mú ye' a̱
se̱nukwa̱ be' kutà ta̱.

13Erë Siquem tö ie'pa kutà
dalöse̱wé̱wa̱, e' kue̱ki̱ ie'pa tö ie'
ena iyë́ iu̱té ka̱chè wa. 14Ie'pa tö
iché ia̱:
—Kë̀ sa' a̱ sa' kutà menuk wëpa
kë̀ tottola kkuölitla tëule tsir, esepa
a̱. E' dör suluë sa' a̱ jaë tai̱ë. 15Es ë̀
sa' tö a' iu̱tèmi. A' wëpa ko̱s tottola
kkuölit tée tsir we̱s sa' es, e' ta̱ sa'
tö a' ttö̀ iu̱tèmi. 16Es a' se̱rwa̱mi sa'
alà busipa ta̱. Ñies sa' se̱rwa̱mi a'
alà busipa ta̱. Es sa' se̱rmi a' ta̱ ñita̱
we̱s ká̱ etkë̀ wakpa es. 17Erë kë̀ a'
wa̱ a' tottola kkuölitla tëne we̱s sa'
tö iché a' a̱ es, e' ta̱ sa' míyalne ká̱
i' ki̱. Sa' kutà mítse̱rne sa' wa̱.
18Eta̱ Hamor ena ilà Siquem e'pa
a̱ imène buaë. 19Tai̱ë duladula e'
ki̱ Jacob alà busi kiane, e' kue̱ki̱
bet iwé̱itö we̱s ie'pa tö iché es. Ie'
dalö̀ tai̱ë iyë́ ska' imale̱pa tsa̱ta̱.
20E' kue̱ki̱ ie' mía̱ iyë́ ta̱ ká̱ kköi-
ëule e' wékkö a̱. Ee̱ ká̱ e' wakpa
ñì dapa'u̱ke ttè shu̱loie. Ee̱ Siquem
ena iyë́ mía̱ ttök iká̱ wakpa ta̱. Ta̱
ichéitö ia̱rak:
21—Pë' debitu̱ íe̱ e̱r buaë se' ta̱.
Ie'pa de se̱nuk se' ta̱, íyi ta̱uk ena
íyi wata̱uk se' shu̱a̱. Ká̱ tso' wë'
ie'pa a̱. Se' se̱rwa̱mi ie'pa alà busi-
pa ta̱. Ñies ie'pa se̱rwa̱mi se' ichapa
ta̱. 22Eta̱ a̱s se' dö̀ ká̱ etkë̀ wakpaie
ie'pa ta̱ ñita̱, eta̱ s'ka̱wöta̱ iu̱k we̱s
ie'pa tö iché es. Ie'pa tö iché tö se'
wëpa ulitane ka̱wöta̱ itóttola kkuö-
litla tök tsir we̱s ie'pa wöblane iu̱k
es. 23Eta̱ ko̱s ie'pa wa̱ iyiwak tso', ì
tso' e' döraë se' icha. Sö ichö̀ ie'pa
a̱ tö́. Eta̱ es ie'pa e̱' tsu̱keat se̱nuk
se' shu̱a̱.

---

*34.12 *iské:* E' ké̱wö ska' ta̱ ie'pa wöblar tö ilà busipa watue̱ke inu̱aki a̱.

24 Eta̱ wëpa tso' ká̱ e' ki̱ kibine-
tke, e'pa ulitane a̱ buaë idir. Eta̱
ie'pa ko̱s tottola kkuölitla télor tsir.
25 E' ukuöki̱ bökki̱ es ta̱ mik
e' dalërkeia̱ tai̱ë kè wa ie'pa e̱'
tsa̱tkër, eta̱ Jacob aladulakölpa
dör Dina akëpa kiè Simeón ena
Leví, e'pa míyal Siquem, eta̱ ká̱
e' wakpa wëpa télurdakitö se̱raa̱
tabè wa. 26 Es ie'pa tö Hamor
ena ilà Siquem e'pa ttéwa̱ tabè
wa. Ie'pa tö ikutà yéttsa̱ Siquem
u a̱ ta̱ imíyal. 27 Ká̱ e' wëpa ttélur
se̱raa̱. E' ukuöki̱ ta̱ Jacob aladula-
kölpa male̱pa debitu̱ ta̱ íyi ko̱s tso'
ká̱ e' ki̱ e' tsé̱mirakitö. 28 Es ie'pa
wa̱ obeja ena baka ena burro ena
íyi ko̱s tso' ká̱ kköiëulewa̱ e' a̱, ñies
ì ko̱s tso' kañika̱ e' mítse̱r. 29 Ñies
íyi tso' ko̱s u a̱, e' mítse̱r ie'pa wa̱
se̱raa̱. Ala'rla ko̱s ena alakölpa ko̱s
e'pa klö'wé̱lur ie'pa tö ie'pa kanè
mésopaie. 30 Eta̱ Jacob tö iché
Simeón ena Leví a̱:

—A' tö se' tsa̱ié. A' kue̱ki̱ ká̱ i'
wakpa e' dör canaánwak ena fere-
seowak e'pa ulurdaë se' ki̱ tai̱ë.
Ie'pa ñì dapa'u̱raë ñippök se' ta̱.
Kè se' wa̱ ñippökwakpa ta̱' tai̱ë, e'
kue̱ki̱ ie'pa e̱' alöraka̱ se' ki̱. Ye' ena
ye' yamipa ko̱s ttelurdaë ie'pa tö.

31 Erë ie'pa tö iiu̱té:

—¿I̱ma ie'pa e̱rbikö tö ie'pa wa̱
sa' kutà mi'mitse̱r we̱s alakölpa
sulusi es?

Skëköl e̱r buaë ché Jacob a̱ Betel

35
1 E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö
iché Jacob a̱: "Be' yú
se̱nuk Betel. Ee̱ ák katató ka̱'ie
ye' dör be' Këköl e̱' kkayë' be' a̱
mik be' bakshkar Esaú yöki̱ eta̱,
e' dalöioie." 2 Eta̱ Jacob tö iché
iyamipa a̱ ena ko̱s itso'rak ie' ta̱,
e'pa a̱ ñies:

—Íyi diököl tso' a' wa̱ dalöiè, ese
ko̱s tulóttsa̱ bet. A' kuó ta̱ a' datsi'
mane'u̱lor. 3 Mishkarak bet Betel.
Ee̱ ye' tö ák katateke et ka̱'ie iyiwak
jchoie Skëköl dalöioie. Ie' tö ye'
ki̱me' mik ye' bak e̱rianuk tai̱ë eta̱.
Ie' tö ye' kköna' ko̱s ye' ká̱ka're ekkë.

4 E' bet ta̱ íyi diököl tso' ie'pa wa̱
dalöiè ese tulérakitö Jacob a̱. Ñies
ikukuöio ko̱s, e' tulérakitö Jacob a̱.
E' ko̱s wötéluritö kós klò te̱r tsi̱net
Siquem e' diki̱a̱. 5 Eta̱ ie'pa e̱' yélur.
Erë ká̱ tso' tsi̱net tsi̱net e' wakpa
ko̱s suawé̱ka̱ tai̱ë Skëköl tö, e' kue̱ki̱
e'pa kè wa̱ ie'pa töiëne.

6 Eta̱ Jacob ena iyamipa ko̱s demi
ká̱ kiè Luz a̱te̱ Canaán. Ká̱ e' kiè
ñies Betel. 7 Eta̱ ee̱ ák katatéitö et
ka̱'ie iyiwak jchoie Skëköl dalöioie.
Ee̱ Skëköl e̱' kkayë' ie' a̱ mik ie'
bakshkar iël yöki̱ eta̱. E' kue̱ki̱ ák
katatéitö e' kiè mékaitö El-Betel.*
8 E' ukuöki̱ ta̱ ká̱ e' a̱ Rebeca
kkö'nukwak bak kiè Débora, e' blë-
newa̱ ta̱ inú bléwa̱rakitö kós klò te̱r
ee̱ e' diki̱a̱. Kal e' te̱r ká̱ kiè Betel
e' o̱'mik. Jacob tö ká̱ e' kiè méka̱ "I̱è
kéli".

9-10 Mik Jacob bite̱ane Padán-
aram dene Canaán, eta̱ Skëköl e̱'
kkachéne etökichane ie' a̱. Eta̱ Skë-
köl e̱r buaë ché ie' a̱ i' es:

"Be' kiè Jacob,

* 35.7 *El-Betel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Skëköl tso' Betel.*

erë be' kë̀ kièia̱ es.
I̱'ñe ta̱ be' kiè méka̱yö Israel."

Skëköl tö ie' kiè mane'wé̱ttsa̱,
11 e' ukuöki̱ ta̱ ichéitö ia̱:

"Ye' dör Skëköl Diché Ta̱' Íyi
Ulitane Tsa̱ta̱ e';
Be' ala'r ena be' aleripa alönú
tai̱ë.
Be' aleripa alördaë tai̱ë,
e̱'pa döraë ká̱ tai̱ë wakpaie.
Ñies ie'pa shu̱a̱ blu'pa döraë.
12 Ká̱ me'bakyö Abraham a̱ ena
Isaac a̱,
e' méyö be' a̱ ñies be' aleripa
a̱."

13 Mik Skëköl tté o̱ne Jacob ta̱, ta̱
imía̱. 14 Ee̱ Jacob ák duéka̱ ek së sù̱.
Ák e' ki̱ ie' tö kiö̀ ena vino té iwà
kkachoie tö e' dör batse'r Skëköl a̱.
15 Ká̱ e' kiè méka̱itö Betel.

Raquel blënewa̱

16 E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa e̱' yélur
Betel míyal Efrata. Ka̱m ie'pa dö̀mi
Efrata e' tso'ia̱ elkeë, eta̱ Raquel
alà ku̱rketke e' diwö de. E' tö
Raquel kiri'wé̱wa̱ tai̱ë erë kë̀ iwà
ku̱r yës. 17 Ie' tso'tke suluë ichö́k
eta̱ ikkö'nukwak dur ee̱, e' tö iché
ia̱: "Kë̀ be' suanuk. Be' alà ku̱ne.
E' wák dör wëm." 18 Eta̱ Raquel
wake' duökewa̱tke, isiwa̱' bata
tkökeia̱, e' shu̱a̱ ilà kiè méka̱atitö
Ben-oní.* Erë ilà yë́ tö ikiè mane'wé̱
Benjamín.*

19 Es Raquel blënewa̱. Inú wöté-
wa̱rakitö Efrata ñalé̱ ki̱. I̱'ñe ta̱ ká̱
e' kiè Belén. 20 Eta̱ wé̱ Raquel nu
bléwa̱itö e' ki̱ ák duéka̱ ek Jacob
tö iwà kkachoie. I̱'ñe ta̱ ák e' tkëria̱
Raquel pö kkachoie.
21 Eta̱ Israel* michoë wé̱ imi'kerö
ee̱. Ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk ká̱ kiè Mig-
dal Éder e' wi̱shke̱. 22 Ie' tö ká̱ yué
se̱noie ee̱, e' ukuöki̱ ta̱ ilà Rubén
se̱néka̱ ie' alaköl kiè Bilhá e' ta̱, e'
jche̱newa̱ ie' wa̱.

Jacob aladulakölpa

Jacob aladulakölpa döka̱ dabom
eyök ki̱ böl (12). 23 Ie' ala'r Lía ta̱ e'pa
dör Rubén, e' dör ikibi, ñies Simeón,
Leví, Judá, Isacar ena Zabulón.
24 Ila'r Raquel ta̱ e'pa dör José ena
Benjamín. 25 Raquel kanè méso kiè
Bilhá, e' ta̱ ila'r dör Dan ena Neftalí.
26 Lía kanè méso kiè Zilpá, e' ta̱ ila'r
dör Gad ena Aser. E'pa dör Jacob ala-
dulakölpa ku̱ne Padán-aram e'pa.

Isaac blënewa̱

27 Jacob minea̱ iyë́ Isaac sa̱uk ká̱
kiè Mamré ee̱. Ká̱ e' kiè ñies Arbá
ö Hebrón. Ká̱ e' a̱ Abraham ena
Isaac bak se̱nuk. 28-29 Isaac këne-
wa̱tke. Mik ie' ki̱ duas tso' cien
eyök ki̱ dabom paryök (180), eta̱
iblënewa̱ mía̱ idëu̱töpa itöki̱. Ila'r
Esaú ena Jacob e'pa tö inú wötéwa̱.

Esaú aleripa

36 1 I'pa dör Esaú aleripa.
Esaú kiè ñies Edom. 2 Esaú

* 35.18 *Benoni:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' e̱riane e' alé.*

* 35.18 *Benjamín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' ulà bua'kka e' alé.*

* 35.21 *Israel:* E' dör Jacob kiè pa̱'ali̱ me'ka̱ Skëköl tö iki̱ e'.

senéwa canaánwak alakölpa mañal
ta. Eköl dör Adá, e' dör hititawak
kiè Elón, e' alà busi. Iëköl kiè Oho-
libamá, e' dör Aná alà busi ena
heveowak eköl kiè Sibón, e' talà.
3Bata ḗk kiè Basemat, e' dör Ismael
alà busi ena Nebaiot kutà. 4Adá alà
tsá kune e' kiè Elifaz. Basemat alà
kiè Reuel. 5Oholibamá ala'r kune
mañal. E'pa kiè dör Jeús, Jaalam
ena Coré. E'pa dör Esaú ala'r kune
mik ie' bak senuk Canaán eta e'pa.
6Esaú wa ilakölpa ena ila'r wëpa
ena ila'r busipa ena imalepa kos serke
ie' ska' e'pa kos míyal ie' wa e' ta
senuk ká bánet iël Jacob e' yöki. Ñies
ie' wa iyiwak kos ena ì kos dë' ie' ulà
a Canaán, e' mítser seraa. 7Esaú ena
Jacob wa íyi tso' taië. E' kueki ie'pa kë̀
chë'kaia ñita. Kë̀ ì ku'ia wë' ie'pa böl
iyiwak a katè. 8E' kueki Esaú (e' kiè
ñies Edom) e' mía senuk Seír kébata a.
9I' dör Esaú aleripa bak senuk
Seír ké köwö ki, e'pa kiè edomwak.
10I'pa dör Esaú ala'r: Elifaz e' dör
Esaú alà Adá ta, ena Reuel e' dör
Esaú alà Basemat ta.
11Elifaz ala'r dör Temán, Omar,
Sefó, Gatam ena Quenaz. 12Elifaz
alaköl skà bak eköl kiè Timná, e'
ta ilà ta' eköl kiè Amalec. E'pa dör
Esaú alaköl kiè Adá e' uyökpa.
13Reuel ala'r dör Náhat, Zérah,
Samá ena Mizá. E'pa dör Esaú ala-
köl kiè Basemat e' uyökpa.
14Esaú alaköl kiè Oholibamá, e'
dör Aná alà busi ena Sibón talà. Ie'
ala'r dör Jeús, Jaalam ena Coré.
15I'pa dör Esaú aleripa e'pa ditsé-
wöpa wökirpa:
Esaú alà kibi kiè Elifaz e' aleripa
dör: Temán, Omar, Sefó, Quenaz,
16Coré, Gatam ena Amalec. E'pa
dör Elifaz aleripa e'pa ditséwöpa
wökirpa bak senuk Edom. Ie'pa dör
Adá uyökpa.
17Esaú alà kiè Reuel e' ala'r dör:
Náhat, Zérah, Samá ena Mizá. E'pa
dör Reuel ditséwöpa wökirpa bak
senuk Edom. Ie'pa dör Basemat
uyökpa.
18Esaú alaköl kiè Oholibamá e'
dör Aná alà busi. Ie' ala'r dör: Jeús,
Jaalam ena Coré. E'pa dör Oholiba-
má ditséwöpa wökirpa.
19E'pa kos dör Esaú (kiè ñies
Edom) e' aleripa. E'pa dör ie'pa
ditséwöpa wökirpa.
20I'pa dör wëm dör horeowak
eköl kiè Seír, e' ala'r. Ie'pa bak
senuk Edom ñies. Ie'pa kiè dör:
Lotán, Sobal, Sibón, Aná, 21Disón,
Éser, ena Disán. E'pa dör Seír ala'r
wëpa. Ie'pa dör horeowak wökir-
pa bak senuk Edom. 22Lotán ala'r
dör Horí ena Hemam. Lotán kutà
dör Timná. 23Sobal ala'r dör Alván,
Manáhat, Ebal, Sefó ena Onam.
24Sibón ala'r dör Aiá ena Aná. Ká e'
ta Aná tso' iyḗ kiè Sibón e' burro
kkö'nuk e' dalewa ie' tö di' tum kué
taië ká sí po e' a. 25Aná alà wëm
kiè Disón. Ie' alà busi kiè Oholi-
bamá. 26Disón ala'r dör Hemdán,
Esbán, Itrán ena Querán. 27Éser
ala'r dör Bilhán, Zaaván, ena Acán.
28Disán ala'r dör Us ena Arán.
29Horeowak wökirpa dör Lotán,
Sobal, Sibón, Aná, 30Disón, Éser,
ena Disán. E'pa dör horeowak
wökirpa iyamipa wa. Ie'pa bak
senuk Seír.
31I'pa dör Edom blu'pa, kam
Israel aleripa blúpa dö̀ e' yöki.

32 Bela, e' dör Beor alà, e' de Edom
wakpa blúie. Ie' ká̱ kiè Dinha-
ba. 33 Bela blënewa̱ e' skéie Jobab
yöne blu'ie. Ie' dör Zérah alà. Ie'
datse̱ Bosrá. 34 Jobab blënewa̱ e'
skéie Husam datse̱ Temán e' yöne
blu'ie. 35 Husam blënewa̱ e' skéie
Hadad dör Bedad alà e' yöne blu'ie.
Bedad e̱' ali'ka̱ Madián wakpa
ki̱ ká̱ kiè Moab ee̱. Husam ká̱ kiè
Avit. 36 Hadad blënewa̱, e' skéie
Samlá yöne blu'ie. Ie' ká̱ kiè Masre-
cá. 37 Samlá blënewa̱, e' skéie Saúl
yöne blu'ie. Ie' ká̱ dör Rehobot. Ká̱
e' a̱te̱ di' kkö̀ a̱ tsi̱net. 38 Saúl blëne-
wa̱, e' skéie Baal-hanán yöne blu'ie.
Ie' dör Acbor alà. 39 Baal-hanán
blënewa̱, e' skéie Hadad yöne blu'ie.
Ie' ká̱ kiè Pau. Ie' alaköl kiè Mehe-
tabel, e' dör Matred alà busi ena
Mezaab talà.
40 I'pa dör Esaú aleripa kiè
iyamipa wa ñies iká̱ wa: Timná,
Alvá, Jetet, 41 Oholibamá, Elá,
Pinón, 42 Quenaz, Temán, Mibsar,
43 Magdiel ena Iram. Esaú kiè ñies
Edom. E'pa ko̱s dör Edom ká̱ blu'pa
wé̱ ise̱nerak iká̱ ki̱ ee̱.
37 1 Jacob e̱' tséa̱t se̱nuk
Canaán wé̱ iyë́ bak se̱nuk
ee̱. 2 Ttè i' dör Jacob aleripa e' pakè.

José ena iëlpa

Jacob alà kiè José, mik e' ki̱
duas tso' dabom eyök ki̱ kul (17)
eta̱ ie' tso' iyë́ obeja kkö'nuk iëlpa
ta̱. Iëlpa dör iyë́ alakölpa kiè Bilhá
ena Zilpá, e'pa ala'r. Eta̱ ì sulu ko̱s
wambleke iëlpa tö ie' wöwa, ese
kkateke se̱raa̱ ie' tö iyë́ a̱.
3 Ie' ku̱ne mik iyë́ Jacob këne-
wa̱tke eta̱. E' kue̱ki̱ Jacob ki̱ ie' kiar
ila'r male̱pa tsa̱ta̱. E' kue̱ki̱ Jacob
tö datsi' yué ie' a̱ ki̱tkëule buaë.
4 Erë mik ie' ëlpa wa̱ ijche̱newa̱ tö
ie'pa yë́ ki̱ ie' kiar ie'pa ulitane
tsa̱ta̱ eta̱ ie'pa é̱na ia̱r suluë, kè̀
ishke̱'we̱ta̱'.
5 Ká̱ et ta̱ ie' kabsué̱ e' pakéitö
iëlpa a̱. E' kue̱ki̱ ie'pa é̱na suluë ie'
kí̱ a̱ne. 6 Ie' tö ikabsuè̱ paké iëlpa
a̱ i' es:
—Ye' ttö̀ ttsö́. Ye' kabsué̱ e'
pakekeyö a' a̱. 7 Ye' kabsué̱ tö
se' ulitane tso' kaneblök kañika̱
dalì shu̱a̱. Se' tso' dalì wöshtök e'
tsa̱tésö ettsa̱k ettsa̱k. Ye' tö isué̱ tö
bet ye' icha e̱' duéka̱ bua' shkë'ka.
A' ichapa e̱' dapa'wé̱ ye' icha pamik
shkit ta̱ e'pa tö ye' icha dalöié.
8 Eta̱ iëlpa tö iiu̱té:
—¿Be' é̱na iwà chak tö be' döraë
sa' blúie? ¿Sa' se̱rdaë be' diki̱a̱?
Ie' kabsué̱ ena we̱s ipakéitö ie'pa
a̱, e' kue̱ki̱ ie'pa é̱na suluë ie' kí̱
a̱ne.
9 E' ukuöki̱ ta̱ ie' skà kabsué̱ne,
e' pakéitö iëlpa a̱ ñies. Ie' tö iché
ie'pa a̱:
—Ye' kabsué̱ tö diwö ena si'wö
ñies bëkwö döka̱ dabom eyök ki̱ et
(11), e' ko̱s tö ye' dalöieke.
10 Mik ie' tö ikabsué̱ e' paké iyë́ a̱
ena iëlpa a̱, eta̱ iyë́ tö iuñé:
—¿Ì kiane chè be' ki̱ kabsuè̱ e'
wa? Ttsëskua be' mì ena be' ëlpa
ena ye', sa' ka̱wöta̱ be' dalöiök.
11 Ie' ëlpa é̱na ia̱r suluë. Erë iyë́ tö
ibikeitsé tai̱ë̱: ¿ì kébisué̱ José tö es?

José watué̱ttsa̱ iëlpa tö

12 Ká̱ et ta̱ José ëlpa míyal dö̀
Siquem iyë́ iyiwak wëttsë ka̱kö
yulök. 13 Eta̱ Jacob tö iché José a̱:

—Be' ëlpa tso' tsi̱net Siquem iyiwak
kkö'nuk. Ye' ki̱ ikiane tö be' yú isa̱u̱k.
Eta̱ José tö iiu̱té:
—E' buaë. Ye' mí isa̱u̱krak.
14 Jacob tö iiu̱té:
—Ëkëkë. Be' yú be' ëlpa sa̱u̱k, is
itso'rak, is iyiwak tso' ñies. E' wa
be' wa̱ ye' a̱ itté dömine.
Eta̱ Jacob tö ie' patkémi. Ie' e̱'
yéttsa̱ Hebrón ké̱ kkue ki̱ mía̱ Siquem.
15 Ee̱ ie' shkö̀dur chò kañika̱, e' kué̱wa̱
wëm eköl tö ta̱ e' tö ie' a̱ ichaké:
—¿Ì yulök be' tso'?
16 Ie' tö iiu̱té:
—Ye' tso' ye' ëlpa yulök. ¿Be'
kë̀ wa̱ ijche̱r wé̱ ie'pa tso' ye' yë́
iyiwak kkö'nuk?
17 Wëm e' tö iiu̱té:
Ie'pa kë̀ ku̱'ia̱ íe̱. Ie'pa
mineyalbak. Ye' ittö̀ ttsérak tö
ie'pa mi'kea̱ Dotán.
Eta̱ ie' mía̱ iëlpa yulök. Eta̱ ie'pa
kué̱itö Dotán. 18 Eta̱ iëlpa tö ie' sué̱
ka̱mië tö ie' datse̱. Ka̱m idö̀ e' dale-
wa iëlpa ka̱wö mérak ñì a̱ ie' ttowa̱.
19 Ichérakitö ñì a̱:
—Kabsa̱u̱kwak datse̱. 20 Ittöwa̱sö.
Inú batröömisö ka̱uk kë̀ a̱ di' ta̱'
ese a̱. Eta̱ ichö̀sö tö iyiwak sulusi
ie' katéwa. Es ie' kabsuè̱ e' kë̀ wà
tkö̀pa yës.
21 Mik Rubén tö ttè e' ttsé, eta̱ ie'
é̱na iël tsa̱tkak. E' kue̱ki̱ ie' tö iché
iëlpa a̱:
—Kë̀ ittarwa̱. 22 Kë̀ a' tö ie' pë́
tkö'u̱k. A' tö iómi ka̱uk i' a̱. Kë̀ a'
ulà mukka̱ iki̱.
Rubén é̱na José tsa̱tkak tsè̱mine
iyë́ a̱, e' kue̱ki̱ ie' tö iché ie'pa a̱ es.
23 Erë mik José debitu̱ iëlpa ska',
eta̱ ie'pa tö ie' datsi' ki̱tkëule bua',
e' yéttsa̱. 24 Eta̱ iklö'wé̱wa̱rakitö
batréemi, ka̱uk tso' di' blóie, erë kë̀
iwà ta̱' ese a̱.
25 E'ukuöki̱ ta̱ ie'pa e̱' tuléwa̱
chkök, e' shu̱a̱ ie'pa isué̱ tö tai̱ë
Ismael aleripa datse̱. E'pa datse̱
Galaad michoë Egipto dalì dami iwa̱
e' wata̱u̱k. Kameio ki̱ ie'pa wa̱ kiö̀
alar buaë e' dami. Ñies kiö̀ mas-
mas kiè bálsamo ena mirra e' dami
iwa̱. 26 Eta̱ Judá tö iché iëlpa a̱:
—Se' ël ttéwa̱sö ta̱ e' tté blésö,
e' ta̱ e' wa ¿ì buaë dö̀mi se' ulà a̱?
27 Ye' ichè buaë idir tö iwata̱u̱ttsa̱sö
Ismael aleripa a̱. Ie' dör se' ël se'
yami e̱kka, e' kue̱ki̱ kë̀ sö ittö̀wa̱.
E' mène buaë iëlpa a̱. 28 Mik íyi
wata̱u̱kwakpa datse̱ Madián e'pa
tkami ee̱, eta̱ ie'pa tö iël yéttsa̱
ka̱uk a̱ watué̱ttsa̱rakitö Ismael ale-
ripa a̱ inuköl wömule̱ döka̱ dabom
böyök (20) ské ekkë. Es Ismael ale-
ripa wa̱ José minetse̱r Egipto.
29 Mik Rubén debitu̱ ka̱uk kkö̀ ki̱,
eta̱ kë̀ iël ku̱'ia̱. E' tö ie' e̱riawé̱ tai̱ë.
E' kue̱ki̱ idatsi' jchélor. 30 E' ukuö-
ki̱ ta̱, ie' mía̱ iëlpa ska' ta̱ ichéitö
ie'pa a̱:
—Se' ël tsirla kë̀ ku̱'. ¿We̱s ye' e̱'
ù̱mi?
31 Eta̱ ie'pa tö chibola ttéwa̱ ta̱
e' pë́ wa José datsi' patié̱ka̱rakitö.
32 Eta̱ datsi' e' patkémiitö iyë́ a̱ ta̱
ichémi ia̱: "Datsi' i' kué̱ sa' tö. Ì sa̱ú̱
bua'ie. ¿Kë̀ idör be' alà datsi'?"
33 Eta̱ Jacob tö iché: "¡Tö́, i' dör
ye' alà datsi'! Iyiwak sulusi wé̱sele
tö ye' alà ttéwa̱ katéwa." 34 Eta̱
Jacob tö idatsi' jchéloyar e̱riane
kue̱ki̱. Eta̱ datsi' tso' iëno mik schö-
newa̱ ese iéka̱itö. Eta̱ ilà blënewa̱ e'
e̱riaitséitö ká̱ tai̱ë. 35 Eta̱ ila'r, wëpa
ena alakölpa, e'pa ko̱s de ie' pablök,

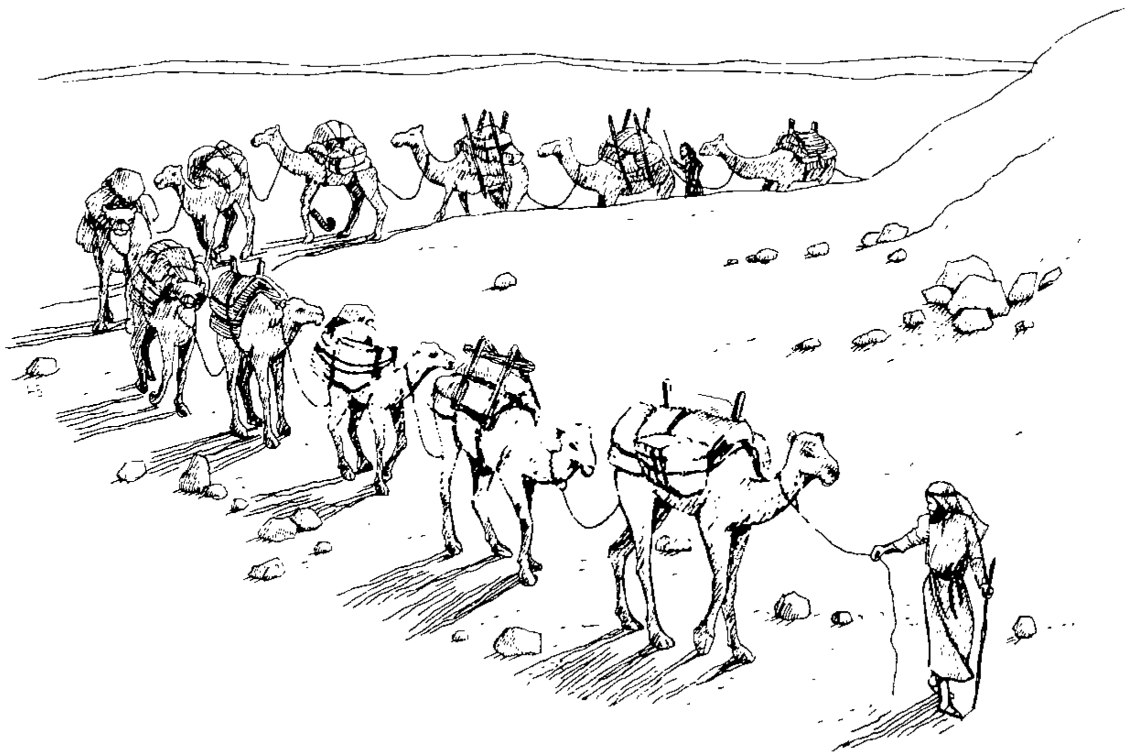

Ismael aleripa wa̱ dalì dami kameio ki̱ watuè̱. (Génesis 37.25)

erë kë̀ ie' pablër yës. Ikí̱ i̱uke tai̱ë
shu̱te̱ ilà dalërmik. Ie' tö iché: "Ye'
schő e̱riaitséraë dò mik ye' duowa̱
ekkë, es ye' döraë ie' ska'."
36Eta̱ madiánwakpa demi Egipto.
Ee̱ ie'pa tö José watuéttsa̱ wëm
kiè Potifar e' a̱. Wëm e' kaneblöke
Egipto blú a̱. Potifar dör Egipto blú
tsa̱tkökwakpa e' wökir.

Judá ena Tamar

38 1E' ké̱wö ska' ta̱ Judá e̱'
batséttsa̱ iëlpa yöki̱ mía̱
se̱nuk wëm kiè Hirá e' ska'. E' se̱rke
ká̱ kiè Adulam. 2Ee̱ Judá tö alaköl
sué̱ eköl. E' dör wëm canaánwak
kiè Súah e' alà busi, e' ta̱ ie' se̱néwa̱.
3E' ukuöki̱ ta̱ iduneka̱ ta̱ ilà ku̱ne
wëm, e' kiè mékaitö Er. 4E' ukuö-
ki̱ ilà skà ku̱ne wëm, e' kiè mékaitö
Onán. 5E' ukuöki̱ ta̱ ilà skà ku̱ne
wëm, e' kiè mékaitö Selá. E' ku̱ne
mik ie' se̱rke ká̱ kiè Quezib, ee̱ eta̱.
6Judá tö alaköl yulé se̱nowa̱ie ilà
kibi kiè Er e' ta̱. E' kiè Tamar. 7Eta̱ Er
se̱rke suluë shu̱te̱ Jehová wöa̱. E' kue̱ki̱
Jehová tö ittéwa̱. 8Eta̱ Judá tö iché
Onán a̱:
—Be' ka̱wöta̱ se̱nukwa̱ be' dabököt
ta̱ alà kö̀ka̱ be' ël blënewa̱ e' a̱ we̱s se'
wakpa a̱ imene̱atbak es.
9Onán é̱na ia̱ne tö ie' alà ku̱rmi ko̱s
ischő ta̱, e' kë̀ dör ie' wák ala'r. E' kue̱ki̱
mik ie' se̱rke ischő ta̱, eta̱ bet ta̱ ie' e̱'
skéu̱ bánet a̱s kë̀ alà kö̀ka̱ ischő ta̱. Es
ie' kë̀ wa̱ iël a̱ iditséwö mene̱a̱t. 10E' dör
suluë ichők Jehová a̱, e' kue̱ki̱ ie' tö
Onán ttéwa̱ ñies. 11Eta̱ Judá tö iché iyàk
Tamar a̱:
—Be' yú se̱nuk be' yë́ u a̱ we̱s
schő es dò mik ye' alà Selá talane
eta̱.
Erë Judá tso' Tamar ki̱tö'u̱k. Ie'
ibikeitsé tö Selá duöwa̱mi we̱s
iëlpa duolur es. Es Tamar minea̱
se̱nuk iyë́ ska'.

12 Ká̱ de taië ta̱ Judá alaköl dör
Súah alà busi e' blënewa̱. Ie' schő
ké̱wö tka ta̱ ie' mía̱ ká̱ kiè Timnat,
wé̱ itso'rak ie' obeja köyök tök ee̱.
Ie' yami kiè Hirá e' dör adulamwak,
e' mí ie' ta̱ ie' wapiöu̱k. 13-14 Tamar
tö isué̱ tö Judá alà kiè Selá, e'
detke këchke erë kè̈ ie' se̱nèwa̱ ie'
ta̱. E' wa ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö Judá
tö ie' ki̱tö'wé̱ Selá wa. E' kue̱ki̱ mik
ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö inua̱ki mía̱
Timnat iobeja köyök tök, eta̱ ie' e̱'
paiöke schőie e' mane'wé̱ttsa̱neitö.
Iwö pabakéwa̱ datsi'tak wa a̱s kè̈ yi
a̱ iwërwa̱. Eta̱ imía̱ ká̱ kiè Enaim.
Ee̱ ie' e̱' tkése̱r Timnat ñalé̱ kkö̀ a̱.
15 Mik Judá tö Tamar sué̱ ta̱ ie'
ibikeitsé tö e' dör alaköl sulusi iwö
pabakéwa̱ e' kue̱ki̱. 16 Eta̱ ie' mía̱
iwöki̱. Kè̈ ie' wa̱ ie̱ri ta̱' tö e' dör ie'
yàk. Eta̱ ichéitö ia̱:
—¿Se' se̱r ñita̱?
Eta̱ Tamar tö iché ia̱:
—¿Ì meke be' tö ye' a̱ iskéie?
17 Eta̱ Judá tö iiu̱té:
—Ye' chibo patköke be' a̱ etö
iskéie.
Ie' iiu̱té:
—Ëkëkë. Erë be' íyi tsá̱ múa̱t ye' a̱
dö̀ mik be' tö chibola patké eta̱.
18 Judá tö ie' a̱ ichaké:
—¿Ì kiane be' ki̱ tö ye' imèa̱t be'
a̱?
Eta̱ ie' tö iiu̱té:
—Be' tabechka tso' e̱' kiè shtoie,
e' múa̱t ye' a̱ ikichaë. Ñies be' shko
kéli múa̱t ye' a̱.
Judá tö imé ia̱ ta̱ ie' se̱né ie' ta̱.
Eta̱ alaköl duneka̱. 19 E' ukuöki̱ ta̱
Tamar mía̱ iu a̱ eta̱ idatsi'tak wa
iwö pabakéwa̱ e' yéttsa̱itö. Eta̱ ie' e̱'
paiéne schő es.

20 E' ukuöki̱ ta̱ Judá tö chibo
patkémi iyami adulamwak e' ulà
a̱ a̱s ie' tö imù alaköl a̱ a̱s ala-
köl e' tö ie' íyi méa̱t alaköl ulà
a̱ e' mùbitu̱ne. Erë ie' yami kè̈ wa̱
alaköl e' ku̱neia̱. 21 Eta̱ ie' tö ká̱ e'
wakpa a̱ ichaké:
—Alaköl sulusi e' dör enaimwak
a̱téa̱t ñala̱ ska', ¿wé̱ e'?
Eta̱ ie'pa tö iiu̱té:
—Íe̱ alakölpa sulusi kè̈ dë'.
22 Eta̱ ie' bite̱ane Judá wörki̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—Kè̈ ye' wa̱ alaköl ku̱ne. Ye' tö
ichaké ká̱ e' wakpa a̱. Ie'pa tö ye' a̱
iché: 'Íe̱ alakölpa sulusi kè̈ dë'.'
23 Judá tö iiu̱té:
—A̱s ye' íyi tsú̱a̱titö es kè̈ yi tö sa'
jaëwe̱pa. Kè̈ ye' iane iwiie. Ye' tö
ichibo patkémi be' ulà a̱, erë kè̈ be'
wa̱ alaköl ku̱ne.
24 Eta̱ si' mañat ulatök ta̱ Judá ki̱
biyö̀ de tö:
—Be' yàk Tamar e' se̱ne' wëpa
kua̱'ki̱ ta̱. Ie' duneka̱.
Eta̱ Judá tö iché a̱neule:
—¡Iyőttsa̱ ta̱ iña'ú̱wa!
25 Erë mik ie' yekettsa̱ ie'pa tö
ttèwa̱, e' wösha̱ ie' ttè mémi inua̱ki
a̱: "Yi íyi a'tse̱r ye' ulà a̱ i', e' wák
tö ye' duéka̱. Be' isa̱ú̱. ¿Yi kiè shto
tabechka i' ikichaë ena shko kéli
i'? ¿e' su̱ule be' wa̱?" 26 Mik Judá tö
ie' íyi sué̱wa̱ iyàk ulà a̱ ta̱ ichéitö:
"Alaköl i' dör buaë. Kè̈ ye' wa̱ iula-
batse̱ ye' alà Selá ta̱. Ye' e̱' wamblé
sulu ie' ki̱." Eta̱ kè̈ ie' se̱neia̱ ie' ta̱.
27 Tamar alà ku̱ne klö̀ wák
dör wëpa. 28 Itsörke e' wösha̱,
eta̱ eköl ulà dettsa̱ ke̱we. Eta̱ ie'
kkö'nukwak tö datsi'kicha batsë e'
mué̱wa̱ ilà ulà mik ta̱ ichéitö: "I' ék

ku̱ne ke̱we.” 29Erë e' wösha̱ë bet ta̱
alà ulà tié̱wa̱ne etökichane eta̱ iëk
ku̱ne ke̱weie. Eta̱ ikkö'nukwak tö
iché ia̱: “¿We̱s be' ku̱ne ke̱weie?”
E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Fares.* 30E'
ukuöki̱ ta̱, iulà a̱ datsi'kicha tkër
batsë e' ku̱ne, e' kiè méka̱itö Zérah.

José tkashkar Potifar alaköl ulà a̱

39 1José minetse̱rak iwa̱
Egipto. Ká̱ e' ki̱ wëm tso'
eköl kiè Potifar, e' tö ie' tué̱ttsa̱
Ismael aleripa a̱. Wëm e' kane-
blöke Egipto blú a̱. Ie' dör Egipto
blú tsa̱tkökwakpa wökir. 2Erë
Jehová tso' José ta̱, e' kue̱ki̱ ì ko̱s
kanewe̱keitö e' dökettsa̱ buaë iwö-
kir egiptowak e' ska'. 3Iwökir tö
isué̱ tö Jehová tso' José ta̱, e' kue̱ki̱
ì ko̱s kanewe̱keitö e' dökettsa̱ buaë.
4E' kue̱ki̱ iwökir ki̱ ikiarke tai̱ë. Ie'
tö iméka̱ ie' wák ki̱mukwakie. Ñies
iméka̱itö ie' íyi ko̱s e' kue̱bluie.
Ie' wa̱ íyi ko̱s tso' e' kkö'nekeitö.
5Mik Potifar tö ie' méka̱ iíyi ko̱s
kue̱bluie, eta̱ Jehová e̱r buaë chémi
Potifar a̱. Ie' íyi ko̱s tso' iu a̱ ena
kañika̱ e' ko̱s mir buaë. 6José tö
Potifar íyi ulitane kkö'neke buaë. E'
kue̱ki̱ Potifar kë̀ wöki̱ ì wëneia̱ yës.
Ì ñak ie' é̱na e' ë̀ bikeitsekeitö.
José wák dör bua'bluka̱. 7Ká̱ de
iki̱ tai̱ë eta̱ iwökir alaköl wöbatseka̱
iwa. Ká̱ et ta̱ ie' iché ia̱:
—Be' se̱núka̱ ye' ta̱.
8Erë José kë̀ wa̱ ie' ttè iu̱tëne ta̱
ichéitö ia̱:
—Ye' ttö̀ ttsö́. Ye' wökir íyi ulita-
ne méa̱t ye' ulà a̱ su̱noie. Ye' tso' í̱e̱,
e' ta̱ kë̀ ie' tkine ie' íyi ko̱s ki̱. 9Ye'
tso' ie' u kue̱blu kibiie. Ye' wökir kë̀
wa̱ ì kkëo̱ne ye' ki̱. Be' ë̀ kë̀ menea̱t
iwa̱ ye' a̱ be' dör ie' alaköl e' kue̱ki̱.
¿We̱s ye' tö ì sulu i' wamblèmi be'
ta̱? ¿We̱s ye' tö ì sulu wamblèmi
Skëköl ki̱?
10Ke̱kraë alaköl tö ie' a̱ iche-
ke: “Be' se̱nú ye' ta̱.” Erë ie' kë̀ tö
iiu̱teta̱' yës. Ie' tö iulawaté ke̱kraë.
11Ká̱ et ta̱ ie' tkawa̱ we̱shke̱ íyi
kanéu̱k eta̱ iwökir alaköl e' ë̀ tkër.
12Eta̱ iwökir alaköl tö ie' klö'wé̱wa̱
idatsi' a̱ ta̱ ichéitö ia̱:
—Be' se̱nú ye' ta̱.
Erë ie' tkashkar iulà a̱ mía̱
tu̱neule. Ie' datsi' yënettsa̱a̱t alaköl
ulà a̱. 13Mik iwökir alaköl tö isué̱
tö José datsi' a̱te̱ ie' ulà a̱ 14eta̱ ie'
tö ikanè mésopa kié ta̱ ichéitö ie'pa
a̱:
—Isaú̱, ye' wëm wa̱ hebreowak
dë'bitu̱ e' tso' se' wayuök. Ie' dewa̱
ye' ska'. Ie' se̱nakka̱ ye' ta̱ kësik wa
erë ye' a̱neka̱ tai̱ë. 15Mik ie' ittsé
tö ye' a̱neka̱ tai̱ë ta̱ ie' tkashkar
tu̱neule. Ie' datsi' yënettsa̱a̱t e' a̱te̱
ye' ulà a̱.
16E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö José datsi'
blé kkayënoie iwëm a̱ mik idene
eta̱. 17Mik iwëm dene, eta̱ ipakéitö
ia̱ ta̱ ichéitö ia̱:
—Be' wa̱ hebreowak dë'bitu̱ kanè
mésoie, e' tkawa̱ we̱shke̱ ye' ska'.
Ie' se̱nakka̱ ye' ta̱. 18Erë mik ye'
a̱neka̱ tai̱ë, eta̱ ie' tkashkar tu̱neule
ta̱ idatsi' a̱te̱ tër í̱e̱. 19Es be' kanè
méso tö ye' dalöse̱wé̱wa̱.
Mik iwökir tö ttè e' ttsé eta̱ ilu-
neka̱ tai̱ë. 20-21José klö'wé̱wa̱itö

*38.29 *Fares:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *tkabitu̱ ke̱weie.*

wötökwa̱ patkéitö wé̱ Egipto blú
bolökpa tso' wötëule ee̱. Erë Jehová
tso' José ki̱muk s'wöto wé a̱ ñies. Ie'
e̱r bua' chöke ia̱. Ie' tö s'wöto wé
wökir ké e̱r buaë chök ia̱. 22 S'wöto
wé wökir tö iméka̱ s'tso' wötërule-
wa̱ male̱pa ko̱s kue̱bluie. José tö ì
ko̱s we̱ke s'wöto wé a̱ e' ké̱wö meke.
23 Jehová tso' José ta̱. Ie' tö iki̱meke
a̱s ì ko̱s döttsa̱ buaë ie' a̱. E' kue̱ki̱
ì kanewe̱ke José tö e' kë sue̱ku̱'ia̱
s'wöto wé wökir tö tö is imir.

Kabsuè̱ böt e' wà paké José tö

40 1-2 E' ukuöki̱ ta̱ wëm dör
Egipto blú a̱ vino muk-
wakpa e'pa kue̱blu ena wëm dör
blu' a̱ pan yuökwakpa e'pa kue̱blu,
e'pa böl tö iblú tsiriwé̱ka̱. E' kue̱ki̱
ie' uluneka̱ ie'pa ki̱ 3 ta̱ ie'pa patkéi-
tö wötèwa̱ ikkö'nukwakpa kue̱blu
e' u a̱ s'wöto wé tso' e' a̱. Ee̱ José
tso' wötëule ñies. 4 Eta̱ Egipto blú
kkö'nukwakpa e' kue̱blu tö José ké
wëpa böl ñe'pa kkö'nuk. Ee̱ ie'pa
se̱né wötëule ká̱ tai̱ë.
5 Ká̱ et nañewe ta̱ ie'pa böl kab-
sué̱ kua̱'ki̱ kua̱'ki̱. E' wà dör kua̱'ki̱
kua̱'ki̱. 6 Bule es bla'mi ta̱ José debi-
tu̱ isau̱k. Ie' tö isué̱ tö ie'pa e̱riane.
7 E' kue̱ki̱ ie' tö ie'pa a̱ ichaké:
—¿Ió̱k i̱'ñe ta̱ a' wö wër sia̱r?
8 Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' kabsué̱, erë kè̱ yi ku̱' sa' a̱
iwà pakök.
Ie' tö iché ie'pa a̱:
—¿A' kè̱ wa̱ ijche̱r tö Skëköl tö
s'kabsuè̱ e' wà chèmi se' a̱? ¿I̱ma a'
kabsué̱? E' chő ña.
9 Eta̱ blu' a̱ vino mukwakpa
kue̱blu e' tö ikabsuè̱ paké ia̱ ta̱
ichéitö:

—Ye' kabsué̱ tö uva kicha me'r
ye' wösha̱ 10 e' ulà tso' mañat. E'
dapëneka̱ e' wörkua bune tai̱ë ta̱
iwörkua mía̱ne iwő̱liie e' yua' tso'
tai̱ë. 11 Egipto blú tka̱' a'tse̱r ye' ulà
a̱. E' a̱ uvawöli diȍ tuéeyö. E' ukuö-
ki̱ ta̱ ye' wák tö imé blu' a̱. Es ye'
kabsué̱.
12 José tö iché ia̱:
—Be' kabsuè̱ e' wà kiane yënuk
i' es: Be' tö uva kicha ulà kébi-
sué̱ mañat. E' wà kiane yënuk ká̱
mañat. 13 Ká̱ mañat ta̱ blu' tö be'
shu̱leraë. Be' kané meraneitö be' a̱.
Vino meranebö ie' a̱ we̱s be' tö io̱'
kuaë es. 14 Be' we'ikèyö, mik iwà
tka, eta̱ kè̱ be' é̱na ye' chökwa. Ye'
tté chő blu' a̱ a̱s itö ye' yȍttsa̱ í̱e̱.
¡Be' e̱r buaë chő ye' a̱! 15 Ye' dör
hebreowak e' ekiblë'wa̱bitu̱ ie'pa tö.
Ye' kë̀ wa̱ ì sulu wamblëne. Ye' tso'
wötëule ё́.
16 Mik blu' pan yuökwakpa
kue̱blu e' tö isué̱ tö José tö iyami
kabsuè̱ e' wà paké ta̱ idettsa̱ buaë
eta̱ ie' tö ie' icha paké ia̱ ñies. Ie'
iché:
—Ye' kabsué̱ tö ye' wa̱ kkő dami
mañal ye' wökir ki̱, e' a̱ pan saruru
dami. 17 Kkő tkër ká̱kke̱ ék e' a̱ pan
dami blu' a̱ daklili. Erë pan dami
ye' wa̱ kkő a̱ ye' wökir ki̱ e' ñeke
dù tö.
18 Eta̱ José tö iché ie' a̱:
—Be' kabsué̱ e' wà kiane yënuk i'
es: kkő mañal e' dör ká̱ mañat. 19 E'
wà kiane chè tö ká̱ mañat ta̱ blu' tö
be' kuli' tökök patkeraë, ta̱ be' nu
kichatkeraka̱ kal ulà a̱. Dù tö be'
nu katerawa̱.
20 Ká̱ de mañat ta̱ blu' tö idués-
wö tkö'wé̱ chkè wa di'yè wa tai̱ë

ikue̱blupa ulitane kaneblöke ie' a̱
e'pa a̱. E' shu̱a̱ ie' tö ivino muk-
wakpa kue̱blu ena ipan yuökwakpa
kue̱blu e'pa böl tsu̱kbitu̱ patké
s'wöto wé a̱ ikue̱blupa ulitane
wörki̱. 21 Vino mukwakpa kue̱blu
e' a̱ ikané méneitö. Ie' tö blu' a̱
itka̱' méne we̱s kuaë es. 22 Erë pan
yuökwakpa kue̱blu, e' patkémi
nu kichatkèka̱ we̱s José tö iyë' es.
23 Erë vino mukwakpa kue̱blu e' kè
e̱r a̱neia̱ José ska'.

Egipto blú kabsue̱ bötökicha e' wà paké José tö

41 1 Duas de bök, e' ukuöki̱
ta̱ Egipto blú kabsue̱ tö ie'
dur di' kiè Nilo e' kkömik. 2 Ie' isue̱
tö baka deyal di' a̱ kuktö. E' dör
baka bua'buaë jani'janila. E' iëte̱r
chkök kuachka shu̱a̱. 3 E' itöki̱ baka
skà deyal kuktö di' a̱. Erë e' dör
suluë sí sulula. E' míyal di' kkömik
baka malè̱ o̱'mik. 4 Eta̱ baka sí sulu-
la kuktö, e' tö baka bua'buaë kuktö
e' katélur.

Ee̱ ta̱ blu' ti̱'neka̱. 5 E' ukuöki̱
ta̱ bet ie' kapowa̱ne ta̱ ikabsuéne
tö ì talarke kuö̀ sù̱ kiè trigo e' klö̀
elka ë̀ a̱ ila'k deka̱ kul. Ila'k e' dör
bua'buaë iwö blubluë. 6 E' itöki̱ iskà
tskine e' klö̀ elka ë̀ a̱ ila'k deka̱ kul
ñies, erë sulula idir. Siwa̱' datse̱
diwö tskirke e' kke̱ e' tö isiwéwa̱
ña'we̱wa suluë mía̱ wö yabé ë̀. 7 Eta̱
ila'k kul siulewa̱ sulu e' tö ila'k
bua'bua katélur se̱raa̱.

Blu' ti̱'neka̱ ta̱ ie̱na ia̱ne tö ie'
kabsa̱uke moki̱. 8 Erë bule es bla'mi
ta̱ ie' kabsue̱ e' tö ie' e̱riawe̱ka̱. E'
kue̱ki̱ ie' tö Egipto íyi tötkökwakpa
ena íyi jche̱r tai̱ë ese wakpa, ko̱s
tsu̱k patké. Ie' kabsue̱ e' pakéitö
ie'pa a̱. Erë ie'pa ulitane kë̀ a̱ ie'
kabsue̱ e' wà a̱ne. 9 Eta̱ vino muk-
wakpa kue̱blu e' tö iché blu' a̱:

—A blu', e̱rpa ye' e̱na idaa̱ tö sulu
ye' e̱' wamblé. 10 Mik be' uluneka̱
tai̱ë be' pan yuökwakpa kue̱blu ki̱
ena ye' ki̱, eta̱ be' tö sa' wötökwa̱
patkë' be' kkö'nukwakpa kue̱blu
e' wé a̱. 11 Ká̱ et nañewe ta̱ pan
yuökwakpa kue̱blu kabsue̱. Ye' kab-
sue̱ ñies. Sa' kabsue̱ e' wà ta̱' ulawa
ulawa. 12 Ee̱ wëm dur eköl dula-
dula hebreowak, e' dör s'wöto wé
wökir e' kanè méso. Ie' a̱ sa' tö sa'
kabsue̱ e' paké ta̱ ie' tö iwà ché sa'
a̱. 13 ¡Iwamblëne yësyësë we̱s ie' tö
sa' a̱ iyë' es! Ye' dene ye' kané a̱ ta̱
iëköl nu kichatkéka̱ kal ulà a̱.

14 Eta̱ blu' tö José tsu̱k patké ta̱
iyéttsa̱rakitö bet s'wöto wé a̱. José
tsà̱ tée buaë, e̱' paié buaë, ta̱ ide
ie'pa wa̱ blu' wörki̱. 15 Blú tö iché
ia̱:

—Ye' kabsue̱ erë kè̈ yi e̱na iwà
a̱ne. Erë ie'pa tö iché ye' a̱ tö buaë
be' tö s'kabsuè̱ e' wà pakè.

16 Ie' tö iiu̱té:

—A këkëpa e' kè̈ yënuk ye' a̱. Erë
Skëköl tö e' chèmi be' a̱ be' ki̱moie.

17 Blu' tö iché ia̱:

—Ye' kabsue̱ tö ye' dur di' kiè
Nilo e' kkömik. 18 Ye' isue̱ tö baka
deyal di' a̱ kuktö. E' dör baka
bua'buaë jani'janila. E' iëte̱r chkök
kuachka shu̱a̱. 19 E' itöki̱ baka skà
deyal di' a̱ kuktö. Erë e' dör suluë
sí pola. ¡Kè̈ ye' wa̱ baka su̱ule sí
poë suluë ká̱ i' a̱ ekkë chökle! 20 Eta̱
baka sí sulula kuktö, e' tö baka
bua'buaë kuktö e' katélur. 21 Baka
sí suluë e' tö baka bua'buaë katélur

erë kë̀ iwër tö ikatélur. Itso'ia̱ sí
poë we̱s ke̱net es.
"Ee̱ ta̱ ye' ti̱'neka̱. 22 Eta̱ bet ye'
skà kapowa̱ne ta̱ ye' skà kabsué̱ne
tö ì talarke kuö̀ sù̱ e' klö̀ elka ë̀ a̱
ila'k deka̱ kul. Ila'k e' dör bua'buaë
iwö blubluë. 23 E' itöki̱ iskà tskine
e' klö̀ elka ë̀ a̱ ila'k deka̱ kul ñies.
Erë e' ala'k dör sulula. Siwa̱' datse̱
diwö tskirke e' kke̱ e' tö isiwé̱wa̱
ña'wé̱wa suluë mía̱ wö yabé ë̀.
24 Eta̱ ila'k kul siulewa̱ sulu e' tö
ila'k bua'bua katélur se̱raa̱. E' ko̱s
pakéyö s'tötkökwakpa a̱ erë ie'pa
shu̱a kë̀ yi a̱ iwà a̱ne yës."
25 Eta̱ José tö blu' iu̱té:
—A këkëpa, be' kabsué̱ bötökicha,
e' wà dör etkë̀. Ì we̱raë Skëköl tö
kukuie e' chök ie' tso' be' a̱ kab-
suè̱ a̱ ka̱m iwà tkö̀ e' yöki̱. 26 Baka
bua'buaë ena ala'k bua'buaë e' wà
dör etkë̀, e' dör duas kul. 27 Baka
sulula sí poë deka̱ ibua'buaë itöki̱
ena ala'k suluë siulewa̱ siwa̱' wa̱,
e' wà dör etkë̀. E' dör duas kul
skà. E' duéswö wa ketba a̱rdaë s'ki̱
dö̀ duas kul e'. 28 Ì we̱raë Skëköl
tö kukuie e' chök ie' tso' be' a̱ we̱s
ye' tö be' a̱ ichétke es. 29 Ke̱we dalì
wördaë tai̱ë Egipto ko̱s a̱ döka̱ duas
kul. 30 E' ukuöki̱ ta̱ duas skà datske-
ne kul e' dör ketba tai̱ë duéswö. Bli
e' tö Egipto ko̱s sulu'we̱rawa̱. E'
kue̱ki̱ duas kul buaë e' a̱ dalì wöne
tai̱ë e' kë̀ a̱rpaia̱ yi é̱na. 31 Bli a̱rdaë
tai̱ë darërë, e' kue̱ki̱ dalì wönebak
tai̱ë e' peli kë̀ wërpaia̱ yës. 32 A
këkëpa, be' kabsué̱ bötökicha, e'
wà kiane chè tö Skëköl tö iwe̱raë
moki̱ë. Bli döraë se' ki̱ bet.
33 A këkëpa, be' ka̱wöta̱ wëm
yulök eköl e̱rbikö̀ buaë wa̱ íyi
jche̱r tai̱ë ese. E' múka̱ ká̱ kue̱bluie.
34 Ikaneú̱ i' es: wëpa yulö́ a̱s ie'pa
mi' Egipto ko̱s a̱ daliwö kak blök
daliwö tso' tai̱ë duas kul e' dale-
wa. Mik daliwö tso' döka̱ saco ske̱l
eta̱ ikiö́ ia̱ saco et blënoie ketba
yöki̱. 35 Ie'pa a̱ ichö́ tö daliwö ñe'
ko̱s dapa'ú̱ bánet bánet ká̱ tso' ko̱s
Egipto e' a̱. E' kkö'nuk patkö́ be'
wák tö sulitane tioie. 36 Es daliwö
blërdaë a' wakpa ulitane a̱ a̱s ie'pa
kë̀ ttö̀ ketba tö mik ketba duéswö
de s'ki̱ eta̱.

José yöne Egipto wökirie

37 Ì ché José tö ie' a̱ e' mène buaë
ie' a̱ ena ikue̱blupa ko̱s e'pa a̱. 38 E'
kue̱ki̱ ie' tö iché ie'pa a̱:
—Wëm i' a̱ Skëköl Wiköl tso'. Kë̀
se' a̱ wëm skà ku̱rpa we̱s ie' es.
39 Eta̱ ie' tö iché José a̱:
—Skëköl tö íyi ulitane ikkë e'
kkaché be' a̱. E' kue̱ki̱ be' e̱rbikö̀
buaë, be' wa̱ íyi jche̱r tai̱ë sulitane
tsa̱ta̱. 40 Be' tkekeka̱yö ye' ká̱ ko̱s
e' wökirie. Sa' wakpa ko̱s tö be' ttö̀
dalöieraë. Ye' eköl ë̀ dör kibiie be'
tsa̱ta̱, ye' dör blu' e' kue̱ki̱. 41 I̱'ñe
ye' tö ichè tö be' dör Egipto wökir
kibi. 42 Eta̱ blu' tö iulatsio tso' iwa̱
ikka shtoie, e' yéttsa̱ iéwa̱ José
ulatska a̱. José paiérakitö datsi'
bua'bua ese wa. Ñies bulë dör oro
ese iéwa̱itö José kuli' a̱ et. 43 E'
ukuöki̱ ta̱ ie' tö José ké e̱' tkökka̱
shkök karreta shköke ie' karre-
ta itöki̱ e' ki̱. Ie' tö ie'pa we̱lepa
patkémi ke̱we ichök pë' a̱ a̱neule:
"¡A' e̱' skö́! ¡Ka̱wö mú se' wökir kibi
datse̱ a̱s e' tkö̀mi!" Es ie' tö José
yué Egipto wa'ñe e' wökirie.
44 Eta̱ blu' tö iché José a̱:

—Ye' dör Egipto blú erë kë yi
a̱ i o̱nuk ká̱ i' ki̱, be' kë wa̱ iké̱wö
mène e' ta̱.
45 Ie' tö José kiè méka̱ Safe-
nat-panéah egiptowak ttö wa. Ie'
tö tayë kiè Asenat e' mé José a̱
se̱nowa̱ie. E' dör wëm kiè Potifera
e' alà busi. Potifera dör egiptowak
sacerdote* eköl. Ie' kaneblöke ká̱
kiè On ee̱. Es José a̱te̱ Egipto wa'ñe
e' wökirie. 46 Mik ie'pa wa̱ José
dë'bitu̱ blu' ska', e' ké̱wö ska' ta̱ ie'
ki̱ duas tso' dabom mañayök (30).
José e̱' chéa̱t blu' a̱ ta̱ imítke
ikaneu̱k Egipto ko̱s a̱. 47 Duas
kul tsá̱ shu̱a̱ dali wöne ta̱ië shu̱te̱.
48 Daliwö e' ko̱s kak dapa'wé̱ José
tö ta̱ ibléitö ká̱ wa'ñe. Wé̱ dali
e' wöne ese wakpa ká̱ a̱ ibléa̱t u
tso' daliwö blóie ese a̱. Es ibléi-
tö ká̱ ulitane tso' Egipto e' a̱. 49 Ie'
tö daliwö dapa'wé̱ ta̱ië we̱s dayë
tsé̱wö kë ishta̱r es. E' kue̱ki̱ ie' kë
wa̱ ishta̱neia̱.
50 Ketba ké̱wö ka̱m döwa̱ e' yöki̱
José alaköl kiè Asenat, e' alà ku̱ne
böl wëpa. 51 Mik ilà tsá̱ ku̱ne, eta̱
José tö iché: "Skëköl tö ye' bak
e̱rianuk ena ye' yamipa e' ko̱s
chöwé̱wa ye' é̱na." E' kue̱ki̱ ikiè
méka̱itö Manasés.* 52 Mik ilà skà
ku̱ne, eta̱ ie' iché: "Skëköl tö ye'
a̱ alà mé ká̱ wé̱ ki̱ ye' bak weinuk
ta̱ië ee̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö
Efraín.*
53 Duas kul dali wöne ta̱ië Egipto
e' tka. 54 E' ukuöki̱ ta̱ duas kul skà
debitu̱ e' dör ketba poë duéswö we̱s
José tö iyë' es. Ketba de ká̱ wa'ñe
erë Egipto ko̱s a̱ chkewö tso'. 55 Mik
Egipto wakpa teketke ketba tö, eta̱
ie'pa mía̱ iblú a̱ chkewö kiök. Ie' tö
iché ia̱rak: "A' yú José ska' ta̱ i ko̱s
chéitö a' a̱ e' wà iu̱tö́."
56 Mik ketba de ká̱ wa'ñe, eta̱
José tö dali tso' blëule iwé a̱ e' ko̱s
kköppée chkewö watuo̱ Egipto
wakpa a̱. Ketba kí̱ datse̱ ta̱ië shu̱te̱.
57 Ká̱ ulitane wakpa a̱ kë i ku̱'ia̱
katanoie, e' kue̱ki̱ ie'pa de Egipto
chkewö ta̱uk José ska'.

José ëlpa mía̱ Egipto

42 1 Mik Jacob wa̱ ijche̱newa̱
tö chkewö tso' Egipto
watuė, eta̱ ila'r a̱ ichéitö: "¿Iók
a' iëte̱r ñi sa̱uk ë? 2 Ye' a̱ iyëne tö
chkewö tso' Egipto. A' yú ee̱ chke-
wö ta̱uk a̱s kë se' duólur ketba wa̱."
3 Eta̱ José ëlpa döka̱ dabop, e'pa
míyal Egipto chkewö ta̱uk. 4 Erë
Jacob kë wa̱ ilà Benjamín, e' dör
José ël táie imi wa, e' patkënemi
iëlpa ta̱ ie' ibikeitsé dö' i tkö ita̱
ñala̱ ki̱. 5 Ketba tso' ta̱ië Canaán
e' kue̱ki̱ ta̱ië Canaánwakpa míyal
chkewö ta̱uk Egipto. Esepa shu̱a̱
Jacob ala'r mirwa̱rak chkewö ta̱uk
ñies.
6 José dör Egipto ká̱ kue̱blu. Ie'
tö chkewö watue̱ke sulitane datse̱
ita̱uk e'pa a̱. Mik iëlpa demi iwörki̱,
eta̱ ie'pa wöéwa dö iski̱ ie' dalöiök.
7 Ie' tö ie'pa sué̱wa̱ bet tö ie'pa dör

---

*41.45 *sacerdote:* Sacerdote i' kë dör we̱s i'ñe itso' es. E' skéie ie'pa dör egiptowakpa siwa̱' e' wà kaneu̱kwakpa.

*41.51 *Manasés:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ichöwé̱wa ye' é̱na.*

*41.52 *Efraín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *alà kéka̱ ö dali wör.*

iëlpa. Erë ie' e̱' éwa iyöki̱ we̱s kë̀ ie'
wa̱ isu̱ule es. Kë̀ ie' e̱' kkayënewa̱
ie'pa a̱ tö ie' dör ie'pa ël. Eta̱ ie' tö
iëlpa chaké kësik wa:
—¿Wé̱ a' se̱kkëpa bite̱?
Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' bite̱ Canaán chkewö ta̱u̱k
be' ska'.
8 Ie' tö ie'pa sué̱wa̱, erë ie'pa kë̀
wa̱ ie' su̱newa̱. 9 Ie' tö iëlpa kébisu̱'
e' a̱newa̱ ie' é̱na. Ie' tö iché ie'pa a̱:
—A' dör sa' bolökpa datse̱ sa'
sa̱u̱k tö we̱s a' döwa̱mi ñippök sa' ta̱
e̱' aloka̱ sa' ki̱.
10 Ie'pa iiu̱té:
—A këkëpa, e' kë̀ dör es. Sa' kë̀ dör
a' bolökpa. Sa' debitu̱ chkewö è ta̱u̱k.
11 Sa' ko̱s i' e' yë́ dör eköl è. Sa' se̱rke
buaë yësyësë. Kë̀ sa' dör yi bolökpa.
12 Ie' tö ichéne ie'pa a̱:
—Au. A' se̱kkë tso' ka̱chök. A'
datse̱ sa' ká sa̱u̱k tö we̱s a' döwa̱mi
ñippök sa' ta̱ e̱' aloka̱ sa' ki̱.
13 Erë ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' tso' be' wörki̱ we̱s be' kanè
mésopa es. Sa' döka̱ dabom eyök ki̱
böl (12). Sa' yë́ dör eköl è. Sa' se̱rke
Canaán. Sa' ël tsirla ë́k e' a̱te̱ sa' yë́
ta̱. Iëköl blënewa̱tke.
14 Erë ie' tö iskà chénerakia̱:
—Ye' ichétke tö a' dör sa' bolökpa.
15 Egipto blú ttö̀ wa yö ichè a' a̱ tö
a' kë̀ wa̱ a' ël tsirla e' dë' íe̱, e' ta̱ a'
kë̀ mi'pa ká i' ki̱. Es ye' isuè̱mi tö
a' ttö̀ moki̱. 16 A' eköl yú a' tsirla
tsu̱kbitu̱. A' male̱pa a̱te̱ wötëule. Es
ye' wa̱ ijche̱rmi tö a' ttöke e' dör
moki̱. E' kë̀ yëne, e' ta̱ a' dör sa'
bolökpa. E' chéyö Egipto blú ttö̀ wa.
17 Ie' tö ie'pa wötéwa̱ se̱kka̱ döka̱
ká̱ mañat. 18 Ká̱ de mañat eta̱ ie' tö
iché ia̱rak:
—Ye' tö Skëköl dalötse̱ta̱'ka̱. Ì
cheke ye' tö a' a̱ e' ú̱, e' ta̱ ye' kë̀
tö a' ttökwa̱ patkepa. 19 Yëne tö
a' dör wëpa ttö̀ moki̱ ese, e' ta̱ a'
eköl múa̱t wötëule. A' male̱pa yúne,
chkewö tsú̱mi a' yamipa tteke
ketba tö e'pa a̱. 20 E' ukuöki̱ ta̱ a' ël
tsirla e' tsú̱bitu̱ ye' a̱ suè̱. Es ye' tö
isuè̱mi tö a' ttöke e' dör moki̱. E' kë̀
dör es, eta̱ a' duöralur.
Eta̱ ie'pa tö iché: "E' dör buaë sa'
a̱." 21 Eta̱ ichérakitö ñì a̱:
—Mokië̱ se' e̱' wamblë' suluë se'
ël José ta̱. Mik ie' kköyë' tai̱ë se' a̱
tö ì sulu kë̀ wamblar ie' ki̱ erë́ se'
isu̱' tö tai̱ë ie' e̱riane, erë kë̀ e' ska'
se' tkine. E' nuí̱ ki̱ se' weirke i̱'ñe.
22 Eta̱ Rubén tö iiu̱té:
—Ye' tö iyë' a' a̱: "Kë̀ ì wamblar
José ki̱." Erë a' kë̀ wa̱ ye' ttö̀ iu̱tëne.
E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ se' ka̱wöta̱ idu'wa̱ e'
nuí̱ pata̱u̱k.
23 José ttöke iëlpa ta̱ egiptowak
ttö̀ wa e' pakekene o̱'ka tö ie'pa a̱
iwakpa ttö̀ wa. E' kue̱ki̱ ie'pa kë̀ wa̱
ijche̱r tö ie'pa ttöke e' a̱ne ie' é̱na.
24 Mik ie' tö ie'pa ttöke e' ttsé, eta̱
ie' e̱' skéttsa̱ mía̱ bánet iu̱k. Mik ie'
e̱r deka̱ne ttoie, eta̱ ie' dene ie'pa
ska'. Ie' tö Simeón yöktsa̱ patké
ta̱ ipayuéwa̱rakitö iëlpa wörki̱.
25 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö ikanè mésopa
patké iëlpa sku' wà iök chkewö wa.
Ñies ichéitö ia̱rak: "Ie'pa chkewö
e' ské ió̱wa̱ iwakpa bil ekkë sku'
a̱. Ñies chkè bakö́mirakia̱ ñè ñala̱
ki̱." Eta̱ ie'pa tö iwé we̱s ie' tö iché
ia̱rak es. 26 E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa tö
ichkewö méka̱ iburro ki̱ ta̱ imíyal.
27 Mik ie'pa demi ñala̱ ki̱ wé̱
ie'pa kapökerö ee̱ eta̱ ie'pa eköl
tö isku' a̱ burro chkö̀ tso' e' kkö̀

wöttsée iburro tioie ta isué tö inu-
köl àr sku' shua. 28Ie' tö iché iëlpa
a:
—¡Isaú! Ye' inuköl mébitune ie'pa
tö e' àr sku' a.
Ie'pa ulitane suane taië eriane
taië. Ichérakitö ñì a:
—¿Ì wamblök Skëköl tso' se' ta?
29Mik ie'pa demine Canaán, eta
ì tka ie'pa ta Egipto e' kos pakéra-
kitö iyḗ a. Ie'pa tö iché ia:
30—Ká e' wökir e' tté sa' ta kësik
wa. Ie' tö iché tö sa' dör ie'pa
bolökpa. 31Sa' tö iché ia: "Sa' serke
buaë. Kè̈ sa' dör yi bolökpa. 32Sa'
döka dabom eyök ki böl. Sa' yḗ dör
eköl è̈. Sa' ël eköl blënewatke, iëköl
ate sa' yḗ ta Canaán." 33Eta ie' tö
sa' iuté: "A' ttò̈ moki, e' ta a' ël
eköl e' múat íe ye' ska' eta chke-
wö tsúmi a' yamipa a. 34Erë a' ël
tsirla ḗk e' tsúbitu ña suè̱. Es ye' wa
ijchermi tö a' ttò̈ moki. A' tö iwé es,
e' ta ye' tö a' ël èmimine. Ñies a'
íyi tuèmi bua' sa' ká i' ki."
35Mik José ëlpa tso' isku'
wakkauk, eta ie'pa isué sku' a
inuköl deyal parratulewa. Mik e'
sué, eta ie'pa tkirulune iyḗ ñies.
36Jacob tö iché iarak:
—A' tso' ye' mukat alà kè̈ ta'. José
blënewa se' yöki. Simeón ñies, kè̈ ku'
se' ta. I' ta Benjamín kiane tsèmi a'
ki darë wa. Kekraë ye' weirke.
37Rubén tö iché iyḗ a:
—Bejamín múmi ye' a. Ye' tö
ikkö'neraë buaë. Ye' wa idörane be'
a. Ye' kè̈ wa idë'ne, e' ta ye' alà böl
e' ttṓlur.
38Ie' tö iiuté:
—Ye' alà kè̈ mìne a' ta. Iël José
du'wa ta ie' è̈ dawaia. Dö'~ì sulu
tkò̈ ie' ta ñala ki, e' ta këkëla i'
duömiwa ilà dalërmik ta a' iane
iwiie.

Benjamín ëlpa wa imítser Egipto

43 1Ketba tkëneia darë-
rë Canaán. 2Chkewö
dë'biturak iwa Egipto, e' enewa. Eta
Jacob tö iché ila'r a:
—A' yúne chkewö skà tauk se' a.
3Erë Judá tö iiuté:
—Wëm tso' ee e' tö iyë' sa' a
yësyësë: "A' kè̈ wa a' ël tsirla dë' íe,
e' ta a' kè̈ tö ye' suepa." 4Be' tö sa'
ël tsirla émi sa' ta, e' ta sa' mi'mi
chkewö tauk be' a. 5Erë be' kè̈ tö
ièmi sa' ta, e' ta kè̈ sa' mìne. Wëm
e' tö sa' a iché: "A' kè̈ wa a' ël tsirla
dë' íe, e' ta kè̈ a' tö ye' suepa."
6Jacob tö iiuté:
—¿Iṓk a' tö ì sulu wambleke taië
ye' ki? ¿Iṓk a' tö iché wëm e' a tö a'
ël skà tso'ia eköl?
7Ie'pa tö iiuté:
—Wëm e' tö sa' chakéwaie darë
wa: "¿A' yḗ tso'ia ttsë'ka? ¿A' ël
skà tso'?" Kè̈ wes sa' a ionukia. Sa'
kawöta iiutök yësyësë. Sa' kè̈ wa
ijcher tö wëm e' tö sa' a ichémi: "A'
ël tsúbitu ye' a suè̱."
8Judá tö iché ie' a:
—Se' senakia, e' ta be' alà ṓmi ye'
ta. Ye' tö ikkö'neraë. Es be' ena sa'
ena se' ala'r kos kè̈ duöpalur ketba
wa. 9Ye' e' chò̈ ie' skéie. Ì de wes
ie' ta, e' nuí tueraëyö. Ye' kè̈ wa ie'
dë'ne be' ska', e' ta ye' iane iwiie
kekraë. 10Kè̈ sö kawö chöuk taië.
Warma i' ta sa' daretke bötökicha.
11Iyḗ tö iiuté:
—E'ma kè̈ wes ionuk. A' tö iú i'
es: A' sku' a íyi bua'bua tso' se' ká

a, ese kak tsúmi wëm e' a. Bálsa-
mo elkela ena bul alí elkela ena
kiö̀ masmas ena mirra ena kalwö
wödalo katanoie ese kos kak tsúmi
ia elkela. 12 Ñies inuköl tsúmi ia
jaishet döka bötökicha. Wé a' wa
idë'ne e' tsúmine múne ia a' wák
ulawa dö' ie' wöa ká chë'wa. 13 A'
yúne wëm e' ska'. Alà tsúmi. 14 Skë-
köl Diché Ta' Íyi Ulitane Tsata e' a
ikiéyö as wëm ñe' tö a' saù er siarë
wa ta imú tö be' ël ena Benjamín
ö̈bitune. Ye' ate alà kë̀ ta', erë ¿wes
ye' e' ùmiia?
15 Eta Jacob ala'r tö íyi kak ié,
ñies inuköl ié jaishet döka bötöki-
cha. Ñies Benjamín mírak iwa ta
imíyal. Mik idemirak José ska' 16 eta
ie' isué tö Benjamín debitu ie'pa
wa. Ie' tö iché iu kueblu a:
—Wëpa wíkkë tsúmi ye' u a. Be'
yú baka ttökwa elka e' kaneú se' a.
Ie'pa chköke i'ñe ye' ta dibata a.
17 Eta iu kueblu tö iwakanewé
wes ichéitö ia es. Imítserak iwa e'
ta José u a. 18 Erë taië ie'pa tkine-
wa imítserak iwa José u a e' kueki.
Ie'pa ttöramirak ñita: Ie'pa tso'
se' kitö'uk. Ie'pa tö inuköl ië'mi
se' sku' a e' nuí tkëne se' mik. E'
nuí kueki ie'pa tö se' klö'werawa
kaneblök ie'pa a kanè mésopaie
kë̀ patuè ta' ese. Ñies se' iyiwak
klö'werawarakitö nuí ki.
19 Mik ie'pa demi u wékkö a, eta
ie'pa de tsinet u kueblu wörki 20 ta
ichérakitö ia:
—A këkëpa, suköt sa' dë' íe chke-
wö tauk. 21 Erë sa' dë'mi wé sa'
kapökerö ee ta sa' sku' kos kkö̀
wöttsée ta e' a kos sa' tö chkewö
to' e' inuköl kuéne sa' tö seraa. E'
debitune sa' wa mène. 22 Ñies sa'
wa inuköl skà de chkewö kí tuoie.
Erë kë̀ sa' wa ijcher yi tö sa' inuköl
ië'kane sa' sku' a.
23 U kueblu tö iiuté:
—Kë̀ a' tkinuk. Kë̀ a' suanuk. Ye'
tö a' chkewö pato' e' inuköl klöo'.
A' Këköl dör a' yë̈ Këköl ñies, e' tö
inuköl e' ië'wa a' sku' a.
E' ukuöki ta ie' tö Simeón yéttsa
tsémi wé iëlpa tso' ee. 24 E' ukuö-
ki ta imítserak iwa seraa José u
a. Eta di' méitö iarak klö̀ skuoie.
Ñies iburro tiérakitö. 25 Ie'pa wa
ijchenewa tö ee ie'pa chköke José ta
dibata a. E' kueki ie'pa wa íyi kak
de ie' a e' dapa'wérakitö mè ie' a.
26 Mik ie' dewa weshke, eta
ie'pa wa íyi kak de e' mé ia. Ie'pa
wöéwaie dö̀ iski idalöiök. 27 Ie' tö
ie'pa shke'wé ta ichakéitö:
—A' yë̈ de këkëpalatke yë'
a' tö ye' a suköt ¿is e' tso'?
¿Idobyërkeia?
28 Ie'pa skà wöéwane dö̀ iski ta
ichéitö:
—A këkëpa, tö̈, sa' yë̈ tso' buaë.
Ie' dobyërkeia.
29 Eta José ká sué ipamik shkit, ta
Benjamín dör iël ekka imì wa ena
iyë̈ wa e' suéitö. Eta ichéitö ie'pa a:
—A' ël tsirla yë' a' tö ¿e' dör wí?
Ie' tö iché Benjamín a:
—A alà, Skëköl er buaë chö̀ be'
a. 30 Ie' tö iël suéwa e' tö ie' ttsë'wé
buaë ta ie' iakka. Bet ta ie' e' ské-
ttsa mía wé ikapöke ee iuk. 31 Mik
ie' ié one ta ier pablëne ta iwö
skuée ta imíane iëlpa skà ta ichéi-
tö: "Chkö̀ watiö̈ bet."
32 José tiérakitö bánet. Iëlpa
tiérakitö bánet. Egiptowak chköke

José u a̱ e'pa tiérakitö bánet ñies.
Hebreowak dör ñá egiptowak a̱ e'
kue̱ki̱ ie'pa kë̀ a̱ ka̱wö ta̱' chkök
ie'pa ta̱ ñita̱. 33José tö ie'pa tulök-
wa̱ patké chkök ñì o̱'mik we̱s duas
tso' iki̱ es dö̀ ibataë. Ie'pa tö ibi-
keitsé: "¿We̱s ie'pa wa̱ se' duéswö
jche̱r?" E' kue̱ki̱ ie'pa tkinewa̱ tai̱ë
ta̱ iñi sué̱ka̱. 34Ie'pa dëne chkè tso'
José mesa ki̱ e' wa. Es iméitö uli-
tane a̱. Erë Benjamín a̱ chkè méitö
kibiie döka̱ ske̱tökicha iëlpa dëne e'
tsa̱ta̱. Ie'pa chké tai̱ë blo'yé José ta̱
ttsë'ne buaë.

José tka̱' tso' iwa̱ wayè

44 1E' ukuöki̱ ta̱ iu kue̱blu
kiére José tö ta̱ ichéitö ia̱:
—Ie'pa sku' ko̱s wà iö́ka̱ chië
chkewö wa. Ñies ie'pa inuköl
iö́ka̱ne isku' ko̱s kkö̀ ki̱. 2Ñies ye'
tka̱' yöule inukölchka wa tso' ye'
wa̱ wayè e' iö́ka̱ ie'pa ël tsirla e'
sku' kkö̀ ki̱, inuköl chkewö patuo̱ e'
ta̱ ñita̱.
Eta̱ u kue̱blu tö iwakanewé̱ we̱s
José tö iché ia̱ es. 3Bule es bla'mi
diwö tskine ta̱ José tö iëlpa a̱ ka̱wö
mé shkökne iu a̱ iburroë. 4Ka̱m
ie'pa dö̀mi ka̱mië, eta̱ ie' tö iché iu
kue̱blu a̱:
—Be' yú ie'pa itöki̱. Mik be' ikué̱,
eta̱ ichö́ ia̱: 'Ye' e̱' wé̱ buaë a' ta̱,
¿iö́k a' e̱' wamblé sulu ye' ki̱? ¿Iö́k a'
tö ye' wökir tka̱' yöule inukölchka
wa, 5e' dör wayè ena íyi tötkoie, e'
bléwa̱bitu̱ a' tö? A' e̱' wamblé suluë.'
6Mik ie' ikué̱rak, eta̱ ichéitö we̱s
iwökir tö iché ia̱ es. 7Eta̱ ie'pa tö
iiu̱té:
—¿Iö́k be' tö ttè e' ché sa' a̱ es?
Kë̀ ekkë chö́k sa' e̱' wamblö̀pa.
8Sa' bite̱ Canaán tkörö íe̱ inuköl
mìne sa' sku' a̱ e' mukne. ¿We̱s be'
ibikeitsèmi tö sa' tö inukölchka ö
orochka e' blèwa̱mi be' wökir u a̱?
9Sa' sku' shu̱yulö́. Yi ìcha a̱ ìkué̱bö,
a̱s e' wák duö̀wa̱. Sa' male̱pa a̱te̱ be'
kanè mésopaie.
10Ie' tö iché ie'pa a̱:
—Iwà tköraë we̱s a' tö iché
es. Erë wé̱ ë́k sku' a̱ iku̱newa̱ e' ë̀
döraë ye' kanè mésoie. A' male̱pa kë̀
iane iwiie. A' mi'mine buaë.
11E' bet ie'pa ulitane tö isku' éwa
iski̱ ta̱ ikkö̀ wöttsélor. 12U kue̱blu tö
sku' shu̱yulérak ikibi ë́k ke̱we dö̀ itsir-
la Benjamín ska'. Eta̱ Benjamín sku'
kkö̀ a̱ tka̱' àr. 13Ie'pa datsi' jchélor
e̱riane tai̱ë kue̱ki̱. Ie'pa dalì payuéne
burro ki̱ ta̱ ibite̱yalne José ska'. 14Mik
Judá ena iëlpa demine José ska', eta̱
José duria̱. Ie'pa wöéwa iski̱ iwörki̱.
15E' dalewa ie' tö iché ia̱rak:
—¿Iö́k a' e̱' wamblö̀ es? ¿A' kë̀
wa̱ ijche̱r tö wëm dör we̱s ye' es, e'
s'tötkè buaë?
16Judá tö iiu̱té:
—¿I̱ma sa' tö be' iu̱tèmi? ¿Ì wa sa'
tö be' a̱ ikkachèmi tö sa' kë̀ wa̱ ì sulu
wamblëne? Ì wambleule sulu sa' wa̱
e' sué̱ Skëköl tö. I' sa' iëte̱r be' wörki̱.
Sa' klö'ú̱ be' kanè mésoie. Yi sku' a̱ be'
tka̱' ku̱ne e' klö'ú̱ ñies.
17Erë ie' tö iiu̱té:
—Kë̀ ye' a̱ e' wamblënuk es. Yi
sku' a̱ ye' tka̱' ku̱ne, e' ë̀ a̱te̱ ye' kanè
mésoie. A' male̱pa mi'mine buaë a' yë́
ska'. Kë̀ yi tö a' tsiriwe̱pa.

Judá kköché sia̱rla Benjamín dalërmik

18Eta̱ Judá debitu̱ José wörki̱
tsi̱net, eta̱ ichéitö ia̱:

—A këkëpa, be' we'ikèyö, mishka
ttök se' böl ȅ. Be' dalȍ dör we̱s
Egipto blú dalȍ es e' kue̱ki̱ kȅ be'
ulunuk ye' ki̱. 19Be' tö sa' a̱ ichaki'
tö sa' yế ta̱', sa' ël skà ta̱'. 20Sa' tö
be' iu̱të' tő, sa' yế ta̱' këkëpalatke,
ñies sa' ël ta̱' eköl ià̱ duladula. E'
ku̱ne mik sa' yế kënewa̱tke eta̱. Sa'
be' a̱ iyë' tö sa' yế ki̱ tai̱ë ilà tsirla
ḗk kiar. Alà e' ȅ a̱té̱a̱t imì a̱. Ie' ël
blënewa̱. 21Be' tö sa' a̱ iyë' tö alà
e' tsú̱bitu̱ suȅ̱yö. 22Sa' tö be' a̱ iyë'
tö kȅ ie' dȍpa. Kȅ ie' a̱ iyế menuka̱t
ekörla. Mik ie' tö iyế mé̱a̱t eköl, eta̱
iyế duöwa̱mi ie' dalërmik. 23Erë be'
sa' a̱ iyë' tö sa' kȅ wa̱ ie' dë', e' ta̱
be' kȅ sa' kiepawa̱.
24"Mik sa' dë'mine sa' yế wörki̱,
eta̱ ì ko̱s yë' be' tö sa' a̱, e' paké sa'
tö ie' a̱. 25Ie' tö sa' a̱ iché: 'A' yúne
chkewö ta̱u̱k.' 26Erë sa' tö iiu̱té:
'Sa' ka̱wöta̱ sa' ël tsirla tsu̱kmi. Sa'
kȅ wa̱ ie' mìne, e' ta̱ wëm e' kȅ tö
sa' kiepawa̱.' 27Ie' tö sa' iu̱té: 'A' wa̱
ijche̱r buaë tö ye' alaköl e' tö ye' a̱
alà mé böl ȅ. 28Ia̱ia̱ë eköl minea̱ ye'
yöki̱, kȅ ye' wa̱ isu̱neia̱. Ye' iklö'wḛ́
tö ie' kötwa̱ iyiwak sulusi tö. 29A'
wa̱ ye' alà bata i' mítse̱r ta̱ ì sulu
tka ie' ta̱ ñala̱ wa, e' ta̱ wö'kela i'
duörawa̱ e̱riar ȅ wa̱. Itka es, e' ta̱ a'
iane iwiie.'
30-31"Sa' yế é̱na ilà dalër tai̱ë. E'
kue̱ki̱ sa' demine ie' ska', erë ie' isuḛ́
tö ilà tsirla kȅ dë'ne sa' wa̱, e' ta̱
ie' duörawa̱ e̱riar ȅ wa̱. E' wiie sa'
iardaë. 32Ye' tö ye' yế a̱ iyë': 'Ye' e̱'
chȍ be' alà tsirla kkö'nuk. Ye' kȅ wa̱
idë'ne, e' ta̱ ye' iane iwiie ke̱kraë.'
33E' kue̱ki̱ ye' kköchȍ be' a̱ tö ye'
tsú̱a̱t be' kanè mésoie, alà tsirla
skéie. Ie' ő̱mi a̱s imi' iëlpa ta̱. 34Alà
tsirla kȅ minene ye' ta̱, e' ta̱ ¿we̱s
ye' mi'mine ye' yế ska'? Ye' kȅ ki̱
ye' yế kiane suȅ̱ weinuk sia̱rë."

José e̱' chéka̱ iëlpa a̱

45 1José kȅ a̱ iwöklöneia̱
ikanè mésopa ulitane tso'
kaneblök e̱e̱ e'pa wörki̱. E' kue̱ki̱
ie' tö iché ie'pa a̱ a̱neule: "A' ko̱s
yúshka bánet. Sa' múa̱t sa' wakpa
ȅ." Es mik José e̱' chéka̱ iëlpa a̱, eta̱
ikanè mésopa kȅ ku̱' yës ie' ta̱.
2Eta̱ ie' ié̱ka̱ tai̱ë, e' ttsé Egipto
wakpa tö. Egipto blú a̱ itté demi tö
José tso' iu̱k. 3José tö iché iëlpa a̱:
—Ye' dör José. ¿Se' yế tso'ia̱
ttsë'ka?
Ie'pa tkirulune tai̱ë suane José
yöki̱, e' kue̱ki̱ kȅ ie'pa a̱ ie' iu̱tëneia̱.
4José tö iché ie'pa a̱:
—A' shkṓwa̱ tsi̱net ye' o̱'mik.
Mik ie'pa e̱' skéwa̱ tsi̱net, eta̱ ie'
tö iché ie'pa a̱:
—Ye' dör a' ël José wato̱'ttsa̱ a'
tö tsȅ̱mi Egipto e'. 5Skëköl tö ye'
patkë'bitu̱ íe̱ a' yöki̱ ke̱we s'tsa̱tkoie
ketba ulà a̱. E' kue̱ki̱ kȅ a' e̱rianuk,
kȅ a' tkinuk ye' wato̱'ttsa̱ a' tö
e' kue̱ki̱. 6Ketba de e' ki̱ duas de
bök. Eta̱ duas ske̱l kianeia̱. E' shu̱a̱
íyi ko̱s kuatkèmisö erë kȅ itskirpa
yës. 7Erë Skëköl tö ye' patkë'bitu̱
ká̱ i' ki̱ a' yöki̱ ke̱we a̱s a' aleripa
kȅ e̱rwa a̱s Skëköl tö a' tsa̱tkȍ ie'
diché tai̱ë e' wa. 8Es Skëköl wák
tö ye' patkë'bitu̱ íe̱, e' kȅ dör a' ye'
wato̱'ttsa̱ e' kue̱ki̱. Skëköl tö ye'
méka̱ Egipto blú pattökwakie. Ye'
dör ie' u kue̱blu ena Egipto wa'ñe
wökir. 9A' yúne bet ye' yế ska' ta̱
ichṍ ia̱: 'Be' alà José ttè i' patkébi-
tu̱ be' a̱: Skëköl tö ye' méka̱ Egipto

ká̱ ko̱s, e' wökirie. Be' shkö̃ ye'
sa̱uk bet. Kẽ bö ipanuk ta̱ië. 10 Be'
se̱rdaë ká̱ kiè Gosen ee̱ be' yamipa
ko̱s ta̱, ñies be' iyiwak ko̱s ena ì
ko̱s tso' be' wa̱ ekkë ta̱. 11 Ketba
duéswö kianeia̱ ske̱l. E' kue̱ki̱ ye' tö
chkewö meraë a' ulitane a̱ a̱s a' wa̱
chkewö tso' wë'.' 12 Ye' ël Benjamín
ena a' ulitane tö ichèmi ye' yë̃ a̱ tö
moki̱ ye' wák tté a' ta̱. 13 Ipakö̃ ye'
yë̃ a̱ tö ye' dör Egipto wökir. Ñies
ì ko̱s sué̱ a' tö íe̱, e' pakö̃ ia̱. ¡Ye' yë̃
tsú̱bitu̱ bet íe̱!
14 Eta̱ José tö iël Benjamín
paklö'wé̱wa̱ ta̱ ii̱é̱ka̱. Es Benjamín
tö José paklö'wé̱wa̱ ta̱ ii̱é̱ ñies.
15 Eta̱ José tö iëlpa ko̱s wöalattsé,
ñì paklö'wé̱wa̱rak ta̱ ii̱é̱rak. Eta̱
e̱rpa iëlpa e̱r deka̱ ttök ie' ta̱.
16 Eta̱ Egipto blú u a̱ ttè demi
tö José ëlpa debitu̱ ie' ska', e' tö
Egipto blú ena ikue̱blupa ko̱s e'pa
ttsë'wé̱ buaë. 17 Eta̱ Egipto blú iché
José a̱:
—Ichö̃ be' ëlpa a̱: 'A' chkewö
payuö̃ iyiwak ki̱ ta̱ a' yúne Canaán.
18 Eta̱ a' yë̃ ena a' yamipa ko̱s
e' tsú̱bitu̱ ye' a̱. Ká̱ tso' Egipto e'
bua'ie mekeyö a' a̱. Ñies chkewö
tso' Egipto e' bua'ie mekeyö a' a̱.'
19 Ñies ichö̃ ie'pa a̱: 'karreta tsú̱mi
ta̱ië a' alakölpa ena a' ala'r ena
a' yë̃ e'pa ko̱s tso̱bitu̱. 20 Egipto íyi
tso' bua'bua e' kakmeraëyö a' a̱. E'
kue̱ki̱ kẽ a' tkinuk ì tso' a' wa̱ e' ki̱.'
21 Eta̱ Jacob ala'r tö iwé̱ i' es.
José tö karreta mé ie'pa a̱ we̱s
Egipto blú tö iché es. Ñies chkò
méitö ie'pa a̱ ñè ñala̱ ki̱. 22 Ñies
datsi' pa̱'a̱li̱ mé ia̱rak e̱' mane'wo̱ie.
Erë Benjamín a̱ datsi' kak-
méitö ske̱tökicha iënoie. Ñies
inuköl wömule̱ méitö ia̱ döka̱ cien
mañalyök (300). 23 Íyi bua'bua
tso' Egipto e' kak patkémi iyë̃ a̱
payöule burro ki̱ döka̱ dabop. Ñies
trigowö ena pan ena chkewö skà
e' payuéitö burro dabop skà ki̱ iyë̃ a̱
ñè ñala̱ ki̱. 24 Mik José ëlpa mitke,
eta̱ José tö iché ie'pa a̱:
—Kẽ a' mía̱ ñippök ñala̱ ki̱.
25 Ie'pa e̱' yéttsa̱ Egipto a̱ demi
Canaán iyë̃ ska'. 26 Eta̱ ie'pa tö iché
iyë̃ a̱: "Be' alà José tso'ia̱ ttsë'ka. Ie'
tso' Egipto ká̱ ko̱s e' wökirie." Ttè e'
tö Jacob wökrawé̱wa̱ ta̱ië. Kẽ ute̱ia̱.
Ie' kẽ wa̱ ttè e' klöo̱ne. 27 Erë mik
ie'pa tö ì ko̱s yë' José tö ie'pa a̱ e'
paké iyë̃ a̱, ñies mik Jacob tö karre-
ta patké José tö ie'pa tso̱mi e' sué̱,
eta̱ ie' e̱r deka̱ne ttsë'ne buaë. 28 Eta̱
ie' iché: "E' ẽ kata ye' a̱, ye' alà
José tso'ia̱ ttsë'ka. Ye' mi'ke isa̱uk
ka̱m ye' blërwa̱, e' dalewa."

Jacob mía̱ Egipto

46 1 Eta̱ Jacob e̱' yéttsa̱ iu
a̱. Ì ko̱s tso' iwa̱ e' mítse̱r
se̱raa̱. Mik idemirak ká̱ kiè Beer-
seba ee̱, eta̱ iyiwak ña'wé̱itö iyë̃
Isaac, e' Këköl dalöioie. 2 E' nañewe
Skëköl tté ie' ta̱ kabsue̱ie ta̱ ikiéitö
ikiè wa:
—A Jacob.
Jacob tö iiu̱té:
—¿Ì?
3 Eta̱ Skëköl iché ia̱:
—Ye' dör be' Këköl. Ye' dör be'
yë̃ Këköl. Kẽ be' suanuk shkök-
mi Egipto. Ee̱ ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë ta̱ië. 4 Ye' mi'ke be' ta̱
Egipto. Ñies ye' wák tö be' aleri-
pa yerattsa̱ne ká̱ e' a̱. Ñies mik be'
duökewa̱tke eta̱ José tso' be' o̱'mik.

[5]E' ukuöki̱ ta̱ Jacob e̱' yéttsa̱
Beerseba a̱. Eta̱ ie' ala'r tö ie' iéka̱
karreta patkë' Egipto blú tö ie'pa
tso̱mi e' a̱. Ñies ie'pa ala'r ena ie'pa
alakölpa e'pa iéka̱rakitö karreta
a̱. [6]Eta̱ Jacob mía̱ Egipto iyamipaë
se̱. Ie' baka ko̱s ena ie' obeja ko̱s
e' mítse̱r ie' wa̱. Ñies ì ko̱s dë' ie'
ulà a̱ Canaán e' mítse̱r ie' wa̱ se̱raa̱.
[7]Ila'r ko̱s ena isibayökpa ko̱s e'pa
mía̱ da'a̱ Egipto.
[8]Ikkëpa dör Israel aleripa
mineyal Egipto. E'pa dör Jacob ena
ila'r.
Rubén, e' dör Jacob alà kibi ë́k.
[9]Eta̱ Rubén ala'r kiè: Hanoc, Falú,
Hesrón, ena Carmí.
[10]Simeón ala'r kiè: Jemuel,
Jamín, Óhad, Jaquín, Sóhar, ena
Saúl. Saúl mì dör canaánwak.
[11]Leví ala'r kiè: Guersón, Quehat
ena Merarí.
[12]Judá ala'r kiè: Er, Onán, Selá,
Fares ena Zérah. (Er ena Onán,
e'pa blënewa̱ Canaán.) Fares ala'r
kiè Hesrón ena Hamul.
[13]Isacar ala'r kiè: Tolá, Puvá, Job
ena Simrón.
[14]Zabulón ala'r kiè: Séred, Elón
ena Jahleel.
[15]E'pa ko̱s dör Jacob ala'r ku̱ne
Padán-aram Lía ta̱. Ie'pa kutà kiè
Dina, e' ku̱ne ee̱ ñies. Jacob aleri-
pa ko̱s wëpa ena alakölpa e' döka̱
dabom mañayök ki̱ mañal (33).
[16]Gad ala'r kiè: Sefón, Haguí,
Esbón, Suní, Erí, Arodí, ena Arelí.
[17]Aser ala'r kiè: Imná, Isvá, Isví
ena Beriá. Ie'pa kutà kiè Sérah.
Beriá ala'r kiè Heber ena Malquiel.
[18]E'pa dör Jacob aleripa Zilpá ta̱, e'
mé Labán tö ilà busi Lía, e' a̱ ikanè
mésoie. Ie'pa ko̱s döka̱ dabom eyök
ki̱ teröl (16).
[19]Jacob alaköl kiè Raquel, e'
ala'r kiè José ena Benjamín. [20]José
ala'r dör ilaköl Asenat ta̱ e'pa
kiè Manasés ena Efraín. Ie'pa
ku̱ne Egipto. Asenat dör wëm kiè
Potifera, e' alà busi. Potifera dör
egiptowak awá eköl. Ie' kaneblöke
ká̱ kiè On ee̱. [21]Benjamín ala'r kiè
Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naa-
mán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim
ena Ard. [22]E'pa dör Jacob aleripa
Raquel ta̱. Ie'pa ko̱s döka̱ dabom
eyök ki̱ tkël (14).
[23]Dan alà kiè Husim. [24]Neftalí
ala'r kiè: Jahseel, Guní, Jezer, ena
Silem. [25]E'pa dör Jacob aleripa ila-
köl Bilhá ta̱, e' mé Labán tö ilà busi
Raquel a̱ ikanè mésoie. Ie'pa döka̱
kul (7).
[26]Jacob ta̱ iyamipa e̱kka mìne
Egipto, e' wakpa döka̱ dabom
teryök ki̱ teröl (66). Ie' ala'r e' ala-
kölpa, kë̀ shta̱ne ishu̱a̱. [27]José ala'r
ku̱ne Egipto e'pa dör böl. Jacob
yamipa dë'mi Egipto döka̱ dabom
kuryök (70) se̱raa̱.
[28]Eta̱ Jacob tö ilà Judá patkémi
ke̱we José a̱ ibiyöchök: "Be' shkö́
Gosen ye' ñale̱tsu̱k." Eta̱ mik ie'pa
demi Gosen, [29]eta̱ José tö ikanè
mésopa ké ie' karreta yöktsa̱ tsë̀mi
iyë́ ñale̱tso̱ie. Mik idemi iyë́ ska' eta̱
iyë́ paklö'we̱wa̱itö eta̱ ie' ié̱ tai̱ë.
[30]Eta̱ Jacob tö iché José a̱:
—¡Ire' ye' blërwa̱mi buaë! Ye' be'
suéne buaë, be' se̱rkeia̱ e' ku̱eki̱.
[31]Eta̱ José tö iché iyamipa ko̱s a̱:
—Ye' mía̱ Egipto blú a̱ a'
biyöchök tö 'ye' ëlpa ena ye' yë́
yamipa ko̱s se̱rke Canaán e'pa

debitu e' tsukat ye' ska'. 32 Ie'pa dör
iyiwak alöukwakpa. E' kueki ie'pa
baka kos ena ie'pa obeja kos ena
ì kos tso' ie'pa wa e' debitu ie'pa
wa.' 33 Mik Egipto blú tö a' chaké:
'¿Ì dör a' kanè?', 34 e' ta ichő ia:
'Kekraë sa' kanè dör iyiwak alöuk
wes sa' tsá bak es.' Egiptowak
kȅ kàne senuk obeja alöukwakpa
ta ñita, e' kueki Egipto blú kawö
mèmi a' a senuk Gosen.

47 1 Eta José mía ibiyő muk
Egipto blú a ta ichéitö ia:
"Ye' yế ena ye' ëlpa serke Canaán,
e'pa debitu íe. I' ta ie'pa tso' Gosen.
Ie'pa obeja ena baka ena ì kos
tso' iwa e' debiturak iwa seraa."
2 José tö iëlpa shushté döka skel ta
imítser iwa Egipto blú ska' as ie' tö
iwakpa saù. 3 Eta Egipto blú tö José
ëlpa a ichaké:
—¿Ì dör a' kanè?
Eta ie'pa tö iiuté:
—A këkëpa, sa' dör obeja
alöukwakpa wes sa' tsá bak es.
4 Ketba meneka taië sa' kaska'. Sa'
iyiwak a kȅ chkè ta'ia, e' kueki sa'
bitea senuk ká i' ki. Be' we'ikè sa'
tö, kawö mú sa' a senuk Gosen.
5 Eta Egipto blú tö iché José a:
—Be' yế ena be' ëlpa de senuk
be' ta. 6 Ká tso' Egipto e' wé kiane
be' ki e' mú ie'pa a senoie. Kos ká
tso' Egipto e' bua'ie dör Gosen e'
mú ie'pa a senoie. Be' yamipa shua
wëpa tso' iyiwak kkö'nè buaë, e' ta
esepa múka ye' iyiwak kkö'nuk.
7 Ñies José wa iyế Jacob mí kka-
chè Egipto blú a. Jacob tö Egipto
blú shke'wé er bua' wa. 8 Eta Egipto
blú tö ie' a ichaké:
—¿Kos duas tso' be' ki?
9 Jacob iiuté:
—Ye' ki duas de cien eyök ki
dabom mañayök (130) shkök wì a
dià a. Kawö e' kȅ dör taië. E' tka ye'
ki darërë. Erë kam ye' ki duas dȍ
kos ye' yếpa ki duas bak ekkë.
10 E' ukuöki ta Jacob e' chéat
Egipto blú a ta imía. 11 Eta José tö
ká bua'bua tso' Egipto, e' mé iyế
ena iëlpa a senoie wes Egipto blú
tö iché es. Ká e' ate Ramsés. 12 Ñies
ie' tö chkewö meke iyamipa a kos
ila'rla tso' u a u a ekkë.

José tö chkewö watué Egipto wakpa a

13 Ká ulitane kȅ íyi wöria, e'
kueki ketba kí tkërke poë. Ketba
tö s'tteke taië Canaán ena Egip-
to. 14 Chkewö tué Egipto wakpa tö
ena Canaánwakpa tö, e' ské kos blé
José tö Egipto blú u a. 15 Mik Egip-
to wakpa ena Canaánwakpa inuköl
enewa seraa, eta Egipto wakpa mía
José ska' ta iché ia:
—¡Be' sa' a chkewö mú! Kȅ sa'
inuköl ta'ia. Kȅ idör bua' tö e'
ȅ kueki be' tö sa' méttsa duökwa
ketba a.
16 Eta ie' tö ie'pa iuté:
—A' kȅ wa inuköl ta'ia, e' ta a'
iyiwak tsúbitu ña, e' skéie ye' tö a' a
chkewö meke.
17 Egipto wakpa wa kabaio ena
obeja ena baka ena burro e' kos
mí ie' a. E' skéie ie' tö chkewö mé
ie'pa a dȍ duas ek. 18 Duas e' tka eta
ie'pa míyalne ie' ska' ta iskà ché ia:
—Be' wa ijcher buaë tö kȅ sa' wa
inuköl ta'ia. Ñies sa' iyiwak kos, e'
dör be' icha. Sa' ká ȅ tso'ia sa' wa
ena sa' wakpa, e' ȅ tso'ia sa' wa mè

be' a̱ 19Sa' wákpa ta̱ú̱. Sa' ká̱ ta̱ú̱
ñies. E' skéie iyiwö mú sa' a̱. Sa'
kaneblö̀mi sa' wákpa ká̱ a̱ Egipto
blú a̱. Es sa' a̱te̱ Egipto blú kanè
mésopaie. Eta̱ chkewö è̈ memibö sa'
a̱ a̱s kè̈ sa' duö̀lur ketba wa̱ ena sa'
ká̱ kè̈ weir é̈ ichö́k.
20Egipto wakpa tö iká̱ watué̱ttsa̱
José a̱ ketba kue̱ki̱. Es Egipto ká̱
ko̱s de Egipto blú ulà a̱. 21Ñies
Egipto wakpa ko̱s a̱te̱ blu' kanè
mésopaie. 22Ie'pa sacerdotepa ká̱
e' è̈ kè̈ to̱ne José wa̱. Egipto blú tö
chkewö kakmeke ie'pa a̱, e' kue̱ki̱
ie'pa kè̈ wa̱ iká̱ wato̱nettsa̱.
23E' ukuöki̱ ta̱ José tö iché Egip-
to wakpa a̱:
—A' wákpa ko̱s ena a' ká̱ ko̱s
e' to̱'ttsa̱ ye' tö se' blú a̱, e' kue̱ki̱
i̱'ñe ta̱ a' ko̱s a̱te̱ ie' ulà a̱. Iyiwö i'
tsú̱mi a' tö ta̱ ikuatkö́. 24Mik iwöne
ta̱ iyiwö tso' döka̱ saco ske̱l, eta̱
itsá̱ yö́ttsa̱ saco et mè Egipto blú a̱.
Iyiwö ëyök a̱te̱ e' dör a' a̱ kuatkè,
ñies a' yamipa ulitane a̱ ñanoie.
25Eta̱ ie'pa tö iiu̱té:
—Be' tö sa' tsa̱tké ketba ulà a̱. Be'
e̱r bua' sa' ta̱. E' kue̱ki̱ sa' e̱' chöke
Egipto blú kanè mésopaie.
26Es José tö ka̱wö mé Egipto
wakpa a̱ tö iyiwö tso' döka̱ saco
ske̱l e' tsá̱ yö́ttsa̱ saco et mè Egip-
to blú a̱. I̱'ñe ta̱ e' we̱keia̱ ie'pa tö
es. Egipto sacerdotepa è̈ kè̈ ka̱wöta̱
iyiwö tsá̱ muk Egipto blú a̱, ie'pa ká̱
kè̈ dë' Egipto blú ulà a̱ e' kue̱ki̱.

Jacob tö ittè bata ché José a̱

27Es Israel aleripa e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
Gosen, ká̱ e' a̱te̱ Egipto. Ká̱ e' ko̱s
de ie'pa ulà a̱. Ee̱ ie'pa alöne tai̱ë̱.
28Jacob se̱ne'ia̱ ká̱ e' a̱ duas döka̱
dabom eyök ki̱ kul (17). Duas de
ie' ki̱ cien eyök ki̱ dabom tkëyök ki̱
kul (147).
29Mik ie' tö ittsé tö iduökewa̱tke,
eta̱ José tsu̱k patkéitö ta̱ ichéitö ia̱:
—Moki̱ be' e̱r buaë chak ye' a̱, e'
ta̱ be' ulà múwa̱ ye' tu' diki̱a̱ iwà
kkachoie tö moki̱ ì kiekeyö be' a̱
e' wawe̱raëbö. Ye' nu kè̈ wötarwa̱
Egipto. 30Mik ye' blënewa̱ mía̱ ye'
dëu̱töpa itöki̱, eta̱ ye' nu yö́ttsa̱ ká̱ i'
ki̱ tsú̱mi wötèwa̱ ie'pa pö a̱.
Eta̱ José tö iiu̱té:
—Es yö iwe̱raë.
31Iyé̈ tö iché ia̱:
—Ichö́ ña moki̱ Skëköl wörki̱ tö
be' iwe̱raë es.
Eta̱ José tö ittè mé moki̱ iyé̈ a̱. Eta̱
Jacob wöméwa̱ ika̱' ki̱ ta̱ Skëköl
ki̱kéka̱itö.

Jacob e̱r buaë ché José ala'r a̱

48 1E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa wa̱
biyö̀ debitu̱ José a̱: "Be'
yé̈ duöke tso' suluë." Eta̱ José mía̱
isa̱u̱k ila'r böl mí iwa̱ e̱' ta̱. 2Mik
ie'pa tö iché Jacob a̱ tö José debitu̱
be' sa̱u̱k, eta̱ ie' e̱' tkéka̱ isulú wa
ika̱' ki̱. 3Eta̱ ie' tö iché José a̱:
—Skëköl Diché Ta̱' Íyi Ulitane
Tsata̱ e' e̱' kkayë' ye' a̱ ká̱ kiè Luz
a̱te̱ Canaán ee̱. Ee̱ ie' e̱r buaë yë' ye'
a̱ 4ta̱ ichéitö ña: "Ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë tai̱ë̱. Ie'pa döraë ká̱ tai̱ë̱
e' wakpaie. Ká̱ i' meraëyö ie'pa a̱,
e' a̱tdaë ie'pa ulà a̱ ke̱kraë michoë."
5Be' ala'r böl, Efraín ena Mana-
sés, e'pa ku̱ne ka̱m ye' dò Egipto
e' yöki̱. Ie'pa tsé̱tköyö we̱s ye' wák
ala'r es we̱s ye' ala'r Rubén ena
Simeón dör ye' ala'r es. 6E' kue̱ki̱
ká̱ meraëyö ie'pa a̱ we̱s ye' wák

ala'r a̱ es. Ie'pa itöki̱ be' ala'r skà
ku̱rmi, e'pa dör be' wák a̱. Erë
ie'pa dör Efraín ena Manasés ëlpa,
e' kue̱ki̱ ká̱ ñe' kak döraë ie'pa ulà
a̱ ñies. 7 Mik ye' manét Padán-aram
e' demi Canaán dökettsa̱tke Efrata,
eta̱ ee̱ ñala̱ ki̱ be' mì blënewa̱ ye'
yöki̱. Ee̱ ye' tö ie' nu blë'waat Efra-
ta ñalé̱ ki̱. (I̱'ñe ta̱ ká̱ e' kiè Belén.)
8 Mik Jacob tö José ala'r sué̱ eta̱
ichakéitö:

—¿Se̱pa dör yi?

9 Ie' tö iiu̱té:

—I'pa dör ye' ala'r mé Skëköl tö
ye' a̱ ká̱ i' ki̱.

Eta̱ iyë́ tö iché ia̱:

—Ie'pa tsú̱bitu̱ ye' ska' a̱s ye' e̱r
bua' chö̀ ie'pa a̱.

10 Jacob kënewa̱tke e' kue̱ki̱ iwö-
bla kë̀ wawëria̱ buaë. E' kue̱ki̱ José
tö ila'r patkémi tsi̱net iyë́ o̱'mik. Eta̱
Jacob tö italapa paklö'wé̱ wöala-
ttsé. 11 E' ukuöki̱ ichéitö José a̱:

—Ye' ibikeits tö ye' kë̀ tö be'
sue̱paia̱, erë Skëköl tö ka̱wö mé ye'
a̱ be' ena be' ala'r suo̱ie.

12 Eta̱ José tö ila'r skéttsa̱ iyë́
o̱'mik ta̱ iwöéwa dö̀ i̱ski̱ iyë́
dalöioie. 13 E' ukuöki̱ ta̱ ila'r böl
klö'wé̱wa̱itö iulà a̱. Efraín mí
José ulà bua'kka, Manasés mí
José ulà bakli̱'kka. Es itsé̱miitö
iyë́ ska'. Eta̱ Efraín a̱te̱ Jacob ulà
bakli̱'kka, Manasés a̱te̱ Jacob ulà
bua'kka. 14 Erë Jacob ulà bua'kka
méka̱ Efraín dur ie' ulà bakli̱'kka
e' wökir ki̱. Eré̱ e' dör alà tsirla. Eta̱
iulà bakli̱'kka méka̱itö Manasés
dur ie' ulà bua'kka e' wökir ki̱. Eré̱
e' dör alà kibi. Es Jacob ulà tsé̱tkö
wi̱'kë io̱'kë. 15-16 Eta̱ ie̱r bua' ché
José a̱ i' es:

"A̱s Skëköl e̱r buaë chö̀ ala'r
böl i' a̱ ke̱kraë.
Ye' yë́pa bak Abraham ena
Isaac, e'pa bak Skëköl e'
dalöiök,
e' tö ye' kkö'nami kuaë dö̀
ikkë ta̱.
Ie' tö ye' tsa̱tké ke̱kraë íyi
sulusi ulà a̱.
A̱s ala'r i' wa kë̀ ye' chöwa
sulitane é̱na ke̱kraë.
Ñies ye' yë́pa bak Abraham
ena Isaac a̱s e'pa kë̀ chöwa
sulitane é̱na ke̱kraë.
A̱s ala'r i' alör tai̱ë ká̱ ulitane
ki̱."

17 Jacob ulà bua'kka méka̱ Efraín
wökir ki̱, e' kë̀ mène José a̱ buaë.
E' kue̱ki̱ ie' tö iyë́ ulà bua'kka e'
klö'wé̱wa̱ mèka̱ ilà kibi dör Mana-
sés e' wökir ki̱. 18 E' dalewa ichéitö
ia̱:

—¡A yë́wö, kë̀ idör es! I' dör alà
kibi. Be' ulà bua'kka múka̱ i' wökir
ki̱.

19 Erë iyë́ kë̀ wa̱ io̱ne es. Ie' tö
iché ia̱:

—¡A alà, e' jche̱r ye' wa̱, e' jche̱r
ye' wa̱! Ie' alördaë tai̱ë, ie' döraë
këkëpa tai̱ë. Erë itsirla ë́k e' döraë
këkëpa tai̱ë shu̱te̱ ikibi tsa̱ta̱. Ñies
ie' aleripa döraë ká̱ tai̱ë e' wakpaie.

20 Es e' ë̀ diwö wa Jacob e̱r buaë
skà ché italapa a̱ i' es:

—Mik Israel aleripa e̱r buaë cheke
ñì a̱ eta̱ ie'pa tö icheraë ñì a̱ i' es: 'A̱s
Skëköl e̱r buaë chö̀ be' a̱ we̱s Efraín
ena Manasés e'pa a̱ e̱r buaë yëne es.'

Es Jacob e̱r buaë ché Efraín
a̱, Manasés a̱ imène, e' tsa̱ta̱. 21 E'
ukuöki̱ ta̱ José a̱ ichéitö:

—Ye' duökewa̱tke erë Skëköl tö a'
kkö'neraë. Ie' wa̱ se' aleripa mira-
ne Canaán wé̱ se' yë́pa bak se̱nuk
ee̱. 22 Ye' tö ká̱ bua'ie méa̱t be' a̱
ime'bakyö be' ëlpa a̱ e' tsa̱ta̱. Ká̱ e'
kiè Siquem. E' yë'ttsa̱ ye' tö amor-
reowak ulà a̱ ñippè wa.

Jacob tö ittè bata ché ila'r ko̱s a̱

49
1 Jacob tö ila'r kié e̱' ska'
ta̱ ichéitö ie'pa a̱: "A' e̱'
skö́wa̱ ye' o̱'mik. Ì tköraë a' ta̱ e'
wà chekeyö a' a̱:

2 "A ala'rla, a' e̱' skö́wa̱ tsi̱net ye' ttö̀ ttsök,
ye' dör a' yë́. Ye' ttö̀ ttsö́.

3 "A Rubén, be' dör ye' alà kibi.
Be' dör ye' diché tsá̱ e' alé.
Be' dalöiërta̱' tai̱ë, be' diché ta̱' tai̱ë be' ëlpa tsa̱ta̱.
4 Erë i̱'ñe ta̱ kë̀ idör es.
Be' dör we̱s di' yöliie es kë̀ iwöklör yës.
Be' tö ye' dalöse̱o̱'wa̱. Be' se̱ne'ka̱ ye' alaköl ta̱.
E' kue̱ki̱ be' kë̀ dalöiërpaia̱ we̱s ko'k es.

5 "Simeón ena Leví, e'pa dör ñì ëlpa;
ie'pa tabè tso' ñippoie è̀.
6 ¡Wé̱ ie'pa e̱' dapa'u̱ke ee̱ ye' kë̀ shkak!
Ie'pa tö wëpa kötulur kësik è̀ kue̱ki̱.
Baka wë'ñe klökicha blublu e' télorakitö ëanas.
7 Ie'pa kësik dör suluë ichökle
e' kue̱ki̱ ie'pa ka̱wö tköraë suluë.
¡Ye' tö ie'pa aleripa powe̱rami se̱nuk iëlpa male̱pa aleripa shu̱a̱ wì̱ a̱ dià a̱!

8 "A Judá, be' ëlpa tö be' ki̱keraka̱ tai̱ë.
Be' bolökpa klö'we̱wa̱raë be' tö ikuli' a̱,
es be' e̱' alöraka̱ ie'pa ki̱.
Be' ëlpa e̱kka e̱' wöörawa i̱ski̱ be' dalöioie.
9 ¡A Judá, be' dör ye' alà!
Be' dör we̱s ma'name alà es.
Mik ì ttéitö ta̱ ikaté o̱ne,
eta̱ ie' e̱' wöéwa e̱' téwa̱ i̱ski̱ we̱s ma'name këchke es.
¿Yi dö̀mi ie' tsiri̱u̱k?
10 Judá aleripa döraë blu'paie tai̱ë ke̱kraë dö̀ mik iblú chö́k de eta̱.
Blu' e' ttö̀ iu̱teraë sulitane tö.
11 Ie' tö iburro pupula mue̱ke uva shu̱a̱.
Ñies idatsi' skuöke uva diö̀ wa.
12 Ie' wöbla dör daloloë uva diö̀ tsa̱ta̱.
Ie' kà dör saruruë baka tsu'diö tsa̱ta̱.

13 "Zabulón se̱rdaë dayë kkömik.
Ee̱ tai̱ë kanò irirke ese ké̱ tso'.
E' ká̱ kkö̀ dörawa̱ Sidón kkömik.

14 "Isacar dör we̱s iyiwak tso' dalì oie diché ta̱' tai̱ë ese e̱' mùtër e̱nuk iwé a̱ es.
15 Mik ie' isué̱ tö ká̱ e' dör buaë se̱noie ñies e̱noie,
eta̱ ie' tsi̱wö ki̱ dalì deka̱ne kaneblök.
Ie' e̱' mèttsa̱ kaneblök kanè mésoie, kë̀ tkine e' ki̱.

16 “Dan ditséwö shu̱a s'shu̱lirdaë
buaë yësyësë we̱s Israel aleripa e' ditséwö male̱pa es.
17 Dan döraë we̱s tkabë̀ chö́k
tso' ñala̱ kkö̀ a̱ tö kabaio
kuè iklö a̱ ta̱ iwák bruta̱ne
itsi̱wökka ese es.

18 “¡A Jehová, ye' tso' be' panuk
tö ye' tsa̱tkö́!

19 “Gad ppök ñippökwakpa
döraë tai̱ë.
Erë ie' tö ie'pa pperaë,
itötie̱raë.

20 “Aser ká̱ ki̱ chkè kata' buaë
tskirdaë.
Ì wörke ko̱s e' dör buaë shu̱te̱
mène buaë blu'pa a̱.

21 “Neftalí dör we̱s su̱li̱ alaki dur
áie ala'rla ta̱' bua'buaala
ese es.

22 “José dör we̱s burro kañiru suè̱
dur di' tum kkömik es,
we̱s burro pupula kañiru suè̱
dur ká̱ tukir ki̱ es.*
23 Kuaböt namépa é̱na sulu ia̱r,
ie' ki̱ kuaböt u̱yérakitö kësik
wa.
24 Erë ie' ulà diché darërë;
e' wa ie' wa̱ ishkame'
shu̱irikar darërëë,
kë̀ ulà shtrirta̱'wa̱ yës.
Skëköl tö ie' a̱ diché e' mé.
Skëköl e' dör Jacob Këköl e'
diché ta̱' tai̱ë.
Skëköl e' dör Israel aleripa
kkö'nukwak.
Ie' tö Israel aleripa tsa̱tkeke.
25 A José, be' yë́ e' Këköl tö be'
ki̱meke ke̱kraë.
E' dör Skëköl Diché Ta̱' Íyi Ulitane Tsa̱ta̱,
Ie' e̱r buaë chöraë be' a̱.
Kali̱ buaë patkeraë ie' tö be'
daliwö ki̱.
Ñies be' a̱ di' a̱tdaë buaë íyök
ki̱ a̱s be' dalikua talar buaë.
Be' aleripa alakölpa ala'r
döraë tai̱ë, ñies be' iyiwak
döraë tai̱ë.
Es Skëköl e̱r buaë chöraë be' a̱.
26 Be' yë́ e̱r buaë yë' be' a̱,
e' tkö̀ka̱ ye' yë́ e̱r buaë yë' ye'
a̱ e' tsa̱ta̱.
Skëköl tö José shu̱kit iëlpa
shu̱a̱ iwökirie,
e' a̱ ie' e̱r buaë chö̀ michoë
we̱s ka̱bata yöbië kë̀ e̱rta̱'wa
es.

27 “Benjamín dör we̱s chichi
kañiru kësikie ese es;
bla'mi ta̱ iyiwak ttéwa̱itö katè,
tsá̱li̱ ta̱ ibata watiéwa̱itö.”
28 E'pa dör Israel ditséwöpa daia̱
itöki̱ döka̱ dabom eyök ki̱ böt (12),
e' yë́pa tsá̱. Es ie'pa yë́ tö ie'pa a̱
iché mik ie' tö ittè bata ché ie'pa
a̱ eta̱.

Jacob blënewa̱

29 Jacob tö iché ila'r wëpa a̱: “Ye'
blërkewa̱ e' ké̱wö dökewa̱tke. Mik
ye' blënewa̱, eta̱ ye' nu blö́wa̱ ákuk

* **49.22** *José dör we̱s burro...ká̱ tukir ki̱ es:* Ñies hebreoie ttè e' mane'wè̱misö i' es: *José dör we̱s kal tskirke di' kkömik es; tkaka̱ iké̱ kköiëule e' mik buaë, ñies iwördaë tai̱ë.*

a̱ ká̱ wé̱ ye' yamipa nu blëne ee̱. Pö
e' a̱te̱ wëm kiè Efrón dör hitita-
wak e' ká̱ a̱. 30 Ká̱ e' a̱te̱ Macpelá
Mamré wöshaë̱. Ká̱ e' a̱te̱ Canaán.
Ká̱ e' ena ákuk e' wato̱'ttsa̱ Efrón
tö Abraham a̱ a̱s Abraham tö
iyamipa nu blö̀ ee̱. 31 Ee̱ Abraham
ena ilaköl Sara, ñies Isaac ena ila-
köl Rebeca, e'pa nu blëne. Ee̱ ye'
tö ye' alaköl Lía, e' nu blë'wa̱ ñies.
32 Ká̱ e' ena ákuk e' wato̱' hitita-
wak tö.”
33 Mik Jacob tö ttè e' ko̱s ché o̱ne
eta̱ ie' e̱' té̱wa̱ne ika̱' ki̱ ta̱ iblënewa̱
mía̱ idëu̱töpa itöki̱.

50
1 Eta̱ José tö iyë́ nu
paklö'wé̱wa̱ wöalattséi-
tö ta̱ iié̱ taië̱. 2 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö
egiptowak dör s'nu kanéu̱kwakpa
e'pa kié iyë́ nu kapeyökwa̱ a̱s
kë̀ inurwa̱. Eta̱ es ikanewé̱rakitö.
3 Ikanewé̱rakitö döka̱ ká̱ dabom
tkëyök (40 días), ekkë ka̱wö kiane
ikanewo̱ie e' kue̱ki̱.
Egiptowak tö ischö́ e̱riaitsé
ka̱wö döka̱ dabom kuryök (70
días). 4 E' ukuöki̱ ta̱ José tté Egip-
to blú kue̱blupa ta̱, ta̱ ichéitö ie'pa
a̱:
—A' é̱na e̱r bua' chak ye' a̱, e' ta̱
a' yú ichök Egipto blú a̱ 5 tö mik
ye' yë́ duökewa̱tke, eta̱ ie' tö ye' ka'
ie' a̱ ttè muk Skëköl wörki̱ tö inú
blerawa̱yö ákuk kaneo̱'a̱t ie' wák tö
a̱te̱ Canaán e' a̱. E' kue̱ki̱ ka̱wö mú
ña ie' nu tso̱mi blèwa̱ ee̱. Mik ye'
ibléwa̱ ta̱ ye' dotkene.
6 Eta̱ Egipto blú tö iiu̱té:
—Be' yú be' yë́ nu blökwa̱ we̱s ie'
tö be' a̱ iki' es.
7 Eta̱ José mía̱ iyë́ nu blökwa̱.
Egiptowak kue̱blupa ko̱s e'pa míyal
ie' ta̱. 8 Jacob yamipa e̱kka ena
José yamipa e̱kka ena iëlpa e'pa
ko̱s mí ñies. Ie'pa ala'r ena ie'pa
iyiwak e'pa ë̀ a̱té̱a̱t Gosen. 9 Ñies
pë' mí tai̱ë karreta ki̱ ena kabaio
ki̱. Es pë' mí tai̱ë José ta̱. 10 Mik
ie'pa demi ká̱ kiè Goren-ha-atad
a̱te̱ tsi̱net di' Jordán diwö tskirke
e' kke̱r ee̱, eta̱ ee̱ ie'pa ulitane tö
Jacob nu wötërkewa̱ e' ké̱wö tkö'wé̱
dalö̀ tai̱ë wa. Ee̱ José tö iyë́ e̱riaitsé
döka̱ ká̱ kul.
11 Mik canaánwak se̱rke ee̱, e'pa
tö Jacob nu wötërkewa̱ ké̱wö tkö'wè̱
e' sué̱, eta̱ ie'pa tö iché: “Moki̱ egip-
towak tö s'nu wötërkewa̱ e' ké̱wö
tkö'we̱ke dalö̀ tai̱ë wa.” E' kue̱ki̱ ká̱
e' kiè méka̱ ie'pa tö Abel-Misraim.*
Ká̱ e' a̱te̱ tsi̱net di' kiè Jordán e'
kkömik.
12 Es Jacob ala'r tö iyë́ nu
kanewé̱ we̱s ie' tö iyë' ie'pa a̱ es.
13 Ie'pa wa̱ inú mítse̱r Canaán iblé-
wa̱rakitö ákuk yöule Abraham wa̱
iyamipa pöie e' a̱. E' a̱te̱ Macpelá.
E' wato̱'ttsa̱ hititawak kiè Efrón
tö Abraham a̱. Ká̱ e' a̱te̱ Mamré
wöshaë̱. 14 Mik José dëu̱tö nu blëne
o̱ne, eta̱ ie' bite̱ane Egipto. Ie' ëlpa
ena pë' ulitane mìne ie' ta̱ e'pa ko̱s
bite̱yalne ie' ta̱.

José ëlpa suanéka̱ne ie' yöki̱

15 Jacob blënewa̱ e' ukuöki̱ ta̱
José ëlpa tö ibikeitsé: “Isale-
ma José é̱na sulu se' a̱rke. Ì ko̱s
wamblë' se' tö ie' ki̱ e' skéie se'
we'ikeraëitö.” 16 E' kue̱ki̱ ie'pa ttè

---
* **50.11** *Abel-mizraim:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *egiptowak schö́ e̱riaitsè.*

mémi ie' a̱: "Ka̱m be' yḗ blërwa̱,
17 eta̱ ie' tö sa' a̱ iché tö ichṓ be'
a̱: 'Ì ko̱s suluë wamblë' sa' tö be'
ki̱, e' olo'yṓ sa' ki̱.' E' kue̱ki̱ sa'
kköchö̀ be' a̱ tö e' olo'yṓ sa' ki̱.
Sa' tö be' yḗ e' Këköl dalöieke e'
kue̱ki̱."
Mik biyö̀ e' demi José a̱, eta̱ ie'
ié̱ sia̱rë. 18 Eta̱ iëlpa demi iwöki̱.
Ie'pa wöéwa dö̀ iski̱ idalöioie ta̱
ichérakitö:
—I' sa' de be' wörki̱. Sa' dör be'
kanè mésopa.
19 Eta̱ ie' tö ie'pa iu̱té:
—Kë̀ a' suanuk. Ye' kë̀ a̱ a'
shu̱linuk Skëköl skéie. 20 A' íyi
sulu bikeits wamblè ye' ki̱, erë e'
mane'wé̱ttsa̱ne Skëköl tö buaë se'
ki̱. E' wa tai̱ë pë' tsa̱tkëne i̱'ñe ta̱.
21 E' kue̱ki̱ kë̀ a' suanuk. Chkewö
meraëyö a' a̱ ena a' ala'r ko̱s a̱.
Es ie' tö ie'pa a̱ iché e̱r buaë wa.
E' tö ie'pa ttsë'wé̱ne buaë.

José blënewa̱

22 José ena iyḗ alikpö yamipa
e'pa se̱ne'ia̱ Egipto. Ie' se̱ne' döka̱
duas cien eyök ki̱ dabom eyök
(110). 23 Ie' tö ilà Efraín talapa e'
ala'r sué̱ia̱. Ñies ie' tö ilà Manasés
e' alà kiè Maquir e' ala'r sué̱ia̱.
24 Ká̱ et ta̱ ie' tö iché iëlpa a̱: "Ye'
duökewa̱ e' ké̱wö kianeia̱ tsir. Erë
Skëköl wák tö a' ki̱meraë. Ie' tö
a' yelurdaë ká̱ i' ki̱. Ká̱ yë'bakitö
mè Abraham a̱ ena Isaac a̱ ena
Jacob a̱ e' a̱ a' tse̱miraëitö." 25 Eta̱
ie' tö iëlpa kié a̱s ie'pa ttè mù ie'
a̱ Skëköl wörki̱. Ie' tö ie'pa a̱ iché:
"Skëköl tö a' yerattsa̱ ká̱ i' ki̱. Mik e'
tka, eta̱ ye' sik tso' blëule e' tsúmi
e̱' ta̱."
26 Mik ie' blënewa̱ Egipto, eta̱
ie' ki̱ duas de cien eyök ki̱ dabom
eyök (110). Ie' nu kapeyanewa̱ a̱s kë̀
inurwa̱ e' iënewa̱ s'nu kélkuö a̱.